

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Första kammaren.

Nr 46.

Tisdagen den 7 juni f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollen för den 1 innevarande månad.

Upplästes följande till herr talmannen ankomna skrivelse:

Paris le 31 Mai 1932.

Monsieur le Président,

M. le Ministre des Affaires Etrangères vient de me faire part de la douloureuse émotion qu'a provoquée aux Chambres du Royaume de Suède la mort du Président Paul Doumer et du témoignage de sympathie de la Première Chambre dont vous avez bien voulu vous faire l'interprète.

Je porterai cette communication à la connaissance du Sénat lors de sa prochaine séance et, en son nom, je vous adresse l'expression de nos sentiments de vive gratitude et de reconnaissance émue.

Veuillez agréer, Monsieur le Président, les assurances de ma haute considération.

Le President du Senat,

Fernand Rabier,

Vice-President.

(Paris den 31 maj 1932.)

Herr Talman!

Herr ministern för utrikes ärendena har underrättat mig om den smärtsamma rörelse, som presidenten Paul Doumers död framkallat i den svenska riksdagens kamrar och om de uttryck av deltagande från första kammarens sida, för vilka ni har gjort Eder till tolk.

Jag skall bringa detta meddelande till senatens kännedom vid dess nästa sammanträde, och i dess namn ber jag Eder mottaga uttrycket för våra känslor av livlig och rörd tacksamhet.

Mottag, herr talman, försäkringar om min högaktning.

Senatens President

Fernand Rabier,

Vice President.)

Herr talmannen meddelade, att tillkännagivande före kl. 2 e. m. utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 94 och 95.

Vid punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 96, angående kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till lindring av fraktkostnader för kalk samt inrättande av en kalkbrukslånefond, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

*Dyrtidstillägg
åt befatt-
ningshavare
i statens
tjänst.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1932/1933 jämte i ämnet väckta motioner.

I den till riksdagen den 4 januari 1932 avlätna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1932/1933 hade Kungl. Maj:t, under återopande av det vid propositionen under rubrik »Utgifterna. För flera huvudtitlar gemensamma frågor; 6. Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.», fogade statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, utom annat, godkänna av departementschefen föreslagna ändringar i bestämmelserna angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.

I enlighet med grunderna för kamrarnas remiss av statsverkspropositionen hade utskottet behandlat denna framställning med undantag av de delar, som berörde befattningshavarna under jordbruksdepartementet samt pensions- och indragningsstaterna.

Enligt Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag skulle dyrtidstilläggen under budgetåret 1932/1933 utgå efter ett indextal av 158. I övrigt hade någon ändring i de allmänna grunderna för dyrtidstilläggen icke av Kungl. Maj:t föreslagits.

Vidare hade Kungl. Maj:t i berörda till riksdagen den 4 januari 1932 avlätna proposition (nr 1), under de huvudtitlar, vilka voro föremål för statsutskottets behandling, föreslagit riksdagen att till bestridande av kostnader för dyrtidstillägg för budgetåret 1932/1933 såsom extra förslagsanslag anvisa vissa i propositionen angivna belopp.

I anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag hade inom riksdagen väckts följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 164, av herr *G. Möller* m. fl., och den andra inom andra kammaren, nr 210, av herr *P. A. Hansson* i Stockholm m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förslag till dyrtidstillägg till befattningshavare i statens tjänst besluta, att nämnda dyrtidstillägg skulle för budgetåret 1932/1933 utgå efter samma grunder som gällde för budgetåret 1931/1932;

dels två jämväl likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 234, av herr *Alexander Nilsson* m. fl., och den andra inom andra kammaren, nr 346, av herr *G. A. Johanson* i Hallagården m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att dyrtidstilläggen för statliga befattningshavare under budgetåret 1932/1933 skulle utgå efter ett indextal av 150;

dels en inom andra kammaren av herr *J. Olofsson* i Digernäs m. fl. väckt motion, nr 240, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av vad i statsverkspropositionen under Utgifterna. För flera huvudtitlar gemensamma frågor, punkt 6, Dyrtidstillägget till befattningshavare i statens tjänst m. fl., föreslagits, att dyrtidstilläggen under budgetåret 1932/1933 skulle utgå efter ett indextal av 152;

dels ock en inom andra kammaren av herr *E. E. Andersson* i Stockholm m. fl. väckt motion, nr 355, i vilken föreslagits, att riksdagen måtte besluta

tilldela tjänstemän och arbetare förhöjning av till dem utgående dyrtidstillägg med i motionen angivna belopp; att dyrtidstillägg i övrigt skulle utgå efter de grunder, som fastställts av 1931 års riksdag, dock med de ändringar, som i motionen närmare angivits; samt att militärer, som åtnjöte lön på övergångsstat, skulle erhålla lön endast med efter A-ort fastställt belopp samt att intet dyrtidstillägg skulle utgå på denna lön.

*Dyrtidstillägg
åt befattningshavare
i statens
tjänst.
(Forts.)*

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 20 maj 1932 till riksdagen avlåten proposition, nr 262, som hänvisats till statsutskottets förberedande handläggning i de delar, som icke berörde befattningshavare under jordbruksdepartementet samt pensions- och indragningsstaterna, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för sistnämnda dag, — med ändring av ej mindre i statsverkspropositionen under »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» framställt förslag angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. än även i statsverkspropositionen under de särskilda huvudtitlarna gjorda äskanden om anslag till dyrtidstillägg, i den mån anslag för ändamålet nu äskades — föreslagit riksdagen att, utom annat,

dels godkänna av departementschefen föreslagna ändringar i bestämmelserna angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

dels ock för budgetåret 1932/1933 såsom extra förslagsanslag till dyrtidstillägg anvisa vissa i propositionen angivna belopp.

Departementschefens ifrågavarande förslag innebar, att dyrtidstilläggen under budgetåret 1932/1933 skulle utgå efter ett indextal av 156 samt att det maximibelopp, å vilket dyrtidstillägg skulle utgå, skulle för nyreglerad avlöning fastställas till 700 kronor och för oreglerad avlöning till 600 kronor i månaden.

I anledning av sist omnämnda proposition hade inom andra kammaren väckts följande motioner, nämligen

dels av herr *O. E. F. Järte* m. fl. (motionen nr 545), vilka hemställt, att riksdagen ville besluta, att för budgetåret 1932/1933 det maximibelopp, å vilket dyrtidstillägg utginge, liksom för innevarande år skulle för nyreglerad avlöning fastställas till 800 kronor och för oreglerad avlöning till 650 kronor i månaden;

dels av herr *C. A. Forssell* (motionen nr 549), som föreslagit, att riksdagen måtte besluta, 1:o att, om gällande levnadskostnadsindex för budgetåret 1932/1933 nedginge under siffran 156, dyrtidstillägget likväl skulle beräknas efter sistnämnda siffra; 2:o att den s. k. dyrtidsspärren för löner över 800 kronor per månad vid oreglerade verk och löner över 650 kronor per månad vid nyreglerade verk skulle slopas;

dels ock av herr *C. A. Forssell* (motionen nr 550), vilken i denna motion föreslagit, att terminologien vid dyrtidstilläggens fastställande skulle förändras på sätt i motionen angivits.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i särskilda med a) 1), a) 2), b) och c) betecknade punkter. I punkterna a) 1) och a) 2) hade hemställts, att riksdagen måtte beträffande befattningshavare hörande under andra—åttonde samt tionde huvudtitlarna

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del samt med avslag å de av herrar Möller m. fl., Hansson i Stockholm m. fl., Alexander Nilsson m. fl., Johanson i Hallagården m. fl., Olofsson i Digernäs m. fl., Andersson i Stockholm m. fl. och Forssell väckta motionerna (I: 164 och 234 samt II: 210, 346, 240, 355, 549, 550), motionerna I: 164 samt II: 210 och 549, i vad desamma avsåge

Dyrtidstillägg
 åt befatt-
 ningshavare
 i statens
 tjänst.
 (Forts.)

indextalet, besluta, att dyrtidstilläggen under budgetåret 1932/1933 skulle utgå efter ett fast indextal av 156;

2) med bifall till herr Järtes motion II: 545 och herrar Möllers m. fl. och Hanssons i Stockholm m. fl. motioner I: 164 och II: 210 samt med avslag å herr Forssells motion II: 549, de tre sistnämnda motionerna i vad de avsåge maximigränsen för dyrtidstilläggen, avslå Kungl. Maj:ts förslag beträffande sänkning av det belopp, varå dyrtidstillägg högst finge utgå.

Vid utlåtandet hade reservationer anförts

1:o) av herrar Nilsson i Malmö, *Oscar Olsson, Walles, Albert Bergström, Pauli, Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Wigforss, Eriksson* i Stockholm och *Nilsson* i Örebro, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava den lydelse, reservationen visade;

2:o) av herrar Nilsson i Gränebo, *Svensson* i Kompersmåla, *Johansson* i Fredrikslund, *Strindlund, Olsson* i Blädinge, *Olofsson* i Digernäs, *Persson* i Fritorp och *Danielsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort lyda så, som i denna reservation angivits.

I den förra reservationen hade under punkterna a) 1) och a) 2) hemställts, att riksdagen måtte beträffande befattningshavare, hörande under andra—åttonde samt tionde huvudtitlarna

1) med bifall till herrar Möllers m. fl. och Hanssons i Stockholm m. fl. motioner (I: 164 och II: 210) i denna del samt med avslag å såväl Kungl. Maj:ts förslag, såvitt det rörde indextalet, som herrar Alexander Nilssons m. fl., *Johansons* i Hallagården m. fl., *Olofssons* i Digernäs m. fl., *Anderssons* i Stockholm och *Forssells* motioner (I: 234, II: 346, 240, 355, 549, 550), motionen II: 549 i vad densamma avsåge indextalet, besluta att beträffande dyrtidstilläggets förhållande till levnadskostnadsindex gällande allmänna grunder fortfarande skulle äga tillämpning, dock med iakttagande att, om levnadskostnadsindex för budgetåret 1932/1933 nedginge under siffran 160, dyrtidstillägget likväl skulle beräknas efter sistnämnda siffra;

2) —————.

I den senare reservationen hade i motsvarande punkter hemställts, att riksdagen måtte beträffande befattningshavare, hörande under andra—åttonde samt tionde huvudtitlarna

1) i anledning av herrar Alexander Nilssons m. fl., *Johansons* i Hallagården m. fl. och *Olofssons* i Digernäs m. fl. motioner I: 234 samt II: 240 och 346 ävensom med avslag å såväl Kungl. Maj:ts förslag, såvitt det rörde indextalet, som herrar Möllers m. fl., *Hanssons* i Stockholm m. fl., *Anderssons* i Stockholm och *Forssells* motioner (I: 164 samt II: 210, 355, 549 och 550), motionerna I: 164 samt II: 210 och 549 i vad desamma avsåge indextalet, besluta, att dyrtidstilläggen under budgetåret 1932/1933 skulle utgå efter ett fast indextal av 152;

2) —————.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten a) 1).

Herr **Walles**: Herr talman! Den begränsning av nu utgående dyrtidstillägg till statstjänarna, som regeringen på grund av statsfinansiella skäl ansett sig böra föreslå, skulle från de statsanställda säkerligen icke mött den starka opposition, som nu förefinnes, därest de under tidigare år erhållit tillbörlig kompensation för dyrtiden. Vi veta ju alla, att så likväl icke varit fal-

let. Vi veta också, att då dyrtiden under de första krisåren även drabbade de statsanställda synnerligen hårt, erhöles dessa ingen kompensation alls, och många bringades då i den situationen, att deras ekonomi allvarligt rubbades med åtföljande skuldsättning, som sedan följt dem under åren. Medan de i den privata verksamheten anställda hade möjlighet att rätt så snabbt genom avtalsreglering skydda sig mot alltför förödande verkningar, hade statstjänarna ingen annan möjlighet än att avvakta riksdagens mera senkomna hjälp. Det bistånd, som i den omfattning då gavs, blev emellertid tyvärr gällande endast en jämförelsevis kort tid. Under en exceptionellt svår statsfinansiell kris nedskuros lönerna mycket starkt.

Sedan dess ha tio år förgått, utan att statstjänarnas löner återförts till den nivå riksdagen tidigare ansåg böra gälla, trots att statsfinanserna under hela denna tid icke varit i sådant läge, att därmed kunde motiveras ett fortgående bibehållande av nedskärningen. De framställningar, som härom gjorts, ha blivit avvisade.

Känslan hos de statsanställda att ha blivit orättvist behandlade ökas därigenom, att lönerna å den allmänna arbetsmarknaden, hos enskilda företagare ävensom för de kommunalt anställda, hela den förflutna tiden av ekonomiskt uppsving varit i stigande. En undersökning i detta hänseende har givit vid handen, att medan statstjänarnas löner sänkts med genomsnittligt 6 %, ha industrilönerna stigit med cirka 10 %. Den stora massan av statstjänarna — de, som tillhöra femte lönegraden — ha haft lägre inkomster än flertalet i enskild tjänst. I den officiella lönestatistiken för vårt land, berörande 1930, finner man, att i så gott som alla näringsgrenar, som arbeta på hemmamarknadens industrier, lönerna ligga avsevärt högre än för de statsanställda. Medan dessa senare inom C-ort ha en begynnelselöns av 2,160 och slutlöns av 2,688 kronor, vartill efter nu gällande indexberäkning kommer ett årligt tillägg av resp. 252 och 312 kronor, variera lönerna för ovannämnda industrier från 3,600 till 4,200 kronor per år. För att komma till löner, som kunna jämföras med statstjänarnas, måste man gå ned till de industrier, som äro särskilt hårt utsatta för utländsk konkurrens, och sådana, som äro förlagda till rama landsbygden med dess lägre levnadskostnader.

Varje statsanställd är ju medveten om dessa relaterade förhållanden, och det är förklarligt, om de statsanställda känna besvikelse över att den lättnad, som de på sista tiden genom levnadskostnadernas sjunkande hade hopp om att vinna, nu skall frånhändas dem, synnerligast som de för dem i utsikt ställda löne-regleringarna efter hand undanskjutits. Det förslag till löne-reglering, som den tillsatta kommittén framlade 1930 och som i fråga om den egentliga statsförvaltningen belöpte sig till omkring 18 miljoner kronor, har runnit ut i sanden.

Under sådana förhållanden måste varje ytterligare försämring av dyrtidstillägen verka godtycklig och framkalla berättigad misstämning hos de statsanställda. Och när man hänvisar som motivering härför till de nyligen skedda lönereduceringarna inom den privata företagarverksamheten, blir detta ett fåvitskt tal för dem, som icke under den gångna högkonjunkturen kommit i åtnjutande av löneförbättring. Ej heller har en hänvisning till jordbrukarnas obestridligen svåra läge någon större resonans vid minnet av den jordbrukets gångna högkonjunktur, som för så många statstjänarehushåll blev en ytterligt hård påfrestning.

Det är icke rätt och riktigt, att någotdera av de här berörda förhållandena lämnas obeaktat vid bedömandet av statstjänarnas nuvarande lönestandard. Ett faktum är, att gränsen redan är nådd för de i lägre löneklass varande statstjänarna såväl i hänseende till nödortfug existens som med hänsyn till vad staten såsom arbetsgivare bör tillåta sig. När det kan bevisas, att statsan-

*Dyrtidstillägg
åt befatt-
ningshavare
i statens
tjänst.
(Forts.)*

Dyrtidstillägg
åt befatt-
ningshavare
i statens
tjänst.
(Forts.)

ställda familjefäder, sedan hyra och skatter äro betalda, endast ha 30 kronor per vecka till mat och kläder m. m. för sig och sin familj, är det icke rimligt att ytterligare nedpressa deras levnadsstandard. Och då unga män, som uppnått 25 å 30-årsåldern, icke av staten-arbetsgivaren för sitt arbete erhålla sådan lön, att de kunna bilda familj, då är den svenska staten icke längre någon mönsterarbetsgivare. Dessa människor äro dock statsmedborgare liksom vi och utföra ett nyttigt och nödvändigt arbete för statens räkning. Deras arbetsprestationer ha dessutom i oändligt många fall genom rationalisering och indragningar avsevärt skärpts, och kravet på deras plikttröhet och vaksamhet är större än tidigare. Det bör också ihågkommas, att stora grupper äro i sin tjänstgöring, såväl söndagar som vardagar, mera bundna än vad förhållandet i regel är för de i privat tjänst anställda. Slutligen böra vi icke glömma, då vi behandla de statsanställdas lönefrågor och anställningsvillkor här i riksdagen, att de sakna fri förhandlingsrätt, vilket bör förplikta oss till viss hänsyn.

Det är icke i längden klokt, och vi böra ej heller så handla, att vi ge grundad anledning till bitterhet eller frammana en känsla av värnlöshet hos de anställda gentemot en arbetsgivare, som endast vill dekretera och icke resonera. Det är enligt min mening ej heller honnett och rimligt att använda den nu rådande svåra arbetslösheten som slagträ mot statstjänarnas i och för sig välgrundade krav på att icke få sin ställning försämrade. Jag är övertygad om, att det ur statsnyttans synpunkt är bättre, därest så befinnes nödvändigt, att ta det belopp, som här skulle indragas på de statsanställdas löner, genom höjning av den direkta skatten. Det blir därigenom flera och i allmänhet bärkraftigare axlar, som gemensamt få bära bördan.

Herr talman! På grund av vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till den av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl. avgivna reservationen.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Den föregående ärade talaren yrkade bifall till den reservation, som innebär, att ingen förändring i de nu gällande grunderna för dyrtidstillägg till statens befattningshavare bör äga rum. Mot detta vill jag till en början ställa de ord, som uttalas i den av herr Nilsson i Gränebo och undertecknad m. fl. avgivna reservationen, där det heter: »Med en alltjämt växande styrka gör den allmänna depressionen sig gällande på samhällslivets skilda områden. Dess hårda verkningar borde vara för alla uppenbara, och ej heller de statsanställda lära undgå att helt härav beröras.»

Redan i den av Kungl. Maj:t senast framlagda propositionen, där det föreslås, att dyrtidstilläggen skola utgå efter ett indextal av 156, framhållas också åtskilliga synpunkter, som jag tycker förtjäna beaktande. Det erinras först om, att indextalet vid propositionens avlämnande hade sjunkit till 157 och att, då dyrtidstilläggen alltjämt utgå efter ett indextal av 160, en överkompensation i lönerna föreligger, som i propositionen taxerats till ett ganska betydande belopp. Det erinras vidare därom, att inom olika privata verksamhetsgrenar nya avtalsuppgörelser vidtagits med betydande lönereduceringar för stora grupper av arbetare, och beträffande personal i tjänstemannaställning ha såväl lönereduceringar som indragning av befattningar ägt rum. Detta gäller icke minst den stora grupp, som heter kontorister. Det diskuteras ju också i tidningarna t. o. m. om statshjälp för dessa privata, så hårt drabbade tjänstemän. Det erinras vidare i propositionen om, att jordbruksbefolkningen har betydande svårigheter, dess utkomst av jordbruksnäringen har i hög grad försämrats genom de förminskade avsättningsmöjligheterna och det alltmer tilltagande priset på jordbrukets produkter.

Det skulle kanske föra för långt att i detalj utveckla de förändringar, som i prishänseende ägt rum, men jag vågar försäkra kammarens ärade ledamö-

ter, att på näringslivets område i allmänhet och i alldeles särskild grad på jordbrukets område har en betydande ekonomisk försämring ägt rum enbart sedan riksdagens början. Jag vill blott erinra om en sådan detalj, som att mjölkpriset befunnit sig i stadigt sjunkande. Vid vissa mejerier betalas mjölken nu blott med $5\frac{1}{2}$ öre per liter, och det har ryktesvis försports, att det kommer att sjunka ytterligare. Prisutvecklingen i fråga om den övriga animaliska produktionen går i stil därmed. Jordbrukarnas produktionskostnader överstiga därför betydligt de priser, som erhållas för jordbrukets produkter. När man som jag har tillfälle att på nära håll se, hurusom tämligen välbärgade jordbrukare på grund av det förhållandet, att jordbruket lämnar underskott och skogsbruket icke är möjligt att bedriva, därför att det icke finnes avsättning för skogsprodukter, nödgas ta lån på växlar eller reverser för att skaffa sig kontanter till de nödvändigaste utgifterna, och när man sedan får bevittna, att vederbörande, när dessa lån och växlar förfalla, i stället för att göra avbetalning måste ytterligare skuldsätta sig, då blir man bekymrad inför den ekonomiska situation, som inträtt inom denna såväl som inom andra grenar av vårt näringsliv.

Det har ju nyligen tillkännagivits, att livsmedelsindex fallit med två enheter. Jag kan försäkra, att om man kommer ut på landsbygden och talar om dyrtidstilläggen, så blir folk förvånade och fråga: »Men ha vi då dyrtid? Och varför skall det betalas dyrtidstillägg?»

För mig och mina medreservanter ter sig saken så, att i en situation som den nuvarande måste alla hjälpa till att var och en taga sin andel av den ekonomiska bördan, som trycker vårt folk.

Vad föreslås nu i utskottsutlåtandet och i den av herr Nilsson i Gränebo förordade reservationen? Utskottet föreslår en sänkning av dyrtidstilläggen, innebärande en lönereducering med 2 %, och i den av herr Nilsson i Gränebo avgivna reservationen föreslås en sänkning med 4 %. Kan det vara rimligt att, såsom här skett, resa ett så våldsamt motstånd mot så pass måttligt tilltagna reduceringar i en tid, sådan som den, vartill jag här nu sökt teckna den ekonomiska bakgrunden? Och kan det vara rimligt att, såsom skett i de cirkulär vi fått oss tillställda i dag, kalla en sådan justering av dyrtidstilläggen för en utmaning mot statstjänarna? Eller kan det vara riktigt att, såsom den föregående ärade talaren, herr Walles yttrade, med detta frammanas en känsla av värmlöshet?

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att denna reducering av indextalet ju endast avser den del av löneinkomsten, som kallas dyrtidstillägg. Själva grundlönen lämnas ju orubbad. Och vid betraktandet av det alltmer fallande indextalet måste man ju säga sig, att själva grundlönen ju har att uppvisa en däremot svarande ökning i köpkraft.

Det har i detta ärende väckts åtskilliga motioner. Bl. a. har det väckts en motion om fixerande av indextalet till 150, och jag skall villigt erkänna, att när ärendet första gången upptogs till behandling på statsutskottets fjärde avdelning, ansåg jag mig med hänsyn till det alltmer försämrade läget böra yrka bifall till denna motion, som var väckt av bondeförbundet, men för att åstadkomma samling kring ett tal, som skulle ha någon utsikt att kunna vinna anhängare, enade vi oss om ett indextal av 152.

I propositionen erinrar finansministern också om den behandling statstjänstemännen i åtskilliga främmande länder varit utsatta för, där de drabbats av en lönereduktion, vida hårdare än vad här skulle bli fallet. Jag tycker, att om statstjänstemännen i vårt land också inte kunna vara tillfredsställda med en lönereducering, så borde de dock kunna se på denna fråga med litet större förståelse i betraktande av, att vårt lands och den svenska statens ställning är så stark och sund, att den verkligen kan betala sina ämbets- och

*Dyrtidstillägg
åt befattningshavare
i statens
tjänst.*
(Forts.)

tjänstemän en lön, sådan den i reservationen föreslås. Det må erinras om — och finansministern erinrar också därom i propositionen — att statstjänstemännen dock ha en säker ställning. Jag har alldeles nyss antytt den osäkerhet med indragningar och arbetslöshet, som så många andra få vidkännas. Det skall också rättvisligen till statstjänstemännens heder erkännas, att många bland dem förstå att uppskatta, att de kunna räkna med en säker utkomst. Jag och många med mig hade verkligen hoppats, att regeringen skulle ha gått ännu längre i sitt förslag till sänkning av indextalet, i betraktande av, att regeringen ju i alla fall fann sig föranlåten att företaga en senare justering och det hade nog varit riktigare, om regeringen sökt vinna samling kring ett tal, som legat närmare det, som föreslås i den av herr Nilsson i Gränebo och undertecknad avgivna reservationen.

Jag skall sluta som jag började med att uttala, att alla måste bära sin del av den ekonomiska börda, som i denna bekymmersamma tid har pålagts vårt folk. I bärandet av denna börda bära också de deltaga, som sitta kvar i sina fasta anställningar. Denna åtgärd är icke riktad mot statstjänarna. Läget och förhållandena inom det ekonomiska livet ha framvingat den. Jag tror, att ur rättvisans synpunkt ingen anmärkning skall kunna riktas mot den reservation, som av herr Nilsson i Gränebo m. fl. har avgivits och som söker avvåga detta indextal i förhållande till vad andra betydande grupper av vårt lands medborgare få vidkännas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Nilsson i Gränebo m. fl. avgivna reservationen.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Herr finansministern har framlagt två olika propositioner i denna fråga vid denna riksdag. I den första propositionen föreslogs ett indextal av 158. Nu har han här kommit med ett förslag, baserat på ett indextal av 156. Det är klart, att det varken för herr finansministern eller för någon annan kan vara något nöje att på det sättet ändra en förut intagen position, utan det är givet, att det är depressionen och den omfattning denna depression tagit, som nödvändiggjort för herr finansministern att komma fram med detta senare förslag.

Av de tvenne talare, som här förut yttrat sig i frågan, har ju den ene, herr Walles, yrkat bifall till sin reservation, som innebär bibehållandet av förut utgående dyrtidstillägg. Den andre talaren, herr Johansson i Fredrikslund, yrkade fastställande av ett indextal av 152. Ja, det är ju svårt att veta, vad som kan ha varit det innersta motivet till dessa båda olika ståndpunkter, men jag tror för min del, att båda två grunda sig på den olika uppfattning de bägge talarna ha om den situation, vari vårt land för närvarande befinner sig. Om jag för min del skulle ta ställning till denna fråga i och för sig, är det väl tveksamt, vilketdera av dessa bägge yrkanden jag skulle ansluta mig till. Jag har nu inte ställt mig på någondera sidan, utan jag har gått så nära i anslutning till Kungl. Maj:ts senast avgivna proposition som möjligt. Jag har gått med på indextalets fastställande till 156. Detta förslag har samlat utskottets majoritet, fastän reservationer sedan avgivits å ömse sidor, men vid huvudvoteringen blev detta utskottets förslag. Därjämte har Kungl. Maj:t föreslagit en toppbeskärning av vissa löntagares dyrtidstillägg. Sälunda har Kungl. Maj:t föreslagit, att det maximibelopp, på vilket dyrtidstillägg skall utgå, skulle sänkas, för nyreglerad avlöning från 800 kronor i månaden till 700 kronor, och för pensionärer och tjänstemän i oreglerade verk från förutvarande 700 till 650 kronor. Vi voro inom utskottet två, som höllo på Kungl. Maj:ts proposition även i detta avseende. Men när det inte var mer än två, som kunde samlas kring detta, ansåg jag för min del skäl ej föreligga att driva denna mening

längre, utan då måste jag ge upp den meningen, ehuru väl jag för min del annars ansåg, att det vore skäligt, ifall man även i detta avseende med hänsyn till nu rådande förhållanden hade gått in för Kungl. Maj:ts förslag. Men av det skäl, som jag nyss antydde — att vi endast kunde samla två av utskottets 24 ledamöter kring denna mening — släppte vi detsamma. Är det emellertid så, att det nu på allvar ifrågasättes att i det hänseendet stödja Kungl. Maj:ts förslag, är åtminstone jag beredd att ge min röst för detta förslag även nu. Men jag tror, att om man vill se på denna fråga rättvist, så måste det sägas, att utskottets förslag även i den nuvarande avfattningen är ett bra förslag. Om det är några, som borde ha anledning att känna sig tämligen tillfredsställda med det, så vore det enligt min mening statstjänarna, ty man kan inte begära, att statstjänarna skola få vara alldeles oberörda av den kris, vari vi nu befinna oss, utan även de böra bära sin del, i den mån det är rimligt, av den depression, som för närvarande råder och som tenderar att bli värre och värre här i landet. Jag tror för min del inte, att vi nått botten ännu i detta avseende. Jag tror, att jordbrukarna komma att få ännu sämre inkomster och att arbetslösheten kommer att breda ut sig mer och mer, så att de arbetslösas skara kommer att rekryteras av allt fler, och någonstans måste pengar tagas för att det hela skall kunna hållas flytande. Under sådana förhållanden tycker jag inte det är orimligt, ifall man även vädjar till statstjänarna, att, i den mån det är möjligt, lämna sin tribut i detta avseende. Om jag ser frågan ur den synpunkten, måste jag för min del uppriktigt säga, att Kungl. Maj:ts senast avgivna förslag är skäligen moderat ur statstjänarnas synpunkt. När Kungl. Maj:ts första proposition avgavs, var ju indextalet 158. Sedan dess ha priserna på livsmedel gått ned ytterligare, så att index i närvarande stund är 157, om jag är riktigt underrättad. Det är sålunda ytterligare 1 %, som begäres av statstjänarna, och även om man måste erkänna, att kronans kaka i de flesta fall inte är så rikligt tilltagen, är den dock mycket säker. Den garanterar försörjning under den tid man är statstjänare och sedermera pension. Att statstjänarna måste bidra till pensioneringen är ju så naturligt, att man egentligen inte borde spilla några ord därpå. Det är ju ett naket faktum, att av intet blir intet, och skall man ha något sparat på ålderdomen, får man i någon mån hjälpa till själv med att bidra till den pension man sedan skall leva på, när man inte längre orkar arbeta. Det få statstjänarna finna sig i, och de befinna sig ändå — det måste jag säga — i privilegierad ställning gentemot det stora flertalet av Sveriges medborgare i närvarande stund. Jag måste bestämt hävda den uppfattningen, att de äro bättre situerade än de flesta andra, och det är helt naturligt. Jordbrukarna lida under ett svårt betryck, skogsarbetare och industriarbetare överhuvud taget gå massvis utan sysselsättning, och de måste på ett eller annat sätt få bidrag av det allmänna för att icke fullständigt gå under. Det är dock ett allvarligt förhållande, som icke vid ett tillfälle som detta bör lämnas obeaktat, sådan som situationen för närvarande är. Den är så allvarlig, att här fordras, att man gör något, och ur den synpunkten måste jag säga, att det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget är rimligt och ett förslag, mot vilket jag minst av allt trodde att statstjänarna skulle resa ett så energiskt motstånd som faktiskt de sista dagarna kommit till synes. Jag har under denna riksdag varit rätt så lycklig i det avseendet, att jag icke såsom förut under åren fått mottaga en massa framställningar från statstjänstemännens håll — om aktionen varit organiserad eller icke känner jag icke till, men det har tidigare kommit en massa av skrivelser, i vilka yrkats på bättre lönevillkor. I år har jag icke fått några sådana. Jag tillskrev det den omständigheten, att statens tjänstemän beaktat det allvarliga läge, vari vi för närvarande befinna oss, men jag blev i utskottet uppmärksamgjord på, att det varit andra krafter, som medverkat till det. Jag beklagar, att det förhåller sig så, att det liksom sker på

*Dyrtdstillägg
åt befatt-
ningshavare
i statens
tjänst.
(Forts.)*

*Dyrtidstillägga
åt befattningshavare
i statens
tjänst.
(Forts.)*

order, när dylika resolutioner avfattas och insändas till mig eller till riksdagsmän överhuvud taget. Jag anser att när en opinionsyttring skall avgivas, den samma bör grunda sig på det tryck vederbörande själva äro utsatta för, som göra denna opinionsyttring, men det skall icke ske på order från något högkvarter. Det tycker jag icke är den riktiga formen för en opinionsyttring, om en sådan överhuvud taget skall avgivas.

Ja, herr talman, det är icke med något glatt hjärta som jag nu yrkar bifall till utskottets förslag, men jag gör det i den förvissningen, att det är ur stats-tjänstemännens synpunkt så pass fördelaktigt, att det förefaller mig, att varje person, som överhuvud taget reflekterar över saken allvarligt, måste erkänna, att det är ett mycket bra förslag även ur deras synpunkt, som det här närmast gäller att tillfredsställa.

Herr talman! Jag ber således att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Carlsson, Carl*.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Den föregående talarens argumentering för sitt förslag, eller fastställande av det indextal, varefter dyrtidstilläggen skola utgå, till 156, haltade åtskilligt. Å ena sidan, skulle jag vilja säga, gick hans motivering ut på, att man nu bör se till att dyrtidstilläggen inte sättas högre än att de motsvara det ekonomiska tillståndet och förhållandena inom landet och inom näringslivet, medan han å andra sidan sade, att han icke med något glatt hjärta tillstyrkte Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Ja, det är icke med något glatt hjärta man vill bidraga till att människor få sina inkomster minskade. Men när det gäller att fatta ståndpunkt till denna fråga, måste man naturligtvis taga hänsyn till det hela. Man får icke stirra sig blind på en enda punkt, utan man måste se det i sitt sammanhang och taga hänsyn till samtliga skattedragares inkomster och de faktorer, som inverka på hithörande förhållanden.

Vid förra årets riksdag frångick man de principer, som sedan år 1923 varit gällande för de grunder, efter vilka dyrtidstillägg utgått. Man hade nämligen tidigare avpassat det grundtal, varefter dyrtidstilläggen utgått, efter kommerskollegii beräkning av levnadskostnaderna i landet, och alltså ha dyrtidstilläggen varit anslutna till ett rörligt indextal. Förra året fixerade man indextalet till 160, och under hela det budgetåret utgingo dyrtidstilläggen efter detta indextal, medan levnadskostnadsindex för närvarande sjunkit till mellan 157 och 156, kanske närmare 156, alltså ungefär det tal, som nu föreslås som det fasta grundtal, efter vilket dyrtidstilläggen under nästa budgetår skola utgå. Härigenom binder man fast dyrtidstilläggen, oavsett om levnadskostnaderna ytterligare komma att sjunka, och allt talar för att de komma att göra det. Den betydande post i levnadskostnaderna, som utgöres av hyrorna, kan väl rimligen icke alltid hållas uppe på den höjd, på vilken den för närvarande står; den måste väl även den komma att underkastas de ekonomiska konjunkturen, som nu äro rådande. Om hyrorna komma att sjunka nästkommande höst, kommer väl detta att avsevärt inverka på levnadskostnaderna, och taga vi hänsyn till livsmedelspriserna, så är det ju icke en dyrtid utan en billig tid, vi för närvarande leva i. Kommerskollegii senaste prisindex för en så betydande post av livsmedel som kreatur står nere i 66, för kött är indextalet 85, för kaffe och socker 91 — talet 100 betecknar då läget före kriget — medan mejeriprodukternas indextal är 110. Alltså, indextalet för de livsmedel, som härflyta från jordbruket och till största delen böra vara grundläggande för levnadskostnadsindex, beräknas ligga delvis under och delvis något över 100; det motsvarar således i ett stort antal fall närmast det pris, som var rådande före kriget. Det är hyreskostnaderna och en del andra poster — som huvud-

sakligen avse vad man skulle kunna kalla tjänster, och som naturligtvis även de ingå i levnadskostnaderna — som göra, att levnadskostnadsindex nu beräknas avsevärt högre än vad det eljest skulle ha gjort, om det anslutit sig till livsmedelspriserna.

Det är alltså rätt starka skäl redan detta för att man nu skulle anknyta det fasta dyrtidstillägget till ett rörligt indextal, men då man förra året gick ifrån denna princip, har jag för min del icke velat yrka på ett återinförande därav. Men redan detta skulle vara tillräckligt skäl för att man icke nu binder fast dyrtidstilläggen vid ett högre tal än det, som sannolikt kommer att bli gällande under nästa budgetår. Men därtill kommer en hel del andra omständigheter, som man icke, särskilt i år, kunnat låta bli att taga hänsyn till. Jag syftar härvid på depressionen inom näringslivet, jordbruket, skogsbruket och även en mängd industrier. Inom dessa grenar kunna varken företagare eller, ännu mindre, arbetare räkna på den trygghet, som statstjänstemännen göra anspråk på. Arbetarna i dessa näringsgrenar ha fått vidkännas avsevärda lönereduktioner, men värre är, att de i stor utsträckning få gå arbetslösa. Det stora antal arbetslösa, 110,000, som här belystes, då vi för några dagar sedan behandlade arbetslöshetsanslaget, åskådliggör detta, liksom den mängd arbetslösa, som statsmakterna icke kunnat skaffa arbete eller kontantunderstöd åt. Detta är ytterligare ett starkt skäl, varför man icke kan säga, att statens tjänstemän måste lämnas i orubbad ställning, därför att de ha ett ansvarsfullt kall och fullgöra ett pliktroget arbete. Förvisso göra de det. Jag för min del vill, att staten skall vara en mönsterarbetsgivare och att dess befattningshavare skola ha en tryggad ställning, men dyrtidstilläggen böra anpassas efter läget, och detta har icke minst den nuvarande statsministern, excellensen Ekman, tidigare framhållit. Jag skall tillåta mig att citera vad han vid debatten om denna fråga för några år sedan uttalade till kammarens protokoll. Han yttrade då: »Jag ber i det avseendet få erinra om hela denna lönefrågas karaktär. Det avses ju icke att med dyrtidstilläggen åstadkomma en bestående, på normal grund fotad löne reglering, utan endast att under en abnorm situation bispringa befattningshavarna, så att det skall bli möjligt för dem att ta sig igenom denna svåra tid.»

Och vidare yttrade excellensen Ekman: »Ingen annan samhällsgrupp vet vad framtiden bär i sitt sköte eller vad man har att räkna med. Varken industri- och jordbruksarbetarna eller andra enskilda befattningshavare veta, hur de få det i fortsättningen. De stå i det avseendet inför fullständig ovisshet. Icke heller företagarna själva äga någon dylik visshet. Statens tjänstemän stå dock i detta fall i det bättre läget att de alltid ha att räkna med den ordinarie lön, som blivit dem tillförsäkrad, ett trygghetsmoment, som oändligt många andra befattningshavare skulle vara tacksamma för, om de hade någon liknande motsvarighet att trygga sig till.»

Ja, dessa ord kunna till fullo åberopas i dag och ännu mera i dag, då förhållandena te sig så ovissa som de för närvarande göra. Visserligen söker man från en del tjänstemannahåll att framställa saken så, som om det lilla dyrtidstillägg, som det nu är fråga om, skulle utgöra den enda kompensation, som tjänstemännen erhållit i löneavseende sedan tiden före kriget, men jämför man de löner, som utgingo till statens befattningshavare, såväl högre som lägre, före kriget, med de löner, som dessa befattningshavare nu erhålla, finner man, att det är skett en avsevärd höjning, ja, i vissa avseenden, oavsett dyrtidstillägg, med 100 procent och därutöver. Därför skall man icke se på frågan så, som om dyrtidstillägget vore den enda kompensationen. Dyrtidstillägget utgör ju en ganska oväsentlig del i förhållande till samtliga löneförmåner. Därför kan man icke betrakta dyrtidstillägget såsom den enda kompensationen, och när det från statstjänstemännens håll säges, att de minskade inkomster, som de nu

*Dyrtidstillägg
åt befattningshavare
i statens
tjänst.
(Forts.)*

*Dyrtidstillägg
åt befatt-
ningshavare
i statens
tjänst.
(Forts.)*

skulle få vidkännas, utgöra en extra beskattning, så undrar jag, om de taga tillbörlig hänsyn till, huru andra yrkesutövare här i landet få underkasta sig inkomstminskning och vidkännas de ekonomiska svårigheter, som äro förbundna med kristiden.

Detta har, herr talman, varit skälen för mig att tillsammans med åtskilliga andra ledamöter av statsutskottet i en reservation hemställa om en viss sänkning av grundtalet för dyrtidstilläggens utgående. Jag är säker om, att även vid bifall till detta förslag skulle statstjänstemännen i förhållande såväl till de vid enskilda företag anställda, där man kanske gjort stora arbetsinskränkningar med därav följande inkomstminskningar, och där arbetstiden inskränkts till fyra dagar i veckan och i åtskilliga fall i ännu högre grad, som även exempelvis till grovarbetarna även i de lägsta graderna kunna sägas stå i en mycket förmånlig ställning, vartill kommer den trygghet, som statstjänstemännen alltid ha, även om de kunna åberopa sig på det gamla ordspråket, att statens kaka är knapp. Den är dock säker, och i dessa tider åtminstone bör detta icke vara utan värde och betydelse.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig med flera avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Forslund: Herr talman! Sent omsider är nu riksdagen färdig att behandla en så viktig fråga som denna, nämligen om löneställningen för de i statens företag anställda. Själva intresset för denna fråga synes vara rätt så minimalt. Man synes konsekvent följa den, om jag så får uttrycka mig, lättvindiga principen att, som ordföranden i statsutskottet uttalade, låta statens tjänstemän få nöja sig med vad som sker. Man vill knappast ingå i något sakligt bedömande av statens tjänstemannagrupperns löneställning. Man har här mycket starkt poängterat, att deras ställning till staten är så säregen i förhållande till andra medborgargrupper, att man kan av dem kräva mer än vad som i regel kräves av andra. Man förbiser här, att ibland statens tjänstemannagrupper finnes det också sådana, vilka icke ha fast anställning. De äro icke så fria från verkningarna av förändringar på näringslivets område, som man här velat göra gällande, och för att omedelbart taga herrarna ur denna, enligt min mening, villfarelse, vill jag upplysa om, att det största statsföretaget, nämligen statens järnvägar, har sedan 1918 reducerat sin personal för det arbete, som hör samman med drift- och underhåll, med icke mindre än 11,669 personer. Detta har skett samtidigt som järnvägarnas längd ökats med 1,459 km. Kan man då säga, att de tjänstemän, som äro anställda i detta stora företag, äro alldeles fria från verkningarna av depressionen? Det finnes naturligtvis även i detta företag befattningshavare på, som det heter, ordinarie stat och som alltså ha den tryggheten, att de icke kunna bli entledigade med mindre än att de begått ett tjänstefel, som medfört denna verkan. Men även dessa ordinarie befattningshavare få säkert bära en stor del av den arbetsbörda, som uppstår genom att dessa 11,000 man avskedats. Det är också på det sättet, att den vid statens företag arbetslöse icke erhåller den hjälp som sker inot de privata företagen, därför att t. ex. kommunerna anse, att det bör tillkomma staten såsom arbetsgivare att sörja för sina arbetslösa.

Jag tror, att det skulle vara behövt, att herrar riksdagsmän litet närmare studerade de verkliga förhållandena på detta område. Det är inte så där utmärkt galant allting, som herrarna här så ofta vilja göra gällande.

Nu har man sagt, att statstjänarna skola bära sin del av bördan i form av en sänkning av de nu utgående lönerna. Och herrarna, som ju i det fallet äro arbetsgivare, anse, att vad som här i riksdagen dikteras, få statstjänarna vara vänliga att godtaga. Jag skulle vilja fråga såväl herr Kvarnzelius som herr finansministern: vilken annan arbetsgivare här i landet har en så utmärkt

bekväm ställning? 90 % av de fackligt organiserade arbetarna här i landet ha större inflytande på sina arbetsvillkor. Dem kan man inte bara kommentera, vilket faktiskt är förhållandet i fråga om statstjänstemännen.

Herr Kvarnzelius yttrade, att han under denna riksdag har varit i den gynnsamma ställningen, att det inte har kommit några framställningar till honom från statstjänarhåll. Jag skall be att få lämna förklaringen på detta. Dessa statstjänare, som i sig själva äro så snälla och goda, ha fäst avseende vid vad riksdagen förra året beslutat och utgått ifrån, att riksdagen skulle vidbliva sin mening och att de därför inte hade något att erinra. Nu visar det sig i stället, att man här har gått in för en förhålningspolitik, så att statsutskottet, sedan Kungl. Maj:t lagt fram sitt förslag i statsverkspropositionen, inte behandlat detta ärende förr än nu under de allra sista dagarna. Visserligen är väl motionstiden nu utgången, men behandlingen har i alla fall skett under en period, då största raskhet har varit nödvändig.

Jag vill till herr Johansson i Fredrikslund, som talade om, att man på landet är mycket förvånad över, att det ännu talas om dyrtidstillägg, säga, att det äro statstjänarna också. Man är mycket förvånad över att vi allt fortfarande skola bibehålla detta system i stället för att reglera lönerna, så att det här irritationsmomentet kunde försvinna. Men det är ju på det sättet, att när riksdagen genomförde 1919 års löneroglering, innebar den icke ett slutgiltigt bestämmande av den lön, som skall utgå till de skilda grupperna av statstjänstemän, utan man sade: »Vi taga denna grundlön, och den skola vi med hänsyn till kristiden öka på med dyrtidstillägg.» Man kan fråga sig, vilka löner som fastställdes vid detta tillfälle. Ja, en tjänsteman på landsbygden i någon av de lägre lönegraderna skulle efter en lång provotid erhålla 165 kronor i månaden i begynnelselönen och så småningom kunna komma upp till 205 kronor i månaden. Här i Stockholm skulle en person i motsvarande ställning få 210 kronor i begynnelselönen och 265 kronor i slutlön. Samtidigt har man haft dessa dyrtidstillägg, som förändrats gång efter annan, så att man nu är nere i 12 procent. Man fixerade ju vid förra riksdagen procenttalet till 12 enheter. En sådan statstjänare på landsbygden har alltså i lön 165 kronor i månaden plus 12 % därpå. En person i Göteborg eller Malmö har 210 kronor och 12 % på det, och kommer han upp i högsta löneklassen, har han 262 kronor och 12 % därpå.

Nu säga herrarna, att vi befinna oss i den situationen, att de här befattningshavarna måste lämna ifrån sig litet grand, därför att vi inte få vår budget att gå ihop. Vi måste skrapa ihop på alla håll och försöka skaffa medel. Ja, jag säger alltjämt, att det är ganska lättvindigt att bara resonera som så, att emedan dyrtidstilläggen ingå i själva lönesystemet, är det helt naturligt, att de skola sjunka, allteftersom index faller. Och jag yttrade vid remissen av Kungl. Maj:ts senaste proposition i detta ärende, att detta är möjligt endast några få gånger till men icke vidare. Dyrtidstilläggen utgöra nämligen numera en så liten del av reallönen, att man snart är nere »i botten», d. v. s. endast har de fasta lönerna kvar. För att kunna i en svår tid, som kommer, ytterligare sänka dessa löner finge man alltså lov att genomföra en lagstiftning, innebärande, att man upphävde den mycket gamla principen, att en statstjänare, som har fått sin lön en gång fastställd, inte skall behöva räkna med att under anställningstiden få den sänkt. Det bleve följden, om vi på detta sätt skola använda statstjänarnas löner såsom regulator för att täcka de brister, som kunna uppstå i budgeten. Här har inte förekommit något organiserat missnöje, mina herrar, från statstjänarnas sida, utan det är fullkomligt spontant och det finns bärande skäl för missnöjet.

Hur har nu det tillämpade systemet verkat? För att taga ett exempel ifrån det största verket, utgingo dyrtidstilläggen vid statens järnvägar 1923 med

*Dyrtidstillägg
åt befattningshavare
i statens
tjänst.*
(Forts.)

Dyrtidstillägg
åt befattningshavare
i statens
tjänst.
(Forts.)

23 miljoner kronor. 1924 hade beloppet sjunkit till 19 miljoner. 1931 har det rent automatiskt flyttats ned med 10 miljoner kronor. I dessa 10 miljoner — det skall jag villigt erkänna — ingår en miljon som beror på en ren bokföringsåtgärd, men det föreligger likväl en nedsättning på 9 miljoner kronor. Då kan man ju inte säga, att det har varit så stor säkerhet för dessa anställda, som herrarna göra gällande. Det visar sig också bäst därav, att i den budget, som fastställdes för år 1923/1924, upptogs för dyrtidstillägg 97.6 miljoner kronor, medan det för kommande budgetår, om det nu föreliggande utskottsförslaget bifalles, utgår 63.6 miljoner kronor i dyrtidstillägg.

Jag vill också säga, att det är väl inte så märkvärdigt, om de statsanställda äro missnöjda över det resonemang, som föres t. ex. av representanter för jordbrukets folk. Ni lantbrukare ha vid denna riksdag genom kungliga propositioner fått en hel del av era intressen tillgodosedda. Ni ha genom enskilda motioner framfört önskemål rörande jordbrukets ställning, och även i det fallet har ju majoriteten här i riksdagen gått er mycket långt tillmötes. Detta har kostat pengar. Ni ha därtill varit med om att rösta för genomförande av en organisation i fråga om ordningsmakten, som kostar 1 1/2 miljon kronor. Ni röstade gladeligen häromdagen för beviljande av drygt 1/4 miljon kronor, för att en del pojkar på söndagsförmiddagarna skola vara ute på skjutbanorna och förstöra dessa pengar. Ha ni aldrig tänkt på att man i fråga om de två sistnämnda utgifterna kunde föra samma resonemang, som ni nu göra med avseende på statstjänstemännen? Jag skulle vilja ställa samma fråga till herr finansministern, som brukar hålla mycket varma tal för sparsamheten och som nästan i förebrående ton säger allvarsord till mig, då jag rubricerar hans förslag såsom ett sätt att uttaga extra skatter. Det var härom dagen en talare, som frågade finansministern, var han ansåg att sparsamheten skulle sättas in, och om inte polisorganisationen vore ett lämpligt föremål härför. Jag bortser från själva denna detalj rörande ordningsmakten såsom sådan, men det gjordes ändå mycket starka erinringar emot en forcering av detta ärende. Men ifrån finansministerns sida hörde man då inte ett varnande ord; han lämnade inte ens svar på en framställd fråga.

Det vill synas, som om man här endast önskade bringa hjälp åt vissa kategorier. Men av de statsanställda skall man, eftersom en del av deras reallön betecknas som dyrtidstillägg, taga ut litet extra skatt. Det är och förblir ingenting annat än en extra skatt detta. Jag skulle till och med vilja säga, att det vore snyggare, om man utfärdade skattsedlar på beloppet, än att gå tillväga på detta sätt. Jag vill tillägga, att om det skulle vara svårt att skriva ut allesammans på en gång, kunde man skriva en enda sedel, varefter man skulle försöka gemensamt lösa den. Ja, detta upptages kanske som hårda ord. Statstjänarna ha emellertid endast velat bibehålla de nuvarande grunderna. Herrarna ha lovat, att de statsanställda skulle få en förbättring av sin löneställning. Man förstår mycket väl, att de nuvarande förhållandena inte ge möjlighet till en löneförbättring, men när man går med på status quo väntar man också det tillmötesgående, att herrarna inte taga ifrån dem ytterligare av nu utgående kronor, alldenstund lönerna icke äro högre än de, som utgå inom andra, jämförbara arbetargrupper. Det har lämnats herrarna ett uttalande ifrån mitt förbunds kongress, i vilket det är angivet tydligt och klart, speciellt för Stockholm, hurudan löneställningen är, och jag skall inte upprepa den saken. Men det visar sig ju, att statstjänstemännen inte befinna sig i en sådan förmänsställning, att man har rätt att pålägga dem en extra skatt.

Jag vill ytterligare understryka, att statstjänarna inte äro några sådana människor, som inte förstå tidens allvar och de rådande svårigheterna, men man skall därför inte heller förenkla problemet till den grad, att man säger, att därför att levnadskostnadsindex har dalat något, är det absolut nödvändigt att

deras löner skola ytterligare sänkas. Och jag förvånar mig ofantligt över att herrar jordbruksrepresentanter ha ansett, att en begränsning av maximeringen inte behöver företagas, änskönt jag ibland reservanterna finner män, till vilka statstjänarna ha framfört sina bekymmer och av vilka de erhållit det svaret: »Ja, om det bara gällde er fattiga människor, men det gäller också dem med de högre lönerna och dessa skola vi beskära så mycket kraftigare.» Jag tillhör emellertid inte dem, som påyrka en sådan sänkning, därför att jag anser, att har man vid 1931 års riksdag satt en spärr, skall den gälla för alla. Man skall inte bara använda den, när det kan passa en själv, utan den skall gälla för statstjänargruppen i dess helhet. Jag kommer därför inte i detta sammanhang att göra något yrkande om att denna begränsade maximering skall tillämpas i stället för vad utskottet har föreslagit.

Slutligen vill jag bara tillägga, att om vi nu alla skola hjälpas åt i en bekymmersam tid, så är det inte rätta vägen att bara säga, som här har skett: »Var så goda, mina herrar!» Det är ändå så, att varken personalorganisationer eller — jag kanske vågar säga det — ens verkscheferna ha blivit tillfrågade om denna extra ordinära åtgärd att ännu en gång skära ned de statsanställdas löner. Det är farligt att fortsätta på den vägen, därför att man kan inte behålla sin tro på statens objektivitet utan får i stället den uppfattningen, att det beror fullständigt på en slump, hur dessa befattningshavares löner komma att bli. Under sådana omständigheter har man rätt att säga, som det står i uttalandet av Svenska järnvägsmannaförbundets kongress, att ett sådant tillvägagångssätt inte är staten värdigt.

Jag ber att få yrka bifall till den av de socialdemokratiska ledamöterna avgivna reservationen.

Herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Jag har nästan tvekat, huruvida jag överhuvud taget skulle säga någonting i denna debatt, då meningarna äro så vitt skilda och då de argument, som här framförts ifrån olika håll, äro av den beskaffenheten, att man knappast kan tänka sig att genom ett inlägg kunna påverka vare sig den ena eller andra riktningen. Därom torde väl dock hela kammaren vara ense med mig, att överhuvud taget ingen kan finna det vara angenämt att komma med förslag, som innebära sänkta inkomster för den ena eller den andra medborgargruppen. Under remissdebatten förra året framhöll jag och underströk detta med mycket stor skärpa. Men det finns omständigheter i livet, som man inte kommer förbi, och det finns ett tvång, som gör, att man inte får handla enligt känslor och sympati, utan måste foga sig efter den hårda nödvändigheten.

Nu har emellertid Kungl. Maj:t i denna fråga sökt, så långt det har varit görligt, att gå den gyllene medelvägen, att inte slita sönder de grunder, som fastslogos 1923, utan att tvärtom fasthålla vid dem. Emot detta resonemang uppträder nu bland andra herr Forslund igen och gör gällande, att det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt, utgör ett sönderbrytande av vad som hittills varit gällande. Jag bemötte denna argumentering, då den kungliga propositionen remitterades till utskottet. Jag skall tillåta mig att nu, herr talman, taga upp frågan igen och påvisa, att det är ett fullkomligt felaktigt resonemang herr Forslund för i den punkten. Jag är i tillfälle att bestyrka detta med herr Forslunds egen partichefs uttalande, och jag förmodar, att hans ord, om inte mina gälla någonting för herr Forslund, skola ha någon betydelse. Jag åberopade statsministerns uttalande under debatten i andra kammaren förra året, när han med vissa reservationer gav sin anslutning till fastsläandet av indextalet 160 med spärr både uppåt och nedåt. Herr Per Albin Hansson hade framställt ett yrkande, som gick ut på just vad jag nyss nämnde. Och till detta yrkande anslöt sig också en av kammarens liberala ledamöter, herr Carle-

*Dyrtidstillägg
åt befattningshavare
i statens
tjänst.
(Forts.)*

*Dyrtidstillägg
åt befatt-
ningshavare
i statens
tjänst.*
(Forts.)

son, som dock gjorde gällande, att ett bifall till det framställda yrkandet skulle innebära, att indextalet verkligen hade fastslagits beträffande dyrtidstilläggens utgående. Men emot just detta resonemang uppträdde då den socialdemokratiska partichefen och framhöll, att »vem som helst, som kan läsa innantill, måste ju dock kunna bliva klok på vad som riksdagen i det avseendet beslutar. Det står ingenting annat än att riksdagen beslutar, att under budgetåret 1931/1932 skall denna regel gälla. Det står ingenting om något annat budgetår, det står ingenting om framtiden.» Och så vände sig herr Hansson mot herr Carleson och fortsatte: »Om sedan herr Carleson behagar säga, att han för sin del uppfattar det så, som om det i realiteten bör gälla även för framtiden, så är det ju en möjlighet för vilken riksdagens ledamot som helst att på det sättet säga, att för min del tolkar jag innebörden så och så, men reellt, formellt i alla avseenden, gäller beslutet bara för nästa budgetår.» Jag har velat anföra detta, herr talman, för att fastslå, att när regeringen förra året godkände indextalet 160, skedde det med den reservation, som uttalades av statsministern och som också tolkades av den socialdemokratiska partichefen precis som statsministern och regeringen önskade. Den saken är ju alldeles ofrånkomlig. Men, herr talman, när nu regeringen föreslagit en sänkning av indextalet till 156, vad innebär då detta? Jo, det innebär faktiskt ett bibehållande av 1923 års grunder. Det är inte någon sänkning realiter av lönerna, under den förutsättningen, att man sätter någon tilltro till indextalets konstruktion och innebörd. Men däremot medger jag, att den ändring, som skedde 1923 på förslag av dåvarande finansministern, innebar en verklig lönenedsättning för hela statstjänstemannakåren. Och den motiverade dåvarande finansministern med bland annat följande ord: »Dyrtidstilläggen åt statstjänstemännen hava icke under någon period uppgått till sådana belopp, att full kompensation för den inträdda prisstegringen erhållits. Kompensationsgradens utveckling under skilda tider och för olika grupper av befattningshavare har varit beroende av dels de medelsbelopp, som ansetts kunna ställas till förfogande för ändamålet, dels och dyrtidens olika tryck för större eller mindre inkomsttagare samt för personer med eller utan försörjningsplikt.» Och han fortsatte: »Det förslag i fråga om grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, som jag nu ämnar förorda, har sålunda måst bestämmas med hänsyn till den begränsade medelstillgången.» Jag ger den ena gruppen av reservanter fullkomligt rätt i, att med denna motivering kunde det finnas anledning att ställa sig på samma ståndpunkt som lantmannareservanterna här göra. Ty det är ju alldeles uppenbart, att när vi jämföra det nuvarande ekonomiska läget med läget 1923, måste vi finna det förstnämnda betydligt sämre.

Man har i den socialdemokratiska reservationen åberopat, att inkomst- och förmögenhetsskatten utgick efter procenttalet 175, och menat, att då det nu är 145, finnas där pengar att taga. Men så ligger inte frågan, mina herrar! Jag har här framfört mig en specifikation av statens inkomster och utgifter för 1923 eller, rättare sagt, i den stat, som då framlades, och kan jämföra den med den stat, som jag framlade i början av denna riksdag, kompletterad med den proposition, som vi här diskutera. Då uttogos i direkta och indirekta skatter 468 miljoner kronor, men i den stat, som jag har framlagt, är det beräknat, att man skall uttaga omkring 620 miljoner. Tar jag sedan inkomst- och förmögenhetsskatten separat, så skulle denna enligt 1923—24 års förslag uppgå till 130 miljoner, men i det förslag, som jag lagt på riksdagens bord, uppgår den med de senast vidtagna justeringarna till 133.5 miljoner kronor. Hur herrarna på den sidan än räkna, kunna ni inte komma till annat resultat, än att den direkta och indirekta skattebördan på svenska folket nu är större än då. Man får inte glömma detta, när man använder siffrorna på sätt som nu sker i reservationen.

Ja, herr talman, jag upprepar ännu en gång, att nog finns det skäl att ge

sin anslutning till lantmannareservationen, det vill säga att slå fast indextalet till 152, om jag nämligen resonerar som min företrädare gjorde 1923. Men jag hade tänkt, att man inte skulle låta denna fråga bli föremål för subjektivt bedömande, utan att man verkligen skulle hålla fast vid de tidigare grunderna, då i varje fall på en punkt samtliga partigrupper, högern, bondeförbundet, den meningsgrupp jag tillhör och socialdemokraterna äro ense, nämligen om det berättigade i att dyrtidstilläggen även i fortsättningen utgå. Såsom frågan nu är upplagd, är den alltså ingen principfråga, utan en avvägningsfråga, en bedömningsfråga. Jag hade mycket väl kunnat tänka mig, att man på lantmannahåll hade utfört tankegången på samma sätt, som herr Johansson i Fredrikslund nyss gjorde, liksom herr andre vice talmannen, och gjort jämförelser med priset på lantmannaprodukter och jordbrukarnas nuvarande inkomster och sagt, att »då vi lantmän nu ha mindre inkomster än för 10 å 20 år sedan, så är det orimligt att överhuvud taget behålla några dyrtidstillägg». Men det har man inte gjort, utan man har stannat på halva vägen. Bondeförbundet har sagt, att det är tillräckligt med 7 procent, en del av mina meningsfränder ha motionerat om 8 procent, regeringen har föreslagit 10 procent, och socialdemokraterna i en motion 12 procent. När man på det sättet från ren bedömningssynpunkt söker lösa frågan, så är man inne på områden, där man kan hålla på och diskutera hur länge som helst. Man har ingen fast grund att stå på, man har ingen utgångspunkt. Detta har regeringen ansett vara oriktigt. Vi följa liksom hittills indextalet, och vi handla i år som riksdagen gjorde förra året, det vill säga räkna med en fast siffra och sätta spärr både uppåt och nedåt.

Jag vill här, herr talman, inskjuta, att denna tanke framfördes på sin tid, om inte minnet sviker mig, av finansministern i den förra Ekmanska ministären. Det hade varit lyckligt, om han genomfört den då, men vid det tillfället röntes den så starkt motstånd från särskilt bondeförbundets representanter, att förslaget därom föll. Men i de tider, vi nu leva i, synes det mig vara, om inte absolut nödvändigt, så dock i hög grad önskvärt, om man kunde räkna med fasta siffror i budgeten.

Herr talman! Jag skall omedelbart sluta. Det finns överhuvud taget inga nya argument, som på något sätt kunna påverka utgången. Jag skall bara tillägga några få ord om den ytterligare beskärning av dyrtidstilläggen, som Kungl. Maj:t föreslagit men som inte vunnit något stöd inom statsutskottet. Det förvånar mig åtskilligt, att man inte åtminstone från deras sida, som mena, att man godtyckligt kan sätta ner indextalet med den enkla argumenteringen, att »när andra ha det så dåligt, så få tjänstemännen finna sig i en ytterligare sänkning», velat fullfölja den tankegång, som kommit till uttryck i reservationen och som där är formulerad så, att de statsanställda inte heller lära undgå att beröras av depressionens hårda verkningar. Inte heller är det riktigt att mot det förslag, som jag förordat, göra den invändningen, att det innebär ett sönderbrytande av det nuvarande systemet. När riksdagen förra året på Kungl. Maj:ts förslag vidtog en ändring beträffande dyrortergrupperingen, så innebar detta i själva verket ett minskat dyrtidstillägg för de högre betalda statstjänstemännen. Men då talades det inte om, att detta kunde anses vara orättfärdigt, utan riksdagen liksom Kungl. Maj:t utgick, förmodar jag, från den självklara förutsättningen, att de, som ha tillfälle att leva på en högre standard, ha också större möjligheter än de, som komma ner mot existensminimum, att göra besparingar och indragningar. Jag vill säga till riksdagens första kammare, att det är min bestämda uppfattning, att både den ena och den andra här i landet, ja, hela svenska folket, *måste* sänka sin levnadsstandard, om inte depressionen snart lättar. Jag har förut uttalat, att det inte är tänkbart, att vårt folk härutinnan skall kunna inta en privilegierad ställning. Då

Dyrtidstillägg
ät befatt-
ningshavare
i statens
tjänst.
(Forts.)

*Dyrtidstillägg
åt befatt-
ningshavare
i statens
tjänst.
(Forts.)*

återkommer jag till vad jag nyss yttrade, att det är självfallet, att de större inkomsttagarna, de må vara i statstjänst eller i annan tjänst, de må ha inkomst av rörelse eller kapital, ha större förmåga och möjlighet att, utan att vidkännas några umbäranden, avstå något mer än de mindre inkomsttagarna och de, som kommit ner i de där klasserna, där man har en mycket blygsam inkomst. De belopp, som genom en sådan åtgärd inbesparats, hade väl kunnat behövas, och det förvånar mig, att lantmannareservationen använt det uttrycket, att beloppet är så litet, att det inte spelar någon roll.

Ja, herr talman, jag förstår ju mycket väl, att riksdagen snart är trött på alla dessa upprepningar från min sida, när det gäller besparingar och när det gäller den ekonomiska ställningen, och det är sannerligen inte angenämt att behöva på det sättet gång på gång varna. Men, mina herrar, jag är övertygad om, att den stat, som kommer att framläggas för 1933 års riksdag — den må komma från vilken regering som helst — kommer att innebära reduceringar av statsutgifterna i en omfattning, som aldrig tidigare varit känd för svenska riksdagen. Man har att antingen gå den vägen eller också gå i höjden med skatterna och ytterligare försämra läget för produktionen och för näringslivet i landet.

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Herr talman! En ärad talare började och slutade nyss sitt anförande med att framhålla, att alla måste bära sin del av den nuvarande depressionen. Detta är otvivelaktigt riktigt i och för sig, men det vore betydligt lättare att övertyga de befattningshavare i statens tjänst, vilkas förmåner det nu gäller, om sanningen och nödvändigheten härav, ifall andra samhällsklasser visat större benägenhet under de feta och goda åren att dela överflödet med dessa statstjänstemän. Samme talare framhöll tillika, att i närvarande stund statstjänstemännen måste anses överkompenserade. Vi hörde dock nyss av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att den reglering av dyrtidstilläggen, som gjordes 1923, i verkligheten innebar en avsevärd reduktion av tjänstemannalönerna, och detta måste man ta i betraktande, då det tryckes på, att befattningshavare i enskild tjänst nu fått vidkännas en viss nedsättning av sina inkomster. En sådan nedsättning fingo statstjänstemännen vidkännas för nio år sedan, och då kan man väl inte säga, att de nu äro överkompenserade. I själva verket ha de alltifrån 1923 varit underkompenserade.

Här har av olika talare framhållits, att redan begreppet dyrtidstillägg för statstjänare väckt förvåning — jag tror till och med det sagts ogillande — inom vidsträckta samhällslager, och herr andre vice talmannen har, om jag fattade honom riktigt, sökt göra gällande, med åberopande av ett tidigare uttalande av den nuvarande statsministern, att vad det nu är fråga om inte endast till namnet utan även till gagnet är ett dyrtidstillägg. Denna uppfattning går dock icke att fasthålla, utan jag tror fastmera, att det nu är allmänt erkänt, att dyrtidstilläggen i verkligheten äro ett lönetillägg, ehuru ett rörligt sådant.

Det har också under debatten i dag framhållits, att statstjänstemännen ha en fördelaktig ställning, en säker ställning. Säkerheten skulle framträda bättre, om tjänstemännen hade full säkerhet även i fråga om sina löneförmåner. Det var därför med tillfredsställelse, som de hälsade den utredning, som på sin tid igångsattes och som resulterade i ett förslag om att inarbeta dyrtidstillägget, det vill säga det nuvarande tillfälliga lönetillägget, i den fasta lönen. Många statstjänstemän ansågo, att det beslut, som fattades förra året, var en åtgärd i denna riktning. Då fastställdes nämligen indextalet till 160. Nu har emellertid finansministern med skärpa framhållit, att nämnda beslut inte får fattas på detta sätt. Det gällde enligt hans påpekande uteslutande

budgetåret 1931—1932. Under sådant förhållande vore det bäst att återgå till 1923 års beslut, till en index, rörlig både uppåt och nedåt och anslutande sig till levnadskostnaderna. Av denna min inställning följer naturligtvis, att jag, i likhet med alla medlemmarna i statsutskottet, inte vill vara med om en ytterligare beskärning av dyrtidstilläggen för de högre löntagarna.

I det läge, där frågan nu befinner sig, saknar jag emellertid åtminstone för närvarande anledning att framställa något yrkande i den av mig antydda riktningen, och jag vill därför förena mig med utskottets förslag, vilket närmast överensstämmer med den av mig framförda uppfattningen.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Som den senaste ärade talaren mycket kraftigt underströk, är det fullkomligt galet att tala, som det gjorts från ett par håll i början av debatten, om en överkompensation för statstjänarna. Sedan nu även herr finansministern i sitt anförande synnerligen starkt påvisat, hurusom vid 1923 års riksdag en verklig nedsättning av statstjänstemännens löner skedde, så kanske vi kunna vara fria från det talet i fortsättningen.

Jag är däremot helt och hållet ense med herrarna J. B. Johansson och Nilsson i Gränebo på den punkten, att vi alla här i landet skola hjälpas åt i fråga om kristidens verkningar. Men när dessa båda herrar liksom också statsutskottets ärade ordförande så kraftigt framhävde, att eftersom statstjänarna ha det så bra, så skola de särskilt hjälpa till, så vill jag fästa herrarnas uppmärksamhet på, att det inte är sant. Det är inte sant, att statstjänarna ha det så bra, att de kunna särskilt hjälpa till i detta fall. Vissa statstjänare ha det mycket bra, jag klagar inte själv för allt i världen. Men det är inte för min räkning och inte för de högre statstjänarnas räkning som jag här talar. Vad är det för en grupp, som särskilt skall betala till jordbrukarna, till de arbetslösa och så vidare? Vad är det för en statstjänaregrupp, som får betala mer än alla andra? Det är femte lönegraden, det är stationskarlar, brevbarare med flera. Det är dessa, som enligt herrarnas mening ha det så bra, att rättvisan kräver, att det i synnerhet från dem skall tagas för att täcka hålen på annat håll. Det är det jag tycker är upprörande. Vad har en person i denna grupp här i Stockholm? Herrarna i statsutskottet fingo reda på, att sedan hyran avräknats, hade en statstjänare i den gruppen 32 kronor och några ören i veckan att leva på. 32 kronor är en siffra, som herrarna här i riksdagen mycket väl själva känna till, fast inte precis som veckoinkomst. Det är den gruppen, som det anses särskilt rättvist att konfiskera en del av lönen för, för att hjälpa dem av kristiden särskilt drabbade.

Herrarna svara, att det är inte så mycket det gäller, det är bara 9 kronor i månaden, 2:50 eller 2:25 i veckan. Ja, för dem, som skall leva på 32 kronor, är det pengar det också.

Jag tycker herrarnas resonemang är fullkomligt orättvist. Jag kan inte alls finna någon anledning till, att just statstjänarna skola hjälpa i kristiden. Det förefaller mig egendomligt, att herrarna liksom statsutskottets ordförande kunna säga, att herrarna väntat bättre av statstjänarna. Jag tror nog, att dessa femte gradens tjänstemän äro mycket tacksamma för den höga uppskattning av deras fosterländska uppföringslusta, som herrarna här lägga i dagen. Men tro inte, att de äro i den ställningen, att de utan motstånd kunna kosta på sig den lyxen att göra denna uppföring! Nej, alla skola hjälpa *efter sin förmåga* under denna depression. Det är den ståndpunkt, som socialdemokraterna stå på i sin reservation. Vi vilja inte, att statstjänarna speciellt skola beskattas för detta ändamål, att man skall konfiskera just något av deras löneinkomster. Vi vilja, att herrarna J. B. Johansson och Nilsson i Gränebo skola hjälpa till i samma utsträckning som statstjänarna, och andra landets medborgare också.

*Dyrtidstillägg
åt befattningshavare
i statens
tjänst.*
(Forts.)

*Dyrtidstillägg
åt befatt-
ningshavare
i statens
tjänst.*
(Forts.)

Jag skall nu ett ögonblick komma in på topphuggningen. Socialdemokraterna ha inte heller gått den väg, som herr finansministern anvisade i fråga om topphuggningen. Varför inte det? Jo, därför att socialdemokraterna visserligen anse, att en hög statstjänsteman skall betala och betala ordentligt, men de anse, att det inte skall ske på det sättet. Låt mig ta ett personligt exempel från denna kammare. Varför skola vi tillåta exempelvis landshövdingen i Kristianstad att offra mer på landets altare under vissa förhållanden än partiets chef här i kammaren? Vi kunna inte finna, att det är riktigt. Vi tycka att alla, som ha de högre inkomsterna här i landet, vare sig de äro statstjänare eller inte, skola i lika hög grad efter sin förmåga bidra nu under depressionen. Det är den ståndpunkt vi hålla oss till.

Det är också rätt intressant att höra herr andre vice talmannen komma in på de 110,000 arbetslösa i detta sammanhang. Han menade, att vi skulle tänka på dem i detta sammanhang. Ja, det är just vad vi göra, och vi talade häromdagen om, att de skulle hjälpas. Men det skall inte ske speciellt på banvakternas bekostnad. Det kunna vi inte finna lämpligt. Går man den väg, som den så kallade lantmannareservationen liksom också Kungl. Maj:ts proposition anvisar, så blir det som vanligt så, att när någon skall hjälpas, så skall denna hjälp ske på de fattigas bekostnad. Jag är således fullt överens med finansministern, att de, som ha högre levnadsstandard, skola i första hand hjälpa till i depressionstider, och det är därför socialdemokraterna gå den väg, som de gått i sin reservation. Låt de högre inkomsttagarna, låt oss, som ha större inkomster, låt oss, som ha en hög levnadsstandard, låt oss komma under statens beskattning ordentligt, ordentligt i den kristid, som nu råder, ty det äro vi inte under nuvarande förhållanden! Men gå inte sådana vägar, som här anvisats, genom vilka de fattiga, de lägre inkomsttagarna i första hand och i största utsträckning skulle bli de betalande! Jag är inte rädd för de hotande utsikter finansministern ställde upp för kommande riksdag; jag tror visst, att det kan behövas konfiskation av de högre inkomsterna, och det är inte alls orimligt. Här föreligger ju vid årets riksdag motioner om, att statstjänareinkomster över 8,000 kronor skola radikalt skäras bort. Jag kan bara inte förstå, varför dessa motioner stannat vid statstjänarna. Statsmakterna nödgas nog gå in för en utjämning av både inkomsterna och förmögenheterna, om denna kris, vilket ju är troligt, kommer att längre fortsätta. Vi komma inte undan det. Och då är jag också övertygad om, att man kommer att gå fram efter de av finansministern företrädde rättvisa synpunkterna, att de, som ha den högre levnadsstandarden i första hand, skola få offra. Men jag tror herrarna äro inne på en galen väg om ni vilja förbereda denna en gång kanske nödvändiga konfiskation — i fall det är det ni mena — genom att börja med att i synnerhet ta ifrån de fattiga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Endast en kort replik till herr Forslund. Herr Forslund uttalade sin förvåning och som jag tyckte sitt klander över, att vi målsmän för jordbruksintresset inte i statsutskottet hade godtagit Kungl. Maj:ts förslag utan strukit den av Kungl. Maj:t föreslagna maximeringen. Jag måste uttrycka min förvåning över, att denna anmärkning riktas mot oss, ty i beslutet därom deltog samtliga statsutskottets ledamöter och voro därom ense. Jag kan ju nämna, att jag från början inte tänkt gå emot att på den punkten biträda Kungl. Maj:ts förslag, men vid närmare granskning av ärendet visade det sig, att förslaget verkade så orättvist, att en inkomsttagare med till exempel 8,000 kronors inkomst skulle få vidkännas en betydligt större minskning än en inkomsttagare med 15,000 för att inte säga

20,000. Inför de starka argument, som på denna punkt anfördes, inte minst från socialdemokratiskt håll, enade sig utskottet om att stryka den föreslagna maximeringen. Den anmärkning som herr Forslund riktade mot oss var således mycket obefogad.

Herr Forslund anförde i sin motivering, att det vid statens järnvägar sedan 1919 avskedats cirka 11,600 personer, och därav drog han den slutsatsen, att statens befattningshavare inte heller sitta så säkert, utan att många därför väl få vidkännas inskränkningar. Jag ber med anledning av detta att få säga, att det hänför sig till en tidpunkt, då de flesta personalindragningarna skedde, beroende på att under den föregående kristiden statens järnvägar varit så oerhört belastade av den stora trafik, som då rådde, att de måste draga till sig massor av folk för att kunna upprätthålla trafiken. Klart är, att när den situationen upphörde 1920—1921 så måste en reducering av personalen äga rum. Den minskning av personalen, som sedermera ägt rum, har berott på tekniska anordningar, förbättringar, som vidtagits vid järnvägarna, ej minst vid elektrifieringen av stambanan till Göteborg, för att nämna ett exempel. Dessa indragningar äro således icke att jämföra med de avskedanden, som i denna kristid, denna depressionstid, som nu förefinnes, måste ske i så många privata företag, där, som jag nyss nämnde, både tjänstemän, biträden och arbetare antingen få lämna sina befattningar eller vidkännas betydande löne-reduceringar.

Herr Forslund nämnde vidare, att man på vissa håll är missnöjd med den argumentering, som jordbrukets målsmän föra i denna fråga, bl. a. så, att deras stora intresse här går ut på att endast hjälpa en viss samhällsgrupp. Jag skulle vilja säga, att i stället kan en sådan beskyllning riktas åt ett annat håll. Visserligen gå socialdemokraterna med på utgifter, när det gäller beviljande av anslag, men hur ha icke socialdemokraterna kämpat emot, när det har gällt vad som är kärnpunkten i hela jordbruksproblemet, nämligen vidtagandet av åtgärder för prisförbättring för jordbrukets produkter? Jag tror ej, att herrar socialdemokrater skola ställa sig såsom självtagna opartiska domare. Nog ha vi sett åt vilket håll intresset på den sidan har gått.

Jag skall ej vidare uppehålla mig vid herr Forslunds anförande, utan jag skall göra några reflexioner med anledning av finansministerns uttalande. Det framgick ju av detta, att han innerst inne ansåg, att den reservation, varest herr Nilsson i Gränebo står som första namn, har åtskilligt fog för sig. När finansministern bevisade, som jag tyckte fullständigt, att ett indextal av 156 ej innebär någon sänkning i förhållande till 1923 års grunder och det löneläge, som då genomfördes, så kunde man inte annat än draga den slutsatsen — i synnerhet när finansministern så starkt underströk, att den ekonomiska krisen och det ekonomiska läget nu är vida svårare och så försvagat sedan den tiden, att ett indextal av 156 faktiskt ligger över vad det borde vara — att den kompromiss, som regeringen gått in för, kunde ha legat på ett lägre indextal. Han frågade reservanterna varför vi ej följde indextalet. Han sade själv, att han nu liksom förra året följt indextalet, men hur har detta verkat? Jo, det kostar staten cirka 8 miljoner kronor under detta budgetår, att indextalet förra året fastlöstes vid 160, och det har syntts oss reservanter, att ett indextal av 152 icke är obehörigt, icke minst i betraktande av den allt mera sjunkande prisnivån, och att man där är på en vida säkrare och fastare mark än genom att så nära, som har skett, hålla sig till det i dag gällande indextalet. Det kan och måste understrykas, att vi befinna oss i ett ekonomiskt läge, som tvingar oss till åtgärder, som vi inte skulle vara med om, om ej det ekonomiska läget vore sådant, som det är. Men man kan inte stillatigande åse huru stora samhällsgrupper kämpa med ekonomiska svårigheter av skilda

*Dyrtidstillägg
åt befattningshavare
i statens
tjänst.*
(Forts.)

Dyrtidstillägg
 åt befattningshavare
 i statens
 tjänst.
 (Forts.)

slag och samtidigt åhöra de krav, som resas på en oförändrad löneställning för en annan grupp. Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Nilsson, Alexander: Herr talman! Som förkämpe för det lägsta indextalet har jag jämte andra bondeförbundare framlämnat en motion, där vi begära ett indextal av 150, och jag måste här i kammaren avgiva någon förklaring för den utgångspunkt, som jag intagit. Det har förut till och med från regeringsbanken ju delvis erkänts, att jordbrukaren är i det läge och har så liten betalning för sina produkter, att han måste tänka på lönesänkning för även andra och därmed sänka deras inkomst. Jag förstår fullt tillräckligt, när löntagarna draga sina slutsatser och rent av säga, att vi bevilja dem svältlöner. Ja, det är nog så, att alla, som haft en viss inkomst, en säker inkomst, ha blivit vanda att rätta sig därefter. Så fort det gäller en enda skilling, så känna de det som om man ville sätta dem på en viss svältkost. Så är ej förhållandet, ty vi måste egentligen, som förut av J. B. Johansson här framhållits, rätta oss något efter landsbygden och de röster, som komma därifrån, då de säga: vad är egentligen dyrtidstillägg i dessa tider, då vi ej på långa vägar för de genom livsmedelsproduktionen frambragte alstren — de alster, som vi sälja till livsmedel — få samma pris, varmed de betalades före kriget eller 1913? Vi äro komna ned på en nivå, där vi ej se någon utkomst möjlig för oss på långa år framåt. Löntagarna, tjänstemännen, ha nu dagligen uppvaktat oss med skrifter, där det förekommer oförståndiga och i varje hänseende obefogade påståenden. Det finnes dock sådana, och det även bland talarna här i dag i kammaren, som påpeka, att många industriarbetares löner ha ej gått tillbaka utan enligt vad som påstås till och med stigit med 10 procent. Ja, med hur många procent jordbrukets produkter ha fallit tillbaka har redan sagts. Skulle vi gå efter den principen, att vi skulle betala efter vad vi själva erhålla, eller vad livsmedlen nu kosta — ja, då skulle vi ha begärt ett fullständigt slopande av indextalet, dess fullständiga borttagande, men vi måste taga någon hänsyn till dem, som skulle drabbas därav. Dessa tjänstemän ha, som förut sagts, inrättat åt sig en levnadsstandard efter den inkomst de ha, och därför tänkte jag, när jag skrev motionen, att vi kunna inte uteslutande rätta oss efter detta, utan måste tänka på en övergång i något mjukare form, men dock ej en så lång övergång, som man nu föreslår. Som förut sagts är ju löneförhöjningen 12 procent för närvarande. Jag tänkte mig, att med de förhållanden, som vi nu ha sedan tre år, så borde egentligen allt dyrtidstillägg vara borta, och i så fall borde 4 procent årligen borttagas därifrån. Det var den utgångspunkt jag hade för motionen. Man har ej gått så långt i reservationen, då man gått över till ett indextal av 152, d. v. s. en ökning med ett par procent. Jag kan inte gå med på denna ökning, utan jag får, herr talman, på grund av de åsikter, som jag framfört, begära bifall till motionen.

Herr Pålsson: Herr talman! Samma enighet, som socialdemokraterna visat under senare år, när det gällt att försöka hindra högre pris på jordbrukets produkter, samma enighet visa de i sin reservation vid detta statsutskottsutlåtande att höja de statsanställdas löner utöver indexet, i det att 10 stycken av dem, eller alla i statsutskottet närvarande, gått in för att dyrtidsindexet 160 skall bibehållas, änskönt det officiellt har fastslagits, att index genom priset har gått ned till 156. Det är en skänk åt dessa, som man undrar över hur den kan försvaras i tider, då det är omöjligt för näringsidkare att få tillnärmelsevis en sådan ersättning, som skulle ligga i indextalets nedsättning till 156. Och ser man på de skäl, som socialdemokraterna använda sid. 12, så säga de bara: »Överhuvud måste statstjänarnas avlöningsförhållanden sägas vara ogynnsamma i förhållande till andra med dem jämförliga löntagargrupper.» Det är det

ena skälet, och det andra kommer i nästa punkt, där man säger: »Vad den stora trafikpersonalen inom statens järnvägar beträffar, understiga de årliga lönebelopp, som utgå till denna inom vissa större städer, med flera hundra kronor vad som till annan kommunalt eller privat anställd personal betalas för likvärdiga arbetsprestationer.» Ja, vad är detta för slags skäl att anföra i den fråga, som det här gäller? Det är ju bara en kollektiv jämförelse mellan stats- och kommunalanställda, som för övrigt ganska tydligt utsäger, att Stockholms kommunalarbetare giva dålig valuta för sin lön. Herr Forslund vill ej bevara sambandet mellan statens dyrtidsindex och statsanställdas dyrtidstillägg, när det går utför, när priserna falla. Men väl när de stiga. Som skäl, att jordbrukarna ej skulle vara så hårdhärtade, att de ville att dyrtidstillägget skulle följa dyrtidsindexet, har herr Forslund påmint om, att kamrarna i sin godhet vid årets riksdag beviljat några tullförhöjningar som kunde gagna jordbrukarna. Det gäller väl tull på kondenserad mjölk och det gäller tull på ägg och potatis. Dessa saker äro ganska ovidkommande, om det gäller för jordbrukarna att bli hjälpta för framtiden. Det kan väl hända, att äggtullen gör litet nytta i gränstrakter mot Finland, men man får nog söka efter vad den kan giva. Inte blir värdet så stort av dessa tullhöjningar, men man kan för övrigt fråga: halv herr Forslund till vid dessa tullars beviljande? Så att jordbrukarna äro herr Forslund och hans fackförening någon tack skyldig för detta. Nej, herr Forslund röstade emot. Herr Forslund bör också hava observerat, att under fjolårets höst regeringen nedsatte — helt omotiverat tyckte jag för min del — priset å vete och råg med hela 2 kronor per 100 kilogram. Det är ju hela 10 procents nedsättning av bruttopriset för dessa i allmänhet för jordbrukarna ganska viktiga pridfaktorer. Jämför man då denna 10 procents nedsättning med de 2 procentens nedsättning av dyrtidstillägget, då får man väl säga, att en sådan jämförelse visar att herr Forslunds kommittenter sist av alla böra klaga. Därtill kommer, att de statsanställdas dyrtidsersättning icke endast utgöres av själva dyrtidstillägget. De ha ju under dessa år fått ersättning för dyrtiden även i förhöjda löner. Från 1914 och fram till den tid det ekonomiska tillståndet icke tillät vidare höjda löner. Dessa belopp böra också inräknas i den löneökning för både reglerade och oreglerade verk, som skett. Och får man då 10 procent dyrtidstillägg även å de höjda lönerna, så måste man väl säga, att ersättningen för dyrtiden ej är så dålig.

Oaktat detta måste jag säga, att jag för min del inte kan vara med om att sönderbryta prisindexet genom bifall till reservanterna. Jag tycker, att om prisindexet är fastslaget till 156, så skall dyrtidstillägg utgå efter denna siffra. Det är rättvist. Det skall starkare skäl till än reservanterna framställt för att gå händelserna i förväg och sätta ned dyrtidstillägget efter index 152. Man bör ju inte hämnas, om även förhållandena ha gjort, att jordbrukarna nu befinna sig i ett otröstligt prisläge, i fråga om sina produktpriser. Men skulle herr Forslund och socialdemokraterna fortfarande vidhålla att den skillnad mellan de statsanställdas löner och det pris som bönderna kunna få för sina produkter allttjämt skall bestå, blir läget sådant att man måste yrka på att dyrtidstillägget utan ersättning borttages. Allt är sålunda beroende på frågan: när skall samvetet vakna hos er, mina herrar socialdemokrater? Skulle vi ej i alla fall kunna mötas på så sätt att alla parter få rättvisa?

Herr Oscar Olsson var särskilt indignerad i sitt gång på gång yttrande, »att man väl ändå inte skulle taga från de fattigaste, när det är fråga om att nedsätta dyrtidstillägget». Ja, jag skulle vilja fråga: finns det verkligen några fattiga bland de statsanställda? Kunna de kallas fattiga som taxera över 2.500 kr. i säker årlig inkomst. Finns det fattigdom hos dessa, måste det väl ändå vara självfövällat. Jag menar, herr Olsson, att om man betänker, vad landsbygdens arbetare få i osäker årsinkomst och den arbetslöshet, som råder, så

*Dyrtidstillägg
åt befattningshavare
i statens
tjänst.
(Forts.)*

Dyrtidstillägg
 åt befatt-
 ningshavare
 i statens
 tjänst.
 (Forts.)

kan väl ingen påstå, att det är att taga från de fattiga, om man sätter ned dyrtidstillägget för de statsanställda med 2 procent sedan huvudkostnaderna nedgått med denna procent enligt index.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Forslund**: Endast några få ord! Jag vill då säga, att den uppgift rörande lantmannaprodukterna, som här lämnats och som innebär, det vill jag villigt erkänna, låga priser, väl dock icke angiva de priser, som de statsanställda i de skilda stations samhällena få betala för dessa lantmannaprodukter. Det talades om 5—6 öre litern för mjölk. Inte är det väl det priset, som de vid stations samhällena stationerade statstjänarna få betala, utan det priset ligger på en helt annan nivå. Det är andra, som komma emellan och åstadkomma prishöjningen. Statstjänarna ha ingen nytta av att bönderna få sälja sina produkter så billigt, och man får väl ändå inte framställa det på det sättet, att det kan tolkas, som om statstjänarna skulle få sina varor till det där billiga priset.

Jag har, herr talman, påpekat, att dessa statstjänare på landsbygden ha en lön av 165 kronor i månaden, och på denna lön få de för närvarande ett tillägg av 12 procent eller efter Kungl. Maj:ts och utskottets nu framlagda förslag 10 procent. Då frågar jag mig: Skall man anse, att dessa människor intaga en så gynnad ställning, att de skola avstå en del av sina förmåner? Det är bara det, som det är fråga om, men herrarna vilja inte bedöma frågan på det sättet. När de ha dessa fattiga kronor i månaden, äro de också skyldiga inte bara att för denna lön försörja sig själva och sina familjer, utan de skola därtill också betala den bostad, som de förhyrt av järnvägen. De skola vidare betala 11 à 12 kronor i månaden för den framtida pensioneringen. De äro dessutom skyldiga att bekosta den beklädning, som verket såsom sådant fastställt, att de skola bära, vilket medför, att det blir något dyrare än de vanliga arbetskläderna, som de kanske eljest kunnat använda. De här åsyftade statstjänarna ha inte något utöver de summor, som jag nu här nämnt, i lön. Det är detta, som jag anser, att man bör ihågkomma, då man bedömer denna fråga. Jag vet mycket väl, att det finns statstjänare, som ha högre löner än vad jag här har sagt, men det stora flertalet av statstjänarna och framför allt de grupper, som äro fackligt organiserade på ett område, som jag fullt och helt känner, befinna sig i den löneställning, som jag här i dag och tidigare angivit.

Jag vill säga en sak till — nu är inte finansministern närvarande, men jag vill ändå säga, att det ligger nära till hands för finansministern att läsa upp vad som sades 1923. Man spårar gärna i herr finansministerns tonfall, när han citerar ett yttrande från den gången, någonting som skulle säga som så: det var en man från ert parti, som då talade. Det var en socialdemokrat. Ja, det har hänt rätt ofta, att man velat påminna om den tiden. Men man vill inte draga konklusionerna rätt, enligt min mening. Ty det kvarstår ju alltför, att skattesatserna vid den tiden väl ändå voro betydligt närmare bristningsgränsen än de för närvarande äro. Därtill kommer även en annan sak, nämligen den, att statstjänarna under mellantiden av statsmakterna förespeglets att få en lönerogering uppåt, men någon sådan ha de inte fått. Men samma statsmakt hävdar nu en motsatt uppfattning, nämligen att det skall vara en reglering nedåt. Nu säger man här, det är inte en reglering nedåt. Jo, förvisso är det en sådan, om man anställer en jämförelse med löneläget ute på arbetsmarknaden för övrigt, och det är väl ändock inte meningen, att man skall anställa jämförelser med de arbetslösa, utan man skall väl jämföra med dem, som ha arbetsställning, då befinna sig dessa statstjänare i ett löneläge, om vilket vi här ha nämnt för herrarna, att det är bland de lägsta, och då är det enligt vår mening oriktigt att av dem kräva den extra skatt, som man här

vill taga ut. Detta förbiser enligt min mening även herr finansministern, när han bedömer läget 1923 och 1931. Han glömmer, att Kungl. Maj:t själv har tillsatt en kommitté, benämnd 1928 års kommitté, med uppdrag att se till att ordna lönerna för statstjänarna.

*Dyrtidstillägg
åt befatt-
ningshavare
i statens
tjänst.
(Forts.)*

Herr **Möller**: Jag ber om ursäkt för att jag blandar mig i denna diskussion mot dess slut. Jag skall i varje fall inte tala så länge.

Det finns en sak, som jag tycker är mycket otrevlig i detta utskottsutlåtande. Jag tillät mig vid remissdebatten att påpeka, att den princip, som finansministern föreslog skulle fastställas i år, var rakt motsatt den princip, som riksdagen beslöt i fjol. Då beslöt man att sätta en spärr nedåt vid 160. I år skall man besluta, även enligt utskottets förslag, att sätta en spärr uppåt i stället. Jag tycker, att det verkligen är oresonligt att göra på det sättet. Herrarna erinra sig kanske, att när vi hade dyrtidsböljan under förra krisen, så råkade statstjänarnas fasta löner i det läget, att det måste sammankallas en urtima riksdag 1918 för att reda upp de svårigheter, som hade uppstått. Nu är det ju för all del inte sannolikt, att det blir någon sådan rusning i höjden av priserna under det stundande budgetåret, men vad som gör detta förslag så föga tilltalande är, att riksdagen själv förut har beslutat en rad åtgärder, som, om de genomföras, med så gott som fullständig säkerhet måste leda till en prishöjning. Om det vore så, att riksdagen inte hade fattat beslut, om vilka man lätt nog kan räkna ut, att de sannolikt leda till en prishöjning, så kan man säga, att riksdagen vore mer eller mindre oskyldig till den utveckling, som man nu väntar sig, men riksdagen har själv fattat en rad sådana beslut. Den har beslutat tullhöjningar, beslutat en penningpolitik, med återhämtning, som det heter, av priserna o. s. v. Jag måste under sådana omständigheter säga mig, att det fasta indexet, som här föreslås, är orimligt.

Nu är det ju svårt för mig att tala för utskottets förslag, därför att jag inte är anhängare av det. Jag anser, att man skall fasthålla vid den ståndpunkt, som riksdagen intog i fjol, d. v. s. fastställa ett minimiindex, en minimisiffra på 160, efter vilken dyrtidstilläggen skola beräknas. Och det skulle inte alls förvåna mig, om det mot slutet av budgetåret skulle visa sig, att den siffran inte är högre än att den precis täcker då gällande levnadskostnadsindex. Det skulle inte alls förvåna mig, om i själva verket siffran inom kort skulle visa sig vara med hänsyn till den gamla dyrtidspolitiken, som vi ha fört här i landet, fullständigt befogad. Nu har jag ju å andra sidan inte den allmänna åskådningen, att lönesättningar i och för sig äro ett tjänligt medel att övervinna krisen, om jag ser det ur hela folkhushållets synpunkt — naturligtvis lätta lönesättningar bördan för den enskilde arbetsgivaren, där sådana förekomma, det säger sig självt, men om jag ser det ur hela folkhushållets synpunkt, så tror jag inte, att de äro ett tjänligt medel att övervinna den nuvarande krisen, och jag har den uppfattningen, att staten, som bör uppträda som mönsterarbetsgivare, inte här skall ge de enskilda arbetsgivarna något exempel av den art, som riksdagen tycks vara benägen för och som ju en vid utskottets betänkande fogad stor reservation uppenbarligen åsyftar.

Herr talman! Jag lovade att yttra mig kort. Jag skall därför inte ytterligare utveckla mina synpunkter på denna fråga utan ber att få yrka bifall till den reservation som är avgiven av herr Nilsson i Malmö m. fl.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den nu föredragna punkten förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i motsvarande del av den av herr Nilsson i Malmö m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; 3:o) att kammaren skulle godkänna

Dyrtidstillägg
 åt befatt-
 ningshavare
 i statens
 tjänst.
 (Forts.)

det förslag, som innehölles i punkten a) 1) av herr Nilssons i Gränebo m. fl. vid utlåtandet fogade reservation; samt 4:o), av herr Nilsson, Alexander, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till den av honom m. fl. väckta motionen nr 234 i första kammaren.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wallés* och herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraproposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraproposition antaga godkännande av det förslag, som innefattas i nu ifrågakvarnde del av herr Nilssons i Malmö m. fl. reservation.

Herr *andre vice talmannen* äskade emellertid votering om kontrapropositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till det under 3:o) här ovan upptagna yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 138 punkten a) 1) antager godkännande av det förslag, som innefattas i motsvarande del av den av herr Nilsson i Malmö m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraproposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innehålles i punkten a) 1) av herr Nilssons i Gränebo m. fl. vid utlåtandet fogade reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 59.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 138 punkten a) 1), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av den av herr Nilsson i Malmö m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar

av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Forsslund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;
Nej — 48.

*Dyrortstillägg
åt befattningshavare
i statens
tjänst.*
(Forts.)

Punkterna a) 2), b) och c).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 128, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag rörande avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för avbetalning å statsskulden;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter i allmänhet;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 266, gjorda framställning angående provisorisk avlöningsförbättring för lärare vid de allmänna läroverken m. fl.;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till provisorisk avlöningsförbättring för lärare vid navigationsskolorna; samt

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till försäkringsinspektionen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 135, i anledning av väckta motioner angående nedsättning i statsrådets löner.

*Om sänkning
av statsrådets
löner.*

I den till riksdagen den 4 januari 1932 avlätna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1932/1933 hade Kungl. Maj:t i avseende å andra huvudtiteln, innefattande anslagen till justitiedepartementet, upptagit ordinarie anslagen dels till lönefyllnad å statsministern, dels till statsråden utan departement, dels ock till departementschefen med oförändrade belopp, respektive 6,000, 72,000 och 24,000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t under tredje—åttonde huvudtitlarna samt tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till utrikes-, försvars-, social-, kommunikations-, finans-, ecklesiastik- och handelsdepartementen, upptagit anslagen till vederbörande departementschefer med oförändrade belopp, nämligen till ministern för utrikes ärendena med 40,000 kronor och till en var av övriga departementschefer med 24,000 kronor.

I tre särskilda motioner, väckta två inom första kammaren av herr *A. Henriksson* (nr 126) och herr *J. Pålsson* (nr 127) samt en inom andra kammaren

Om sänkning av herr K. Kilbom m. fl. (nr 192), hade påyrkats vissa nedsättningar i statsrådets löner.

(Forts.) • Sålunda hade i motionen I: 126 hemställts, att riksdagen ville besluta sänka av Kungl. Maj:t äskade anslag till statsrådets löner för nästa budgetår med 15 procent.

I motionen I: 127 hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att från den 1 juli 1932 nedsättning skulle ske i varje statsråds lön med 2,000 kronor.

Slutligen hade i motionen II: 192 hemställts, att riksdagen måtte besluta för budgetåret 1932/1933 sänka regeringsmedlemmarnas löner med 40 procent från nuvarande belopp.

De två först omförmälda motionerna hade remitterats till statsutskottet, under det att den sistnämnda motionen remitterats till utskottet, i vad densamma ankomme på detta utskotts handläggning.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet anfört:

»Utskottet, som icke funnit anledning föreligga till att någon reducering av statsrådets löner nu vidtages, får alltså hemställa, att riksdagen må med avslag å herrar Henrikssons, Pålssons och Kilboms m. fl. motioner, I: 126 och 127 samt II: 192, i riksstaten med oförändrade belopp upptaga

a) under andra huvudtiteln ordinarie anslaget till lönefyllnad åt statsministern, 6,000 kronor;

b) under samma huvudtitel ordinarie anslaget till statsråden utan departement, 72,000 kronor;

c) under samma huvudtitel ordinarie anslaget till departementschefen 24,000 kronor;

d) under tredje huvudtiteln ordinarie anslaget till departementschefen, ministern för utrikes ärendena, 40,000 kronor; samt

e) under respektive fjärde, femte, sjätte, sjunde, åttonde och tionde huvudtitlarna ordinarie anslaget till departementschefen, 24,000 kronor.»

Herr Henriksson: Herr talman! Samma skäl som förelågo vid föregående tillfälle, då vi behandlade frågan om nedsättning av statstjänarnas löner, kan man ju säga föreligga även i detta ärende. Alla dessa skäl ha vid föregående tillfälle blivit tydligt framdragna, och jag kan därför fatta mig mycket kort. Anledningen till att jag väckt min motion är, att jag anser, att vi så mycket som möjligt måste söka närma oss 1913 års lönenivå eller åtminstone inom en icke alltför avlägsen framtid komma dithän. Det finns enligt min mening endast två vägar att gå, om man vill nå jämställighet på detta område. Den ena är den, som vi vid ett flertal tillfällen ha här diskuterat, nämligen att höja tullarna, vidtaga importrestriktioner eller på annat sätt söka förbättra jordbrukets och en del av industriens affärer. Den andra vägen är att sänka lönerna. Det första alternativet har det ju visat sig så gott som omöjligt att genomföra. Vi ha vid flera tillfällen gjort försök i den riktningen, men de ha alltid mött motstånd. Man har sagt, att traktaterna lägga hinder i vägen för ett sådant tillvägagångssätt, och därför har det inte kunnat gå. Då återstår endast den vägen, att man sänker lönerna, för att vi skola komma på samma nivå.

Statsutskottet har enhälligt avstyrkt denna motion utan någon som helst motivering. Jag får väl lov att fatta det så, som om statsutskottets ärade ledamöter ha samma uppfattning som jag, men de ha inte velat säga ut densamma. Eller också kan det ju hända, att de äro spekulanter på statsrådsplatserna, när dessa vid nästa tillfälle bli lediga. Någon tredje möjlighet kan jag inte leta upp.

Jag har den uppfattningen, att statsråden inte själva skulle vilja sitta med obeskurna löner, om lönerna för alla andra gå ned, ja, gå ned långt under eller börja närma sig förkrigstidens. Jag finner det därför vara bättre, att riksdagen yttrar sig om och beslutar, vilken summa som är den lämpliga, för att de personer, som det här är fråga om, även skola få sin beskärda del av nedsättningen. Hans Majestät Konungen har ju redan föregått med gott exempel. Regeringen har också genom en kunglig proposition föreslagit, att riksdagsmännens löner skola nedsättas från och med nästa år. Jag är av den bestämda uppfattningen, att dessa åtgärder äro befogade. Jag vill på det livligaste instämma i vad som där skett. Man måste börja uppifrån, om man skall införa någon verklig rättvisa och komma till rätta med förhållandena, sådana de nu föreligga. Jag tror också, att vilket parti och vilka personer, som än komma att efterträda den nuvarande regeringen, skola de säkerligen finna sig i den jämförelsevis lilla nedsättning, som jag i min motion har föreslagit. Jag tror, att de inte alls skola kunna anse det vara någon svältlön, som då blir erbjuden dem, och jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till min motion.

*Om sänkning
av statsrådens
löner.
(Forts.)*

Herr Svensson, Martin: Då den föregående ärade talaren sade, att samma skäl för en nedsättning av lönen gälla här som när vi nyss behandlade frågan om dyrtidstilläggen, så kan inte hans resonemang i det fallet vara riktigt. Det förhåller sig ju så, att även statsråden få sin beskärda del av det beslut om nedsättning av dyrtidstilläggen, som vi nyss fattade. Vid ett föregående tillfälle för några år sedan lära ju statsråden självmant ha gått in för, utan någon framställning från riksdagens sida, att deras dyrtidstillägg beräknades efter principen för reglerade verk, och det betydde en nedsättning i deras dyrtidstillägg. Det kan ju inte anses vara lämpligt att fatta ett beslut av den omfattning, som här är ifrågasatt, utan att en mera grundlig utredning sker än vad som har förekommit med den korta motivering, som framlagts i motionen.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Henriksson*, att utskottets hemställen skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till den av honom i ämnet väckta motionen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Henriksson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 135, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Henrikssons* yrkande i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om löne-
sänkning för
vissa statens
ämbetsmän.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 136, i anledning av väckt motion angående sänkning av lönerna för vissa statens ämbetsmän.

I en inom andra kammaren av herr *K. Kilbom* m. fl. väckt motion, nr 190, hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till regeringen anhålla, att regeringen måtte snarast möjligt för riksdagen framlägga förslag till maximum fyrtio procents sänkning av lönerna för de statens ämbetsmän, vilka för närvarande inklusive dyrtidstillägg åtnjöte en inkomst av över åtta tusen kronor per år, dock så att sänkningen minskade nedåt, så att löneskalan vid åttatusenkronorsgränsen ställdes i proportion med nuvarande löneskillnader för dem, som hade under åttatusen kronor.

Motionen i fråga hade hänvisats till statsutskottet, i vad densamma ankomme på detta utskotts handläggning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att herr *Kilboms* m. fl. förevarande motion, II: 190, i de delar, varom nu vore fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *Nerman*: Jag skall be att utan vidare motivering, för att inte taga upp för lång tid, få yrka bifall till motionen.

Herr *Svensson, Martin*: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen i de delar, varom nu vore fråga; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nerman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 136, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen i de delar, varom nu är fråga.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om sänkta
arvodena för
bankofull-
mäktige m. fl.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 137, i anledning av väckt motion angående sänkning av arvodena för bankofullmäktige m. fl. arvodestagare.

I en inom andra kammaren av herr *K. Kilbom* m. fl. väckt motion, nr 191, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till regeringen anhålla, att regeringen måtte vidtaga åtgärder för åstadkommande av reducering med fyrtio

procent av arvoden för bankofullmäktige, riksgäldsfullmäktige, fullmäktige i statens affärsdrivande verk, för ledamöterna i statens styrelser och nämnder, i de statliga monopolföretagen ävensom för övriga jämförliga arvodestagare, allt i den utsträckning regeringen direkt eller indirekt ägde inflytande på arvodenas fastställande.

*Om sänkta
arvoden för
bankofull-
mäktige m. fl.
(Forts.)*

Ifrågavarande motion hade remitterats till statsutskottet, i vad densamma ankomme på detta utskotts handläggning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att herr Kilboms m. fl. ifrågavarande motion, II:191, i de delar, varom nu vore fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Nerman: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Svensson, Martin: Ja, man kan ju inte gå till en reducering utan att ha gjort någon utredning om hur den kommer att verka och huruvida den är möjlig att genomföra. Jag vill dock påpeka, att Kungl. Maj:t har föreslagit och riksdagen har beslutat att i vissa fall göra nedsättningar av arvoden av det slag, som här är fråga om, såsom till järnvägsrådet, arbetsrådet och vetenskapliga rådet. Under de ansträngningar, som nu komma att göras för att verkställa besparingar i kommande års budget, skall sannolikt också en prövning företagas i vad mån det är möjligt att göra någon besparing på de arvoden, som här äro i fråga. Först efter en sådan undersökning kan frågan på allvar tagas upp till prövning inom riksdagen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen i de delar, varom nu vore fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa i samband med gymnastiska centralinstitutets omorganisation stående frågor;

nr 282, i anledning av väckt motion om ändrad ordning för de privata och vissa kommunala läroanstalters understödjande med statsmedel;

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställningar om vissa anslag till vägväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till hospitalsbyggnader;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lantmateriundervisningens anordnande vid tekniska högskolan m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställningar rörande utrikesdepartementets anslag till tryckningskostnader;

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning rörande flygvapnets anslag till tryckningskostnader;

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till tryckningskostnader;

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till tryckningskostnader;

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till tryckningskostnader; samt

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till tryckningskostnader.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning» framställda förslag om nedskrivning av det i statens produktiva fonder nedlagda länemedelskapitalet m. m.; och

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel till täckande av viss statens järnvägars fordran hos Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag;

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för stödjande av produktionen av mjölk och mejeriprodukter jämte i detta ämne och andra samma produktion berörande frågor väckta motioner; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst, i vad angår pensions- och indragningsstaterna;

nr 68, angående provisoriskt dyrortstillägg under budgetåret 1932/1933 till befattningshavare vid riksdagens verk;

nr 69, i anledning av väckt motion angående sänkning av lönerna för vissa statens ämbetsmän, i vad angår riksbanken och riksgäldskontoret samt pensions- och indragningsstaterna; ävensom

nr 70, i anledning av väckt motion angående sänkning av arvodena för bankofullmäktige m. fl. arvodestagare, i vad angår riksbanken och riksgäldskontoret.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.13 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 7 juni e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner med förslag till grundlagsändringar avseende riksbankens organisation.

*Ang.
riksbankens
organisation.*

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft dels de likalydande motionerna nr 288 i första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson* m. fl. och nr 418 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Tumhult m. fl., dels motionen nr 292 i första kammaren av herr *Örne*, dels ock de likalydande motionerna nr 295 i första kammaren av herrar *Pettersson* och *von Heiland* och nr 430 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Hörby.

I motionerna I: 288 och II: 418 hade hemställts,

1) att riksdagen såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling ville antaga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 72 regeringsformen samt §§ 71 och 73 i riksdagsordningen.

Regeringsformen.

§ 72.

Riksbanken förbliver — — — — stiftad lag.

Fullmäktige för riksbanken skola vara nio, av vilka tre förordnas av Konungen för ett år i sänder och fyra väljas av riksdagen för tid och på sätt i riksdagsordningen sägs. Dessa sju fullmäktige utse tvenne deputerade med fullmäktiges ställning och ansvar. För varje av Konungen och riksdagen tillsatt fullmäktig skall suppleant i samma ordning utses. En av de av Konungen förordnade ordinarie ledamöterna vare fullmäktiges ordförande men må ej utöva annan befattning inom riksbankens styrelse. Fullmäktig, som av riksdagen vägrats ansvarsfrihet, skall avgå från sin befattning. De av Konungen för fullmäktig eller suppleant meddela förordnanden må återkallas, när Konungen så prövar skäligen.

Riksbanken allena — — — — till efterrättelse.

Riksdagsordningen.

§ 71.

1. De fyra fullmäktige i riksbanken, vilka enligt § 72 regeringsformen skola utses av riksdagen, väljas å lagtida riksdag för tiden från valet, till dess sådant val under andra året därefter försiggått. Två — — — — återstått. Fullmäktig i riksbanken skall vara väl förtrogen med näringslivets förhållanden eller med nationalekonomiska och finansiella frågor.

Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)

2. Riksdagen skall — — — — — övriga fullmäktige.
3. Val av — — — — — kan återväljas.
4. Fullmäktige välje — — — — — utfalla lika.

§ 73.

På samma gång och på lika sätt, som fullmäktige enligt § 71 av riksdagen utses, tillsätts jämväl suppleanter, att, vid inträffande förfall för dem, träda i deras ställe. För varje av riksdagen tillsatt fullmäktig i riksbanken väljes för samma tjänstgöringstid en suppleant. För fullmäktige i riksgäldskontoret väljas tre suppleanter för tiden till nästföljande riksdags fullmäktigeval.

För varje — — — — — blivit valda.

2) att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till 1933 års lagtima riksdag angående de förändringar av övriga lagar och reglementen rörande riksbankens organisation, som påkallades av de sålunda föreslagna grundlagsändringarna och dessas syftemål.

I motionen I: 292 hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbeta och snarast möjligt förelägga riksdagen förslag till de ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen och därmed sammanhängande författningar, som krävdes för genomförandet av ett i motiveringen till motionen närmare utvecklat förslag till omorganisation av riksbankens ledning och revision.

I motionerna I: 295 och II: 430 hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring av § 72 regeringsformen, att garanti vunnes för nödigt samarbete mellan Kungl. Maj:t och fullmäktige i riksbanken i enlighet med vad i motionen närmare anförts, dock utan att riksbankens ställning såsom ett riksdagens verk därigenom rubbades.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1) att riksdagen måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 72 regeringsformen och § 73 riksdagsordningen.

Regeringsformen.

(Nuvarande lydelse:)

(Utskottets förslag:)

§ 72.

Riksbanken förbliver under riksdagens garanti samt förvaltas av därtill förordnade fullmäktige, efter av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag.

Fullmäktige för riksbanken skola vara sju, av vilka Konungen för tre år i sänder förordnar en jämte en suppleant och de övriga sex jämte tre suppleanter väljas av riksdagen för tid och på sätt i riksdagsordningen sägs. Den av Konungen förordnade ordinarie ledamoten vare fullmäktiges ordförande, men må ej utöva annan befattning inom riksbankens styrelse. Fullmäktig, som av riksdagen vägrats ansvarsfrihet, skall avgå från sin befattning. De av Konungen för fullmäktig eller suppleant meddelade förordnanden må återkallas, när Konungen så prövar skäligt.

Fullmäktige utse inom sig en förste deputerad att vara chef för riksbanken.

*(Nuvarande lydelse:)**(Utskottets förslag:)*

ken samt inom eller utom sig en suppleant för honom att med fullmäktigs rätt och ansvar vid inträffande förfall träda i hans ställe.

*Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)*

Riksbanken allena äger rätt att utgiva sedlar, som för mynt i riket må erkännas. Dessa sedlar skola, vid anfordran, inlösas av banken med guld efter deras lydelse; dock att undantag härifrån, där sådant med hänsyn till krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, må för viss tid medgivas av Konungen och riksdagen samfällt eller, om riksdagen ej är samlad, av Konungen på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd jämväl med fullmäktige i riksgäldskontoret. Dylikt av Konungen mellan riksdagarna lämnat medgivande skall, därest detsamma icke varder av nästföljande riksdag inom tjugu dagar från riksdagens början gillat, efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efterrättelse.

Riksdagsordningen.

§ 73.

På samma gång och på lika sätt, som fullmäktige enligt § 71 av riksdagen utses, tillsätts jämväl suppleanter, att, vid inträffande förfall för dem, träda i deras ställe, nämligen för de av riksdagen valda fullmäktige i riksbanken tre och för fullmäktige i riksgäldskontoret likaledes tre.

På samma gång och på lika sätt, som fullmäktige enligt § 71 av riksdagen utses, tillsätts jämväl suppleanter, att, vid inträffande förfall för dem, träda i deras ställe, nämligen för de av riksdagen valda fullmäktige i riksbanken tre och för fullmäktige i riksgäldskontoret likaledes tre. *För fullmäktige i riksbanken, som utsetts till förste deputerad, utses suppleant på sätt i § 72 regeringsformen föreskrives och för tid, som fullmäktige i riksbanken äga bestämma.*

För varje enligt § 72 utsedd revisor väljes en suppleant att vid förfall för honom inträda. Vid förfall för både revisor och hans suppleant bestämmes övriga suppleanters tjänstgöring av den ordning, i vilken de blivit valda.

2)

a) att motionerna I: 288 och II: 418, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionen I: 292, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet under 1) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) att motionerna I: 295 och II: 430, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Reuterskiöld*, som ansett, att utskottets motivering bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade;

2) av herrar *Magnusson* i Tumhult, *Gustafson* i Kasenberg, *Anderson* i Norrköping och *Björck* i Kristianstad, som på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag
till
ändrad lydelse av § 72 regeringsformen och § 71 riksdagsordningen.

Regeringsformen.

§ 72.

Riksbanken förbliver — — — — — stiftad lag.

Riksdagen väljer för tid och på sätt i riksdagsordningen sägs sex fullmäktige i riksbanken jämte tre suppleanter för dem. Konungen förordnar för en tid av tre år en fullmäktig jämte suppleant för honom. De av Konungen för fullmäktig och suppleant meddelade förordnanden må återkallas, när Konungen så prövar skäligt.

Fullmäktige utse inom eller utom sig en förste deputerad att vara chef för riksbanken med fullmäktigs rätt och ansvar samt en suppleant för honom att vid inträffande förfall träda i hans ställe med fullmäktigs rätt och ansvar.

Riksbanken allena — — — till efterrättelse.

Riksdagsordningen.

§ 71.

1. De sex fullmäktige — — — — —
— — — — — för honom återstått. Fullmäktig i riksbanken skall vara förtrogen med näringslivets förhållanden eller med ekonomiska och finansiella frågor.

2. Riksdagen skall — — — — — övriga fullmäktige.

3. Val av — — — — — kan återväljas.

4. Fullmäktige välje — — — — — utfalla lika.

b) att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till 1933 års lagtima riksdag angående de förändringar av övriga lagar och reglementen rörande riksbankens organisation, som påkallades av de sålunda föreslagna grundlagsändringarna och dessas syftemål;

3) av greve *Spens*, som tillstyrkt bifall till det förslag till ändrad lydelse av § 72 regeringsformen, vilket fanns upptaget i den av herr Magnusson i Tumhult m. fl. avgivna reservationen;

4) av herrar *Reuterskiöld*, *Mellén*, *Valfrid Eriksson*, *Jansson* i Edsbäcken och *Persson* i Trången, vilka yrkat bifall till det förslag till ändrad lydelse av § 71 riksdagsordningen, som fanns upptaget i den av herr Magnusson i Tumhult m. fl. avgivna reservationen.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

Herr **Örne**: Herr talman, mina herrar! Under de senaste dagarna har en lavin av utskottsutlåtanden fallit ned på ledamöternas i denna kammare pulpeter, och det har visat sig en utpräglad benägenhet att draga ut på debatterna, precis som om vi befunde oss i de idylliska tider, då riksdagen håller på att starta. Jag måste för min del beklaga, att ärendet angående riksbanksorganisationen har kommit upp till behandling först så sent under riksdagen, alldeles oavsett att förhållandena vid detta klockslag göra det särskilt tråkigt att försöka framlägga några synpunkter. Jag förstår mycket väl de kvalda

kammarledamöterna, om de tillropa oss motionärer med den gamle Job: Om I ändå villen alldeles tiga! Det kunde tillräknas eder som vishet. — Jag kan ej alldeles tiga, herr talman, men skall försöka fatta mig synnerligen kort. Först och främst vill jag tillkännage, att jag ej har någonting att invända mot ett bifall till utskottets hemställan i den nu föredragna punkten. Det är visserligen ingen stor omläggning, utskottet föreslår, och det sätt att lösa ett par besvärliga frågor, som utskottet kommit fram till, kan naturligtvis göras till föremål för invändningar. I varje fall kan det bagatelliseras. Men jag tror, det kan vara av ett visst värde, att man erhåller en suppleant för riksbankschefen, och att man får den senare erkänd såsom chef i riksbanken, vilket hittills ej har varit förhållandet. Jag ber således att redan nu, herr talman, få yrka bifall till utskottets framställning i denna punkt.

Sedan kommer jag till motionerna. Som herrarna ha observerat, har jag väckt en motion angående omorganisation av riksbankens ledning. Om herrarna händelsevis skulle ha råkat läsa denna motion, så ha ni naturligtvis fullständigt hunnit glömma den under den tid, utskottsbehandlingen har tagit. Jag skall därför, herr talman, taga mig friheten att med några få ord försöka klargöra syftet med denna motion.

Jag har tagit bestämt avstånd från tanken att nu vidtaga någon verklig ändring i bankens konstitutionella ställning. Man kan icke — jag påpekar det — förneka, om man vill vara ärlig, att den svenska riksbanken med sin synnerligen egenartade och i hela världen enastående organisation dock icke har skött sig sämre än flertalet andra centralbanker, och att man på grund av de gamla och fasta traditioner, som ha utbildats med riksdagen såsom riksbankens huvudsakliga principal, har lyckats att övervinna många svårigheter, som egentligen, om man bara ser på bankstyrelsens förhållande till principalen och dess organisatoriska anordning, borde ha uppstått, rent teoretiskt sett. Emellertid är den nuvarande organisationen behäftad med många och stora svagheter, och det är dessa svagheter, som jag ville genom min motion avhjälpa eller, rättare sagt, jag ville framkasta en idé om huru en lösning av frågan skulle kunna genomföras.

Det är ju så, att valet av ledning för ett ekonomiskt företag är det viktigaste av allt inom företaget. Om ej organisationen är sådan, att den garanterar, såvitt i mänsklig förmåga står, en god ledning för ett företag, så måste den i alla fall underkännas, den må vara lagd hur som helst. Här ha vi nu en styrelse för Sveriges riksbank. Denna styrelse innesluter inom sig de tekniskt ledande krafterna, de verkliga direktörerna för bankens olika grenar och själva riksbankschefen. Men denna ledning utses av 48 av riksdagens kamrar utsedda valmän, som absolut enligt min uppfattning ej kunna tänkas under några omständigheter vara i stånd att in corpore handlägga en så delikat fråga som utseendet av riksbankschefen och av hans närmaste medhjälpare. Saken har ju också — jag har aldrig varit med i den församlingen och jag vet det endast ryktesvis — ordnats så, att partiernas ledare inom riksdagen eller andra framstående män, så framstående, att man icke ens får veta vad de heta, bilda en delegation inom denna 48-mannaförsamling. Delegationen verkställer själva valet, och de övriga valmännen ha endast att konfirmera det. Sedan existerar ej något som helst samband under löpande tjänstetid mellan väljarna och de valda. Valmännen kunna ej gärna göras ansvariga för det val, de ha förrättat, vare sig konstitutionellt eller moraliskt. Riksbanksledningen fungerar fullständigt fristående ifrån riksdagen mellan riksdagarna, men under riksdagarna är den utsatt för en viss kontroll från bankoutskottets sida. Bankoutskottet fungerar ju också gent emot riksbanken i visst avseende på samma sätt som Kungl. Maj:t gent emot ämbetsverken. Bankoutskottet är klagoinstans beträffande utnämningar. Det är en

Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)

lycka, att Sveriges riksbank är så genom gamla och säkra traditioner inplacerad uti den ram, där den befinner sig. En ny organisation, ett nytt ekonomiskt företag, vars ledning skulle utses på detta sätt och som skulle kontrolleras, såsom riksbankens ledning nu kontrolleras, skulle aldrig komma att lyckas; det är min bestämda övertygelse. Och om det skulle uppstå några starkare spänningar inom riksdagen mellan olika partier och intressegrupper, så starka spänningar, att de förmådde riva ned den gamla traditionella uppfattningen om hur riksdagen skall se på sin riksbanks ledning, så skulle det kunna uppstå en fullständig katastrof. Vi få väl hoppas, att en sådan motsättning ej kommer att göra sig gällande, ehuru det nog har förnummits vissa dova mullranden i kratern, som ha förkunnat, att man nu skall söka åstadkomma ett ordentligt utbrott.

Om det vore på det sättet, att riksdagen valde som nu sex fullmäktige, och den konungatillsatta ordföranden och dessa sex fullmäktiges förnämsta uppgift sedan bleve att utse direktörer för banken och kontrollera dessa, ja, då skulle vi komma i ett enligt min mening riktigare läge än nu, då hade riksdagen en fast korporation, som vore i huvudsak till för att tillvarataga principalens intressen gent emot dem som utföra arbetet och fatta förvaltningsbesluten i banken. Men så är det ju icke för närvarande, utan nu sitta de 48 valmännen och välja direktörerna, och dessa sitta tillsammans med ett par lekmän såsom jämställda. Lekmännen kunna omöjligen där utöva den funktion, som de egentligen skulle göra å riksdagens vägnar.

Vad är det nu jag vill i min motion? Jo, det är just en sådan anordning, som den jag här skildrat. Jag vill således, att fullmäktige, de av riksdagen valda personerna skola bli en riksdagens representation, som skall konstituera den egentliga styrelsen i riksbanken och sedan övervaka den. Jag har emellertid ej velat bryta mot den gamla terminologien, utan låter den egentliga styrelsen behålla namnet fullmäktige. Det kanske var felaktigt av mig, och jag borde kanske ha kallat den för direktorat eller något sådant och låtit den större församlingen i stället heta fullmäktige. Men jag har nu i motionen kallat denna för riksbanksråd. Denna terminologi har kanske kommit en del personer att missuppfatta vad det egentligen är fråga om, men i själva verket är det endast vad jag förut nämnde, nämligen det att något utvidga de fullmäktiges antal. Jag vill nämligen, att det skall vara tolv — det kan naturligtvis tänkas ett annat antal, större eller mindre, helst kanske mindre — och dessa skulle välja motsvarigheten till de nuvarande fullmäktige, vilka skulle utses såsom nu. ordföranden av Kungl. Maj:t och ledamöterna för övrigt av riksdagen. De tolv skulle bli en permanent representation för riksdagen gent emot de egentligen förvaltande inom banken.

Nu ha bankofullmäktige i sitt utlåtande uttalat vissa farhågor för att intressemotsättningar skulle uppstå mellan riksbanksrådet och den av riksbanksrådet valde chefen och övriga ledare. Det har också befarats — jag har hört flera ledamöter av riksdagen uttala det — att man här skulle få in ett slags intresse-representation, som skulle kunna ge anledning till svåra stridigheter inom ledningen. Jag tror, att allt detta är fullständigt onödiga farhågor. Jag har varit i tillfälle att praktiskt se, hur en på detta sätt upplagd organisation verkar, då det gäller ett stort företag. Det sades, när den organisationen skulle genomföras, precis detsamma, som det sagts här: Det kommer in olika intressen i denna större församling. De komma att etablera en ständig dragkamp med varandra. De komma att råka i motsättning till den ledning, som de ha valt, och således kunna även där uppstå svårigheter av olika slag. Dessutom, har man sagt, uppstår det en ansvarsdivision, som är oerhört farlig. — Mina herrar, ingen av dessa farhågor har besannats i den praktiskt verksamma organisation, som jag känner till, och varför? Jo, helt enkelt därför att det omöjligen kan

uppstå någon sådan motsättning. Jag får säga, att om bankofullmäktige enligt mitt förslag skulle komma att bestå av den kungavalde ordföranden, chefen för banken, hans ställföreträdare, en chef för avdelningskontoren — det blir således ungefär som nu och dessutom ytterligare en person — så måste väl denna ledning vara fullständigt underhållig, om den ej skulle förmå övertyga riksbanksrådet om riktigheten av sin uppfattning i de frågor, som konstitutionsenligt skola gå till detta råd. Om å andra sidan sådana frågor skulle uppstå, där en motsättning gjorde sig gällande, skulle detta ju, ifall det vore prima folk å båda sidor, endast utgöra en varningssignal för dem som hade ansvaret att sköta förvaltningen, nämligen att icke handla i en sådan situation, därest handlingen kunde undvikas, eller att modifiera sin ståndpunkt. Jag har frågat mig själv, hur det skulle ha ställt sig förlidet år, när alla dessa svåra frågor störtade över riksbanken, som förut under flera år hade levt under relativt lugna förhållanden, om man hade haft ett större riksbanksråd att inkalla för att rådgöra med. Jag tror för min del, att det skulle ha varit synnerligen gagneligt både för utformningen av de beslut, som fattats, och sedan även för upplysningen utåt, d. v. s. gentemot principalen-riksdagen angående innebörden av besluten och angående det läge, i vilket dessa beslut fattats. Bankofullmäktige ha nu i sitt utlåtande angående motionerna om min motion yttrat, att det bör tagas under övervägande »huruvida det icke kunde vara fördelaktigare att inrätta ett ekonomiskt råd med en mera fristående ställning, vilket skulle vara endast rådgivande och från vilket yttrande kunde infördras över aktuella ekonomiska frågor.» Jag skall be att för min del få på det allra bestämdaste varna för ett sådant sätt att lösa frågan. Just då, mina herrar, kommer det att uppstå meningsskiljaktigheter och slitningar. Det riksbanksråd, som jag tänkt mig, skall vara ansvarigt för den av dem valda ledningens kompetens och även för de beslut, som enligt blivande riksbankslag och reglementen skola i förväg godkännas av denna församling, innan de kunna genomföras, och det ställer sig på ett helt annat sätt. Ett tillfälligt inkallat råd fattar antingen sin sak mycket lätt, det kommer kanske att gå fram på flera skilda linjer och gör således ingen nytta alls, eller också kommer det att hitta på formuleringar, enligt vilka det kan fullständigt skiljas från ansvaret inför riksdagen. Men det råd, riksdagen valt med syfte att tillsätta och övervaka riksbankens ledning, måste komma till ett avgörande, och det får också lov att taga ansvaret för den riksbanksledning, det valt. Det är den oerhörd stora skillnaden mellan dessa två saker.

Om nu riksdagen skulle vilja gå på en skrivelse, vari begärdes utredning i saken, behövde man ju icke vara rädd för att riksdagen skulle bli överraskad och nödgas fatta ett beslut angående riksbankens ledning brådstörtat och oövervägt. Först och främst — kan denna utredning sättas i gång tidigast innevarande år. Den kommer att arbeta antagligen minst $1\frac{1}{2}$ å 2 år. Därefter komma förslagen att utskickas på remiss och göras till föremål för allehanda undersökningar. 1936 års riksdag kan få en proposition om nödvändiga grundlagsändringar. De träda i kraft 1937, och den nya ordningen kan komma i funktion och vara fullt genomförd kanske först med ingången av 1938, i varje fall först långt fram under året 1937. Det kan omöjligen vara farligt att under sådana omständigheter begära en utredning. Jag kan ju förstå, om det ärade konstitutionsutskottet kanske har känt sig något illa till mods inför tanken att utan vidare tillstyrka yrkandet i min motion. Det lyder på följande sätt (jag läser upp det nu, därför att jag kommer sedan att yrka bifall till det):

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbeta och snarast möjligt förelägga riksdagen förslag till de ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen och därmed sammanhängande författningar, som krävas för genomförandet av i motiveringen till denna motion skisserad omorganisation av riksbankens ledning och revision.

Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)

Orden: »i motiveringen till denna motion skisserad» begränsa ju i hög grad den blivande utredningen. Jag skulle emellertid ej ha blivit ledsen utan tvärtom, därest konstitutionsutskottet velat tillstyrka en utredning, där dessa ord bleve strukna, och mitt yrkande kommer att gå ut på bifall till klämman i min motion med just borttagande av hänvisningen till motiveringen.

Det har sagts, att man icke nu skall besluta någon utredning angående riksbankens omorganisation. Tiden är alldeles för orolig, och dessutom kunde bifall till en sådan utredning se ut som ett misstroende till riksbanksledningen. Jag förstår ej alls — jag måste erkänna det — dessa synpunkter, om de nu verkligen, såsom det sagts, varit avgörande för ständpunktstagande till frågan. Om man skall sätta i gång en utredning angående en institution, bör det väl ske just i ett ögonblick, då diskussionens vågor gå höga omkring institutionen, då dess ledning och dess organisation äro föremål för en allmän kritik. Sedan blir man i tillfälle att fatta beslut, när oron har lugnat sig och när man således kan döma objektivt i frågan. Om man väntar med att sätta i gång en utredning, tills tiderna bli alldeles lugna och ingen människa, annat än den som behöver låna pengar, tänker på att riksbanken existerar, då kan man råka ut för att utredningen blir färdig just i ett ögonblick, då tiderna åter äro oroliga, och hur skall man då överhuvud våga sig på att göra något? Jag tycker, att det tvärtom skulle i hög grad lugna stämningen, om man i riksdagen icke alls visade sig vara rädd för att nu underkasta riksbanksorganisationen en fullständig och grundlig översyn. Kommer man därvid till det resultat, att det är bra som det är, ja, då har ju ingen annan skada skett, än att man har kostat på denna utredning. Kommer man till det resultat, att något behöver göras, så kan man genomföra detta under de gynnsammast möjliga förhållanden.

Jag har nu, herr talman, hållit på en halvtimme, och det torde vara det längsta, som kan vara anständigt att tala vid den nuvarande tidpunkten under riksdagen. Därför skall jag sluta. Jag yrkar bifall till den föredragna punkten och jag skall be att, när punkten 2 föredrages, få återkomma med det yrkande, som jag här har meddelat, att jag då ämnar framställa.

Greve Spens: Herr talman! Vid utskottets utlåtande har jag fogat en reservation, och jag skall be att få anföra mina skäl för densamma. Enligt min uppfattning ådagalade händelserna under förra året tydligt, att riksbanken är i behov av en omorganisation. En omorganisation av riksbanken har för övrigt sedan länge ansetts önskvärd. Åren 1889 och 1917 tillsattes kommittéer för detta ändamål, men dessa kommittéers förslag ha icke lett till något resultat. Helst hade jag sett, att konstitutionsutskottet nu tagit initiativet till en genomgripande reform av riksbankens organisation och förvaltning samt av kontrollen över riksbankens förvaltning, eller att konstitutionsutskottet åtminstone skulle ha tillstyrkt riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning i sådant hänseende. Bankofullmäktige ha i sitt till konstitutionsutskottet avgivna yttrande, vilket finnes bifogat utskottets utlåtande, även tillstyrkt en sådan utredning, men fullmäktige ha ansett, att med en sådan utredning borde anstå, tills den nuvarande exceptionella situationen förbättrats och på grund av vunna erfarenheter en bättre överblick kunnat erhållas om behovet av förändringar i riksbankens organisation.

För min del har jag ansett denna fråga vara av brådskande beskaffenhet och att man borde smida nu, medan järnet är varmt och medan frågan är verkligt aktuell. Sedan kanske intresset kommer att svalna och frågan blir undanskjuten för längre tid. Denna åsikt vann emellertid icke anklång i utskottet, utan man gick där på den av fullmäktige i riksbanken anvisade vägen att tills vidare låta frågan om en utredning anstå.

Den ärade föregående talarens i motionen väckta förslag, som han nu när-

mare utvecklat, hade knappast någon förespråkare i utskottet. Bankofullmäktige hava i sitt nyssnämnda yttrande till konstitutionsutskottet uttalat starka betänkligheter emot herr Örne förslag. Fullmäktige ha därutinnan anför, att det av herr Örne föreslagna bankrådet och hans förslag i övrigt »skulle kunna medföra, dels att fullmäktiges handlingsfrihet inskränktes, vilket särskilt under kristider kunde medföra allvarliga olägenheter, dels ock att ansvaret för riksbankens ledning, som odelat påvilade fullmäktige, komme att uppdelas mellan fullmäktige och bankrådet. En dylik uppdelning skulle kräva, att en noga bestämd gräns uppdroges mellan fullmäktiges ansvar och bankrådets ansvar, vilket skulle möta stora svårigheter». Inom utskottet uttalades också fruktan för att detta bankråd skulle kunna bli en intresserepresentation.

Utskottsmajoriteten vill för närvarande icke gå längre än att draga försorg om att det hos riksbanken alltid skall finnas en lämplig person, som kan vara suppleant för förste deputeraden och vilken suppleant skulle vikariera för honom, då han av resor eller eljest vore förhindrad att utöva sin befattning. I likhet med de fyra reservanterna inom andra kammaren har jag emellertid tillstyrkt, att riksdagen nu måtte gå ett steg längre än utskottsmajoriteten föreslagit samt såsom vilande i grundlagsenlig ordning antaga ett förslag om sådan ändring av § 72 regeringsformen, att fullmäktige i riksbanken kunna »utse inom eller utom sig» såväl »en förste deputerad» som »en suppleant för honom», bägge »med fullmäktigs rätt och ansvar». Därigenom skulle enligt min mening bättre garanti vinnas än som nu finnes för att riksbanken skall erhålla den bästa möjliga skötsel.

I andrakammarreservanternas förslag har det emellertid insmugit sig ett fel, som jag icke observerade, då jag i största hast skrev min reservation. I det av andrakammarreservanterna författade förslaget har nämligen bortfallit en punkt, som nu förekommer i § 72 regeringsformen och som har följande lydelse: »Den av Konungen förordnade ordinarie ledamoten vare fullmäktiges ordförande, men må ej utöva annan befattning inom riksbankens styrelse.»

Jag anholder därför, herr talman, att riksdagen såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte antaga det förslag till ändrad lydelse av § 72 regeringsformen, som finnes upptaget i herr Magnussons i Tumhult m. fl. reservation, med den ändring att i andra stycket insättes en tredje punkt av följande lydelse: »Den av Konungen förordnade ordinarie ledamoten vare fullmäktiges ordförande, men må ej utöva annan befattning inom riksbankens styrelse.» Jag ber således att få yrka bifall till andrakammarreservanternas förslag med den av mig nu angivna ändrade lydelsen.

Herr Wohlin: Herr talman! Jag kan icke avgiva samma löfte som den förste ärade talaren, men jag lägger klockan framför mig i tanke att likväl kunna begränsa mig.

Det är icke att undra på att vid denna 1932 års riksdag förslag motionsledes ha framkommit om en revision av gällande stadganden rörande riksbanken. Redan de uppseendeväckande händelserna sistlidna höst, då vårt land övergav guldmyntfoten, och överhuvud taget de redan vid den ordinarie motionstidens utgång i januari kända starka påfrestningarna på riksbanksledningen under den gångna tiden förklara ju helt naturligt, att sådana förslag framförts till riksdagens prövning. De likalydande motionerna av herrar J. B. Johansson i denna kammare och Magnusson i Tumhult i andra kammaren äro naturliga uttryck för den oro, som inom vidsträckt kretsar gjort sig gällande med avseende på riksbanksledningens förmåga att bemästra de kritiska situationer, vari den under senare tid kommit. Det är också helt förklarligt, att man i dessa motioner — i förbigående sagt sakrika och innehållsrika — tagit sikte på sådana frågor som samverkan mellan Kungl. Maj:t och riksbanksledningen, full-

Ang.
riksbankens
organisation.

(Forts.)

måktigeinstitutionen, sättet att utse deputerade och för övrigt även frågan om bankoutsrottets ställning. Man känner dessutom, att åtskilliga av dessa frågor vid tidigare tillfällen varit föremål för riksdagens omprövning, ja i själva verket vid ännu tidigare tidpunkter än dem, som finnas omnämnda i den värdefulla historik, som motionerna innehålla. Var det sålunda redan vid riksdagens början uppenbart, att en revision av vissa riksbanken rörande bestämmelser låg i luften, hava ju de händelser, som därefter blivit för allmänheten och riksdagen bekanta, ytterligare ägnade att understryka dessa önskemåls berättigande.

Det är icke min avsikt att vid detta tillfälle återföra i erinran allt det som sades vid dechargedebatten för någon tid tillbaka. Men jag kan dock icke underlåta att säga, att den stora kredit, som på våren nästlidet år av riksbanksledningen beviljades en stor koncern — som sedermera visade sig vara skött på ett för alla numera känt sätt — att denna lånetransaktion väl ändock numera måste anses utgöra ett bevis för att riksbanksledningen icke vid det tillfället besatt den försiktighet och den noggrannhet och den ansvarskänsla, som man hade kunnat förvänta från Sveriges riksbanks sida. Det är väl givet, att sådana händelser och övriga, som anknutit sig därtill, göra det helt uppenbart och naturligt, att frågan om riksbanksorganisationen föres fram till övervägande vid innevarande riksdag.

Men om man nu ser framåt och frågar sig vilka lärdomar för framtiden, som man kan och bör draga av händelser, som passerat, så skulle jag vilja säga, att den utskottsbehandling, som dessa motioner undergått, enligt min mening visar de mycket stora svårigheterna att genom ändringar i grundlagarna och övriga författningar åvägabringa den reformering av riksbanken och den förbättring uti riksbanksledningen, som man i motionerna åsyftat och önskat. Jag vill erinra om att det icke nu är första gången under de senare åren, som frågan om riksbankens ledning är föremål för offentlig debatt, ty sedan åratal tillbaka har det från vissa håll, som stått storbanksintressena och storfinansintressena nära, förekommit en fortlöpande kritik mot riksbanken, enligt vilken riksbanken visat en väl byråkratisk hållning gentemot det fria näringslivet och enligt vilken till och med mycket djupgående förändringar i riksbankens konstitutionella ställning framstälts såsom nödvändiga och önskvärda. Jag anser mig vid detta tillfälle böra säga, att denna kampanj, sådan man känner igen den från ett par årtionden tillbaka eller i varje händelse från tiden för världskriget, den har nog icke riktigt förstätt vikten av riksbankens självständiga hållning gentemot de storfinansintressen, som främst gått i spetsen för den ifrågavarande kritiken. Riksbankens ständers bank har dock allt sedan sin första tillkomst och under århundraden därefter utgjort en fast punkt i de penningpolitiska kriser, som övergått vårt land, och den omständigheten, att riksbanken varit ställd under den folkvalda representationen i vårt land, den har nog — om man ser på gångna tidens svåra situationer och även jämför läget i vårt land med främmande länders centralbankers handlingssätt vid skilda tillfällen — varit till gagn och nytta för vårt finansväsen och vårt penningväsen. Jag är således för min del tillfredsställd över att man genom utskottets utlåtande liksom genom den därtill fogade reservationen ånyo har fått fastslaget, att alla planer på ett lösgörande av riksbanken från folkrepresentationen alltjämt av riksdagen betraktas såsom mindre lyckliga. Jag skulle också vilja uttala, att det inte minst i våra dagar, när man kan säga om den internationella storfinansens, att den i varje fall icke visat några synnerligen lyckliga yttringar av sin verksamhet, kan vara särdeles angeläget, att sådana från det hållet emanerande synpunkter och önskemål icke bli föremål för något godkännande från riksdagens sida. Men det finns, å andra sidan, ett inhemskt nationellt näringsliv, som måste betraktas och bedömas på ett annat

sätt. Vi ha i vårt land ett stort antal näringsidkare på jordbrukets, industriens, handelns och sjöfartens områden, och den sakkunskap och de erfarenheter, som finnas inom detta det praktiska näringslivet, den sakkunskapen är det ju som motionärerna velat i någon form, som kunde vara lämplig, tillgodogöra vårt lands riksbank vid dess förvaltning av sina svåra uppgifter. Det ligger nog otvivelaktigt någonting i detta att gentemot den internationella mera fosterlandslösa storfinansen fristående och självständiga representanter för svenskt näringsliv få i någon form tillfälle att starkare än hittills skett göra sina synpunkter och erfarenheter gällande vid riksbankens förvaltning. Då man emellertid nu ser, huru detta har tillgodosetts av konstitutionsutskottet, så kan jag icke annat än uppreda vad jag nyss anförde, nämligen att utskottets betänkande såväl som reservationen visa de svårigheter, som varit förknippade med problemet. Det visar sig, huru utomordentligt svårt det synes vara att genom författningsändringar realisera detta som motionärerna dju-past åsyftat i sina framställningar.

Resultatet av utskottets behandling av dessa brett lagda motioner har ju blivit ett utskottsutlåtande, som innebär ett förslag till ändring av § 72 rege-ringsformen och ett förslag till därtill knuten ändring i § 73 riksdagsordnin-gen. Vad vinner man egentligen i sak genom att biträda utskottets hemstäl-lan i dessa punkter? Det samråd till en början mellan Kungl. Maj:t och riksbanksledningen, som i kritiska situationer befunnits nödvändigt och som själv-fallet även i framtiden kan vid skilda tillfällen bli behövt, kan, såsom re-servanterna till utskottsbetänkandet riktigt framhålla, realiseras utan några grundlagsändringar. Den reform vidare, som utskottet föreslår, nämligen att fullmäktige skola inom sig kunna utse en förste deputerad att vara chef för riksbanken, innebär i realiteten, att det valkollegium, som den förste ärade talaren förklarade in corpore vara inkompetent att välja en riksbankschef, skulle avkopplas ifrån detta val, och att detta val i stället skulle uppdragas åt de fullmäktige, som samma valkollegium valt såsom riksdagsrepresentanter i bankledningen. Jag frågar mig då: vad vinner man genom en sådan anordning? Riksbankschefen är ju till en början närmast, om jag skulle våga en jämfö-rande bild, att betrakta som den verkställande direktören för denna institution med därav följande skyldigheter och ansvar. Men det är inte brukligt i en-skilda sammanslutningar och företag, att den verkställande chefen i företaget väljes av den styrelse, som företagets delägare utsett, utan den chefens kvalifikationer och betydelsen av det valet anses så viktiga, att den chefen väl i regel tillsättes av dem, som ytterst bestämma hela ledningen av företaget. Kan man förvänta, att syftet att få en för riksbankens ledning mer kvalificerad kraft skulle bättre nås, därest valet av riksbankschef ägde rum på sådant sätt, att fullmäktige företogo det valet i stället för de elektorer, som nu verkställa det-samma? Jag skulle tro, att för närvarande är det väl så, som den förste ärade talaren anförde, att det är de politiska ledningarna för riksdagens olika frak-tioner, som utöva om också icke ett allenabestämmande så likväl ett ganska be-stämmande inflytande vid valet av den person, som skall vara förste deputerad i riksbanken. Kan man antaga, att dessa politiska ledningar inom riksdagen äro mindre kvalificerade för att fälla ett objektvt och rättvist omdöme om olika kandidaters kompetens för denna viktiga befattning än de fullmäktige, som riksdagen själv utsett på enahanda sätt? Jag kan inte förstå, att något nämnvärt eller ens något vinnes genom en reform av denna natur, och om man såsom ett motiv för denna reform vill anförä, att fullmäktige ju därigenom få ett mera direkt ansvar för valet av förste deputerad, så vet jag icke om den synpunkten är så alldeles riktig, därför att det ju ändå är riksdagen, som be-handlar dechargen, och det är ju mera naturligt, att riksdagen, som genom sitt bankoutskott och sedermera genom sina kamrar behandlar dechargefrågorna

Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)

Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)

för riksbanksledningen, mera direkt väljer ifrågavarande förste deputerad. Det förefaller mig icke fullt riktigt, att man söker övervältra ansvaret för valet av denne till de personer, vilka dessförinnan valts till bankofullmäktige. Jag tycker med andra ord, att den punkten i det framlagda förslaget är ganska tveksam, och då därtill kommer, att enligt utskottets förslag denne förste deputerade skall av fullmäktige utses *inom sig*, så förstår jag ännu mindre, att önskemålet beträffande en med näringslivets praktiska frågor mera förtrogen riksbanksledning blir förverkligad.

I själva verket betraktar jag utskottets utlåtande på denna punkt såsom skäligen värdelös för det syfte, som ligger till grund för framställningarna i ämnet. Jag kan icke heller tycka, att den suppleant för den förste deputeraden, som enligt utskottets förslag skall väljas på enahanda sätt, har tillräckligt stor betydelse för att motivera en grundlagsändring. Ty jag förmodar, att de mera löpande ärenden, som kunna förekomma under en riksbankschefs temporära frånvaro, kunna skötas av en person i en ställning, som icke kräver ett val av denna natur. Med andra ord: jag finner att utskottets utlåtande i förevarande avseende ger litet eller knappast någonting alls i den riktning, som motionärerna åsyfta. Jag anser det vara föga ägnat att stärka det allmänna förtroendet för Sveriges riksbank i landet, om man tillgodoser önskemålen om en reform på ett sätt, som i grund och botten icke kommer att innebära någon nämnvärd ändring av det bestående, men som hos allmänheten kan väcka föreställningen att genom denna grundlagsändring en avsevärd reform genomförts med avseende å riksbankens ledning.

Något mera tilltalande finner jag den i reservationen nr 2 upptagna grundlagstexten vara, eftersom enligt detta förslag chefen för riksbanken skall kunna av fullmäktige utses även *utom* deras egen krets. Jag förstår, att om man ställer upp en sådan regel och tillämpar den jämväl på den suppleant, varom är fråga, vissa förhoppningar kunna uppstå om att kunna få en för riksbanksledningen mera kvalificerad person än vid de val, som hittills ägt rum. Men jag tillåter mig likväl att även beträffande denna reservation uttala, att det väsentliga i de erinringar jag tillåtit mig göra mot utskottet förefalla mig kunna göras även mot reservationen. Och jag tror, att den förbättring, som reservanterna åsyfta med sitt förslag, är så pass tveksam och med hänsyn till hela den tanke, som ligger bakom de framförda motionerna, så pass litet värdfull, att även reservationen utgör en ganska klen tröst för dem, som i den nuvarande situationen trots sig kunna på lagändringarnas väg uppnå ett annat resultat än det hittillsvarande.

Den i § 71 riksdagsordningen införda satsen, att »fullmäktig i riksbanken skall vara förtrogen med näringslivets förhållanden eller med ekonomiska och finansiella frågor», kan ju icke väcka gensaga hos någon. Men jag tillåter mig t. o. m. beträffande denna mening uttrycka en viss skepsis, ty jag tror att ett sådant stadgande, inryckt i en paragraf i riksdagsordningen, knappast ger anledning till större förhoppningar om att valen komma att ske efter andra grunder än hittills. Vad betyder det, nämligen i realiteten, för valet av bankofullmäktige att det finns ett dylikt stadgande? Det är väl ganska givet att även om detta stadgande icke står där, söker man tillämpa denna grundsats så långt som man anser det vara möjligt, och man söker givetvis på de olika hållen finna kandidater, som enligt den uppfattning, man själv företräder, representera de insikter, varom här talas.

Sammanfattar jag vad jag nu har sagt — och det är därför jag begärt ordet på detta stadium av debatten — kommer jag för min personliga del till slutsatsen, att hela den tanke, som är så begriplig och som kommit fram i de vid årets riksdag väckta motionerna, genom utskottsbehandlingen kommit i ett läge, som gör att man har ganska stor anledning att ställa sig tveksam huru-

vida man vinner någonting nämnvärt med grundlagsändringar, genomförda i den föreslagna riktningen, vare sig enligt utskottets eller enligt reservanternas förslag. Jag tror i själva verket, att det i detta som i alla andra fall här i världen kommer an på de personliga kvalifikationer, som kunna uppbringas inom en väljande församling och hos dess kandidater. Det kommer an på hur man själv är beskaffad här i världen, och det kommer mindre an på författningsbestämmelser, som ofta bli tomma och ganska innehållslösa och för den praktiska utvecklingen föga vägledande. Jag håller före att hela problemet om en reformering av riksbanken ligger i det läge, att det skulle vinna på att spørgsmålet upptogs till en förnyad omprövning efter bredare riktlinjer än dem, som här ha framförts, och under förhållanden, som skulle möjliggöra en bättre och mera omfattande överblick av detta för vår penningpolitik i framtiden så betydelsefulla organisatoriska problem.

Med dessa mina utgångspunkter kommer jag, herr talman, till den slutsatsen, att jag yrkar avslag såväl på utskottets hemställan i punkten 1) som också på den vid samma punkt av herr Magnusson i Tumhult m. fl. avgivna reservationen. Därest detta avslagsyrkande, som jag har all anledning att tro, icke kommer att vinna kammarens bifall, säger det sig självt, att jag finner reservationen i fråga åtminstone i något avseende vara att föredraga framför utskottsutlåtandet, och jag kommer sålunda i andra hand att rösta för denna reservation.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka avslag på såväl utskottets utlåtande som på den av herr Magnusson i Tumhult m. fl. under den föredragna punkten avgivna reservationen.

Herr Reuterskiöld: Den siste ärade talaren brukar ju, herr talman, vara synnerligen klar, men jag måste bekänna, att jag i det anförande, som han nyss höll från denna plats, inte riktigt kunde förstå honom. Jag kan instämma med honom i ett uttalande, nämligen att det inte kommer an på författningsändringar, utan på personerna. Det tror jag är alldeles riktigt, och det har också varit utskottets ståndpunkt, när utskottet avstyrkt motionerna.

Men när den ärade talaren gick in på sin kritik av utskottsförslaget, gjorde han sig skyldig, såvitt jag kunde uppfatta honom rätt, till två ganska betänkliga missförstånd, det ena med avseende på motiven till ändringen, och det andra med avseende på ändringens innebörd.

Med avseende på motiven föreföll det mig som om den ärade talaren menade, att utskottet genom detta grundlagsändringsförslag velat tillgodose de önskemål, som i motionerna vid riksdagens början uttalats. Det är så långt ifrån fallet, att utskottet i sin egen motivering klart och tydligt gjort en skillnad mellan den del av betänkandet, som avser dessa motioner, och som utmynnar i ett avstyrkande, samt den del, som innebär en motivering till det förslag, som här föreligger. Alldeles bortsett från de önskemål, motionerna innehöllo, har utskottet velat tillgodose ett behov, som dessa motioner inte rört vid. Det behövet är här angivet så, att med den nuvarande organisationen förste deputeraden icke har någon verklig suppleant, som kan rycka in i händelse av sjukdom eller annat förfall för honom. Det föreligger här en så viktig fråga, att utskottet ansett, att det borde tagas under övervägande på vad sätt den skulle kunna lösas.

Jag tillåter mig i detta sammanhang, herr talman, då den ärade talaren också var nära att använda uttrycket sammansatt utskott, få rikta uppmärksamheten därpå, att när konstitutionsutskottet haft denna fråga till behandling, har utskottet varit fullt medvetet därom att frågan i grund och botten sakligt ligger utanför konstitutionsutskottets egentliga kompetens. Denna kompetens rör sig på grundlagens område, men verkningarna komma i det före-

Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)

liggande fallet på ett helt annat område, där bankoutskottet är riksdagens verkliga representant. Därför har konstitutionsutskottet, som grundlagsenligt icke i en grundlagsfråga kunnat bilda sammansatt utskott med bankoutskottet, likväl utom protokollet och under hand genom delegationer från båda utskotten stått i förbindelse och samråd med medlemmar av bankoutskottet, och det är i fullt samförstånd mellan dessa delegationer från båda utskotten, som konstitutionsutskottet sedan fattat sin ståndpunkt. Med hänsyn härtill tror jag också jag kan lämna den upplysningen, att det framför allt är från bankoutskottets sida — eller dessa medlemmars av bankoutskottets sida, rättare sagt — som önskemålet framförts om bestämmelser rörande en suppleant för riksbankschefen, och det är dessa önskemål, som föranlett utskottet till det förslag, som här föreligger.

Detta med avseende på motiven.

Med avseende på innebörden av den föreslagna ändringen uppehöll sig den ärade talaren längre vid det förhållandet, att utskottet i sin grundlagstext föreslår, att fullmäktige skulle inom sig utse en förste deputerad. Men, herr talmän, *detta är ingenting annat än vad som nu gäller*. Fullmäktige utse enligt riksbankslag och reglemente inom sig en förste deputerad, och att de därvid alltid komma att utse den, som genom valnämnden blivit fullmäktig, och såsom sådan tyst designerad till chef, är lika klart hädanefter som hittills. Följaktligen är det endast ett fastslående i *grundlagen* av nuvarande förhållanden, som därmed äger rum, men det har måst ske för att man skulle få en grundlagsbestämmelse angående chefens suppleant. Redan nu kan givetvis annan än deputerad utses till hans efterträdare eller till hans suppleant i vissa avseenden, men denne suppleant får då inte säte och stämma i fullmäktige och inte heller ansvar inför riksdagen såsom fullmäktig. Vill man få en icke allenast banktekniskt kunnig man, utan en man, som överhuvud taget är kapabel att i händelse av förfall för riksbankschefen träda i hans ställe, måste fullmäktige kunna utse honom även utom sin krets. Och det finns ingenting i nuvarande lagstiftning, som hindrar fullmäktige, om denna lagstiftning på bankoutskottets förslag ändras, att göra ett sådant val redan nu, utom det att suppleanten inte blir fullmäktig. Jag vill därför stryka under, att utskottets förslag uteslutande tar sikte på suppleanten, och detta med hänsyn till behovet av att få en fullt skicklig suppleant för riksbankschefen. Men utskottet tar inte sikte på de önskemål, som bortsett från detta genom motionerna kommit till uttryck.

Detta är innebörden av förslaget, och jag tror att de förhållanden, som här ifrån bankoutskottsmedlemmarnas sida blivit framhållna, äro av den verkliga betydelse, att de, även om dessa ändringar inte kunna få verkningar på de områden, motionerna avse, både kunna få och också få goda verkningar för de områden, för vilka de äro avsedda att gälla.

Den förste ärade talaren klagade över att detta betänkande kommit för sent. Det kom in till riksdagen den 26 maj, och det kunde inte komma förr med hänsyn till samarbetet med bankoutskottets medlemmar. Att det sedermera blivit draget i långdrag, är icke utskottets fel.

Jag skall i detta sammanhang också be att få säga några ord om den förste ärade talarens förslag angående en skrivelse. Jag kan naturligtvis inte i och för sig ha något emot, att kammaren beslutar en skrivelse i den riktning, som den förste ärade talaren föreslår. Men jag vill därvid göra det uttryckliga förbehållet, och därmed tror jag att hela situationen förändras, att jag inte anser det vara rimligt eller riktigt, att det konstitutionella förhållandet mellan Konung och riksdag med avseende på riksbanken förändras. Om skrivelsen alltså går ut på, eller måste förutsättas eller anses komma att gå ut på, en ändring av detta konstitutionella förhållande, då tvivlar jag på att det kommer att leda till ett resultat, som riksdagens majoritet sedan kan komma att godkänna. Man

skall inte spå någonting, och jag vill inte spå något i detta fallet heller, men de hittillsvarande erfarenheterna styrka mig i den uppfattningen, att kommer man med konstitutionella ändringar med avseende på denna fråga, så faller förslaget. Senast var 1917 års kommitté inne på sådana ändringar. De ledde till ingenting. Jag tror att så snart man också i fortsättningen går in på det spörsmålet, blir resultatet ungefär detsamma. Motionärerna ha gått ut från en förändring av de konstitutionella förhållandena, men det är betecknande, att motionärerna väsentligen övergivit denna ståndpunkt i sin reservation.

Beträffande denna reservation framhöll den siste ärade talaren, att den var bättre än utskottets förslag. Jag förmodar att han i någon mån måste modifiera detta omdöme med hänsyn till den innebörd, som utskottets förslag verkligen har rörande riksbankschefen. Jag vill ytterligare tillägga, att det inom utskottet varit mycket tal om att verkligen kunna till riksbankschef utse en person utanför fullmäktiges krets, och därmed göra honom till fullmäktig, låt vara utanför de sju, såsom en åttonde. Men detta strandade på den uppfattningen, att man ansåg att riksbankschefen såsom fullmäktig borde väljas av riksdagen. Om riksbankschefen alltid skulle stå utom fullmäktiges krets och endast såsom rådgivare och föredragande ha direkt ansvar för riksdagen, ställer sig saken annorlunda, men detta spörsmål, som också varit dryftat inom utskottet och dess delegationer, har inte vunnit anklang, och därför har det också fått falla. Jag tror att denna synpunkt, att riksbankschefen personligen skall vara ansvarig såsom fullmäktig, är så fast grundad, att även om jag för min del skulle hysa sympatier för den andra uppfattningen, är jag övertygad om att den icke kan vinna framgång.

Men i detta förslag finns dessutom ytterligare en sak att observera. Den siste ärade talaren yttrade sig nämligen i andra hand icke för greve Spens' förslag, utan han talade för reservationen av herr Magnusson i Tumhult. Och där är den punkt borta, som avser att den av Konungen utsedde skall vara ordförande, men inte få bekläda någon annan befattning. Jag vet ju inte vad reservanterna i detta stycket ha tänkt; om det är avsiktligt eller oavsiktligt, som punkten fallit bort. Men jag kan åtminstone tänka mig den möjligheten, att reservanterna därmed velat öppna en dörr för fullmäktige att utse den kungavalde till förste deputerad, och i så fall undrar jag, om inte situationen blir en smula betänkelig med hänsyn till reservationen. Genom greve Spens' förslag förändras denna situation i reservationen, och man vänder åter till den nuvarande ordningen, men i och med detsamma ställer sig hela saken också på ett annat sätt.

Slutligen vill jag i detta sammanhang också säga, att om man går på utskottets väg, inträder den situationen, därest grundlagsförslaget en gång blir antaget, att fullmäktige ha fritt val med hänsyn till suppleanten. Det finns då en möjlighet på denna väg, därest den utsedde suppleanten så småningom vinner erkännande och gillande, att, när ledighet uppstår i riksbankschefsbefattningen, valmännen välja honom till fullmäktig, och fullmäktige sedermera på vanligt sätt utse honom till riksbankschef. Jag erkänner fullt villigt, att det nuvarande sättet för utseende av fullmäktige och särskild designation — den tysta designationen — av en fullmäktig till riksbankschef, inte är lämpligt. Men det finns, om man vill bevara de synpunkter jag här framlagt, och jag erkänner dem som giltiga med hänsyn till riksdagsmajoriteten, ingen annan väg att gå.

Beträffande det nu föreliggande förslaget vill jag också erinra därom, att därest det blir vilande, utesluter detta inte ett bifall till den förste ärade talarens skrivelseförslag. Ett vilande förslag behöver som bekant inte bli avgjort vid den första riksdagen efter nyvalen, utan avgörandet kan skjutas upp ända till den sista riksdagen i perioden, då hela denna fråga kan föreligga utredd.

Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)

därest skrivelseförslaget skulle bifallas och leda till något resultat. Men det är den fördelen med att göra det vilande, att man därmed skulle kunna tillgodose det trängande behovet av en suppleant, och att man, om det behovet vid nästa riksdag befines fortfarande äga giltighet, då kan göra grundlagsändringen, om man vill, eller låta bli om man vill. Och om man gör den, får suppleanten eventuellt inträda som fullmäktig med fullt ansvar.

Det är den egentliga innebörden i det nu framlagda förslaget, och jag tror, herr talman, att det under dessa förhållanden skulle vara lyckligt, om kammaren ville bifalla vad utskottet hemställt.

Till sist vill jag erinra därom, att bland reservationerna har jag för min del beträffande den fjärde reservationen även låtit anteckna mig. Jag har därvid förenat mig med dem, som i 71 § riksdagsordningen vilja sätta in bestämmelsen om att »fullmäktig i riksbanken skall vara förtrogen med näringslivets förhållanden eller med ekonomiska och finansiella frågor». I likhet med den siste ärade talaren tror jag inte, att det ligger så stor vikt i denna bestämmelse, men jag kan inte heller anse det vara alldeles betydelselöst, att en sådan fingervisning ges i grundlagen, och det är därför, som jag för min del velat ansluta mig till detta yrkande. Det innebär också en viss ändring i förhållande till motionen, där det talas om »nationalekonomiska och finansiella frågor»; här är det helt allmänt »ekonomiska och finansiella frågor». Ju mer allmän bestämmelsen är, desto bättre är den. Jag erkänner att den binder mindre, men den är i allt fall ett principuttalande, som i detta sammanhang inte saknar betydelse. Det föranleder, att jag för min del också vill yrka bifall till reservationen nr 4 angående 71 § riksdagsordningen. Detta är emellertid en fullständigt fristående fråga, och mitt huvudsakliga yrkande, herr talman, går ut på bifall till vad utskottet hemställt i den föredragna punkten.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Då jag framburit den motion, från vilken utskottet hämtat det här föreliggande utskottsförslaget till grundlagsändring, anhåller jag att i denna synnerligen viktiga fråga få säga några ord, samtidigt som jag också skall passa på att rätta ett missförstånd, som tilläventyrs skulle ha uppstått. Missförståndet skulle ligga däri, att man på sina håll tycks ha uppfattat denna motion såsom varande en partimotion. Jag vill förklara, att den fråga, som här diskuteras, icke är någon partifråga och icke bör behandlas såsom en sådan. Ej heller riktar sig denna motion mot några personer, alltså icke heller mot de personer, som nu sitta i bankofullmäktige.

I motionen är det huvudsakligen tre punkter, som motionärerna tagit sikte på. Den första punkten är, att Kungl. Maj:ts inflytande borde stärkas därigenom, att Kungl. Maj:t skulle få utse ytterligare tre ledamöter i bankofullmäktige. Denna del av motionen har icke längre vidhållits av reservanterna, och jag skall inte närmare gå in på den sidan av saken. Motionen tog sikte på det förhållandet, att Kungl. Maj:t, samtidigt som dess inflytande stärktes, skulle kunna komplettera och till riksdagen överföra den sakkunskap, som till äventyrs skulle kunna erfordras utöver den, som innefattades genom de av riksdagen valda ledamöterna av bankofullmäktige. Den tanken torde också vara riktig, men det kan, som sagt, inte nu falla mig in att närmare utveckla dessa synpunkter. Det har redan gjorts i motionen. Motionen innehåller emellertid en passus, som jag i alla fall skall tillåta mig framhäva, och det är när vi förklarar, att det dock blir regeringen, som får taga det främsta och yttersta ansvaret vid reglerandet av penningpolitiken och dess följdverkningar.

Jag skall därefter övergå till det som är den andra huvudpunkten i motionen, nämligen att bankofullmäktige själva måtte få utse chefen och souschefen inom fullmäktige att väljas inom eller utom fullmäktige. Nu förklarar ut-

skottet, att endast ersättaren, souschefen, skall väljas inom och utom fullmäktige. Detta måste enligt min mening betraktas som en halvmesyr. Fullmäktige böra enligt min mening ha fria händer att inom och utom sig också utse chefen och därmed övertaga det fulla ansvaret för att till bankofullmäktiges chef utses den därtill mest kompetente och mest skickade. Såsom frågan ligger på denna punkt, måste jag alltså betrakta utskottets förslag såsom en halvmesyr. Utskottet har enligt min mening tagit alltför lätt på denna sak, och det kan enligt min mening inte få förekomma att den omständigheten, att konstitutionsutskottet på det sättet tillmötesgått motionärernas önskemål, att endast ersättaren utses inom och utom fullmäktige, skulle föranleda till att frågan därmed i sin helhet får anses löst. Jag ser hellre ett avslag på konstitutionsutskottets förslag än att detta skulle få utgöra ett slutligt resultat av frågan om riksbankens organisation.

Den tredje huvudpunkten, som motionärerna ha framfört, är de kvalifikationsbestämmelser, som beträffande utsedda fullmäktige föreslagits i 71 § riksdagsordningen. I en reservation ha även upptagits dessa kvalifikationsbestämmelser. Jag vill till detta säga, att det är helt naturligt, att man i riksdagsordningen inte kan inskriva några slags betyg på förhand beträffande den, som skall väljas. Dessa kvalifikationsbestämmelser skola endast gälla såsom en anvisning åt dem, som skola välja. Man måste, tycker jag, medge att i detta avseende råder en brist i de bestämmelser, som nu finnas. Det måste väl vara synnerligen viktigt, när en åtgärd inom riksbanken vidtages, att den allmänhet, som den drabbar, också verkligen vet, att det är sakkunniga, *verkligt* sakkunniga personer, som vidtaga åtgärden. Landets centralbank måste framstå såsom ett auktoritativt organ för rikets penningväsen, och allt vad som kan göras för att stärka riksbankens förtroende bland den stora allmänheten bör vidtagas.

Dessa två sista punkter, att bankofullmäktige själva skola utse chefen och souschefen samt om kvalifikationsbestämmelserna, äro hämtade från 1917 års sakkunnigbetänkande. Bland de sakkunniga, som tillstyrkt detta förslag, återfinnas den nuvarande ordföranden i riksbanksfullmäktige af Jochnick liksom också dennes ersättare generaldirektör Anders Örne. Bland de ledamöter av sakkunniga, som undertecknat betänkandet, återfinner man sådana namn som Gustav Cassel, Marcus Wallenberg och många andra personer, som räknas till vårt ekonomiska och finansiella livs spetsar.

I dagarna har också i en tidning en framstående nationalekonom skrivit en ledare om det föreliggande utskottsutlåtandet, och däri uttrycker denne sin förvåning över, att konstitutionsutskottet inte ansett tiden inne att företaga denna omorganisation. Han skriver bl. a.: »Vad skulle man säga om ett privat affärsföretag, som uppsköt erforderliga reformer och förbättringar under hänvisning till att tiderna äro besvärliga? Det är ju just detta, som ställer så stora krav på ledning och medarbetare.» Han fortsätter med att erinra om, att man i årtal har inom initierade kretsar varit ense om att reformer varit önskvärda, och han slutar med att säga, att »tendensen att uppskjuta och åter uppskjuta har blivit till en kräftskada i vårt offentliga liv».

Denna motion, som jag har framburit, planlades vid riksdagens början, och den har intet sammanhang med den kritik, som senare under riksdagen framträtt beträffande kreugerkrediterna, som för motionärerna då icke voro kända. Orsaken till motionens framläggande var den påfrestning, som i höstas riksbanken ställdes inför vid guldmynntfotens upphävande, och den skräck, som rädde bland den stora allmänheten, till följd av den därefter tillämpade räntepolitiken. Det var också önskvärt, att de sakkunnigeförslag, som framkommit 1917 och tidigare men som aldrig blivit underställda riksdagens prövning, nu

Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)

Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)

bleve framlagda och av riksdagen prövade. Motionerna ha icke riktats mot nuvarande riksbanksfullmäktige personligen, utan de taga sikte på systemet, och det måste ju vara tillåtet att kritisera ett system, även om detta handhaves av vissa personer. Det erinras i den av mig framburna motionen, att »det är icke under lugna utan under oroliga tider som lagstadgade formers lämplighet sättas på prov». Detta ha vi motionärer också velat angiva såsom motiv för att frågan nu har förts fram.

Nu ligger ju frågan så till, att utskottet endast har upptagit en liten obetydlig del av densamma eller frågan om riksbankschefens ersättare. Jag anser för min del, att det vore för riksdagen välbetänkt att bifalla den reservation, som avgivits av herr Magnusson i Tumhult m. fl. Den innehåller, vad som här är kärnpunkten, nämligen att fullmäktige skola inom eller utom sig få utse såväl en förste deputerad att vara chef som också en suppleant för honom, varjämte reservanterna föreslå införande i § 71 riksdagsordningen av sådana kvalifikationsbestämmelser, att fullmäktig i riksbanken skall vara förtrogen med näringslivets förhållanden eller med ekonomiska och finansiella frågor.

Då detta ju är en grundlagsfråga och som vi alla veta en sådan tar lång tid att genomföra, menar jag, att det vore välbetänkt, om riksdagen ville såsom vilande grundlagsändringsförslag redan i år bifalla nyssnämnda yrkande. Det ankommer ju sedan på en kommande riksdag att underkasta förslaget en ny omprövning, men avvisas det nu, dröjer det ju flera år, innan en lösning i denna riktning kan äga rum. Detta är ju en given följd av den långsamma takt, vari grundlagsändringar genomföras. Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka, att kammaren ville såsom vilande grundlagsändringsförslag antaga det förslag, som innehålles i den av herr Magnusson i Tumhult m. fl. avgivna reservationen.

Herr Thulin: Herr talman! Den uppfattningen har lyst igenom några av de föregående ärade talarnas anföranden, att det av konstitutionsutskottet framlagda grundlagsändringsförslaget skulle vara att betrakta som ett slutligt uttryck för konstitutionsutskottets ståndpunkt i riksbankens organisationsfråga. Jag vill häremot framhålla, att i den mån jag har deltagit i behandlingen i konstitutionsutskottet, har jag icke alls fått den uppfattningen, att förslaget skulle innebära någon slags slutgiltig lösning av det mycket intrikata problemet om riksbankens organisation. Det är tvärtom här fråga *endast* om en åtgärd — jag skall återkomma därtill sedan — nämligen att skaffa en suppleant för riksbankschefen. Vad frågan i övrigt beträffar, har man velat ställa den på framtiden. Konstitutionsutskottet har icke alls förnekat, att det föreligger ett behov av en organisationsförändring i avseende på riksbankens ledning, men detta problem är av den synnerligen invecklade och svåra beskaffenhet, att konstitutionsutskottet icke nu har velat gå in för någon lösning eller ens antyda linjerna för en sådan. För utskottet har förelegat en rikedom av olika uppslag i motionerna, men man har på olika håll allt efter olika uppfattningar riktat kritik mot flertalet av dessa uppslag, så att det icke funnits ens den ringaste utsikt att vinna enighet om vad som lämpligen bör göras.

Man har också ansett, att tiden icke är lämplig. Konstitutionsutskottet yttrar därom i sin motivering på sid. 9: »Den nuvarande tidpunkten för ett dylikt övervägande synes emellertid icke vara lämplig. Med hänsyn till nu rådande förhållanden torde en avvaktande hållning vara att förorda, åtminstone till dess man bättre kan överblicka förhållandena och har möjlighet att draga lärdom av de erfarenheter, som för närvarande kunna vinnas.» Jag har blivit styrkt i riktigheten av denna uppfattning genom de anföranden, som hållits i kväll. Var och en vill föra sin idé till torgs, men det kräves uppenbart ett övervägande under mindre oroliga förhållanden än för närvarande, ett över-

vägande, som verkligen blir grundligt, så att man inte efter några år måste göra om en organisation, som kan ha tillskapats. Naturligtvis ligger det mycket i vad en ärad talare på kalmarlänsbanken framförde, nämligen att man icke genom grundlagsbestämmelser och genom bestämmelser om organisationen kan komma fram till ett gott tillstånd, utan det hänger ytterst i mycket hög grad på själva personerna. Att märka är, som också framhållits av konstitutionsutskottet, att riksbanken är en mycket ålderdomlig institution och att det i avseende på den är alldeles särskilt nödvändigt att tänka sig för, innan man ger sig in på några mera genomgående ändringar. Riksbanksorganisationen har vuxit fram på grundval av hundraåriga erfarenheter, och det synes uppenbart, att man icke på grund av händelser, som inträffade förra året, bör i någon slags nervös iver börja handla och försöka skapa om denna organisation, som dock har så mycken erfarenhet bakom sig. Det kräves alltså ett helt annat övertvägande än som är möjligt vid denna riksdag för att komma fram till några positiva förslag.

Men — och det vill jag säga till min ärade vän herr Örne — man kan icke heller under sådana omständigheter framlägga något skrivelseförslag, därför att man icke kan åstadkomma enighet om några direktiv, som kunna ligga till grund för en sådan skrivelse. Den nuvarande tiden är icke ägnad att ge sig in på någon objektiv och ingående diskussion av riksbanksfrågorna, medan det ligger så mycket passioner bakom tänkesätten rörande dessa spörsmål. Det har, som jag redan antytt, varit omöjligt att skapa någon enighet om direktiv, och jag tycker, att behandlingen såväl i konstitutionsutskottet som också i denna kammare i kväll ger vid handen, att man icke ännu är mogen för att nå fram till några linjer, som äro ägnade att skapa en verklig enighet i denna synnerligen svåra fråga.

Ur denna synpunkt sett är utskottets föreliggande förslag faktiskt ett avslag på alla motioner. I det hänseendet kan man säga, att utskottet har tillgodosett den uppfattning, som den ärade talaren på kalmarlänsbanken framförde. Vi ha skjutit saken på framtiden, och det enda nya som finnes är bestämmelsen om suppleanten. Redan nu kan, såsom konstitutionsutskottet har utvecklat, en suppleant faktiskt utses, men den anordning, som konstitutionsutskottet här har föreslagit, är lämpligare. Som herrarna behagade finna av slutet på konstitutionsutskottets utlåtande, är det möjligt att redan nu utse en suppleant för riksbankschefen utan grundlagsändring, men felet med en dylik anordning utan grundlagsändring är att denne suppleant aldrig kan komma att få ställningen såsom fullmäktig och fullmäktigs ansvar.

Reservanterna ha velat gå ett stycke längre. De ha, såsom flera föregående talare utvecklat, velat, att förste deputeraden skall kunna utses av fullmäktige inom eller utom fullmäktiges krets, och i det avseendet har framlagts ett förslag till ändrad lydelse av § 72 regeringsformen. Om man ser på denna bestämmelse ur formell synpunkt, synes den ha erhållit en ganska egendomlig avfattning. Det står nämligen där, att »fullmäktige utse inom eller utom sig en förste deputerad att vara chef för riksbanken med fullmäktigs rätt och ansvar samt en suppleant för honom att vid inträffande förfall träda i hans ställe med fullmäktigs rätt och ansvar.» Om fullmäktige utse honom inom sig, har han ju redan fullmäktigs rätt och ansvar, och formuleringen av bestämmelsen är sålunda otillfredsställande. Ur saklig synpunkt skulle jag vilja framhålla, att enligt min mening mycket litet är att vinna med denna bestämmelse. I den mån de valmän, som ha att utse fullmäktige, önska det, komma naturligtvis valmännen att bland fullmäktige medtaga en person, som kommer att utses till förste deputerad, liksom nu är fallet. Bestämmelsen om att förste deputeraden skall kunna utses utom fullmäktige kommer nog i realiteten icke att få någon betydelse.

Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)

Jag vill skynda mig att tillägga, att jag inom konstitutionsutskottet gjorde mig till tolk för den meningen, att förste deputeraden borde utses utom fullmäktige och att förste deputeraden således i förhållande till fullmäktige skulle intaga ställningen såsom deras förste förtroendeman, en anordning, som tycktes mig vara lyckligare. Jag hade ingen anledning att framföra den uppfattningen i form av en reservation med hänsyn till den mening jag hyst, att frågan bör ligga till sig.

Det har nu av den föregående ärade talaren, herr J. B. Johansson, karakteriserats såsom en halvmesy, att utskottet föreslagit, att fullmäktige blott skulle få inom sig utse en förste deputerad. Jag tror, att man såsom en halvmesy kan karakterisera varje förslag, som icke kommer längre än vad reservanterna ha gjort, trots att dessa, åtminstone efter vad som synes framgå av motiveringen, vilja göra gällande, att man nu skulle komma till ett mera slutgiltigt ordnande av saken. Jag tror nämligen, att det behövs en mycket mera djupgående omläggning av riksbankens organisation, för att man skall komma till tillfredsställande förhållanden.

Jag skall till sist, herr talman, be att få vända mig mot vad reservanterna ha föreslagit i avseende på § 71 riksdagsordningen. Reservanterna ha där föreslagit, att »fullmäktig i riksbanken skall vara förtrogen med näringslivets förhållanden eller med ekonomiska och finansiella frågor». Eftersom det här står »skall», kan man framställa frågan, om det är meningen, att vederbörande på något sätt skola objektivt visa sin kompetens. Det förefaller nästan så. Läser man det till grund för reservanternas förslag liggande 1917 års bankkommittés förslag, finner man, att bankkommittén yttrar, att »fullmäktige skola väljas bland personer, som äro väl förtrogna med näringslivets förhållanden eller äga särskild insikt i nationalekonomiska eller finansiella frågor. Vidkommande innebörden av detta senare villkor vill kommittén särskilt framhålla, att detsamma så till vida torde böra tjäna som ett direktiv vid valet av fullmäktige, att därvid tillses, att de olika slag av sakkunskap, som kunna vara av betydelse för bankens verksamhet, genom en allsidig sammansättning av fullmäktige i möjligaste mån bliva representerade». Det förefaller av det citerade, som om man tänkt sig, att vederbörande skulle genomgå någon sorts undersökning, huruvida de hade denna kompetens inne, någonting som väl näppeligen kan ha varit reservanternas mening. I varje fall synas de här hållna anförandena giva vid handen, att reservanterna avsett, att bestämmelsen mera skulle vara någon slags fingervisning. Men då får den ingen betydelse. Jag måste säga, att jag är i allra högsta grad tveksam mot att i grundlagen införa bestämmelser, som icke äro avsedda att efterföljas annat än om så befinnes lämpligt. Enligt regeringsformen skola ju dock grundlagarna efter deras ordalydelse i varje särskilt fall tillämpas, och i grundlagarna bör man icke införa bestämmelser av den, jag skulle rent av vilja säga, lasciva natur, som denna bestämmelse är med hänsyn till den motivering, som förebragts för densamma, nämligen att den skulle innehålla en fingervisning, som man inte skulle behöva så noggrant efterfölja. När det dock står »skall» vara förtrogen med näringslivets förhållanden eller med ekonomiska och finansiella frågor», synes det, som bestämmelsen skulle förutsätta någon slags förhandsprövning av vederbörande i avseende på deras kompetens. En sådan anordning är naturligtvis alldeles orimlig. Detta torde vara tillräckligt för att belysa, att den av reservanterna föreslagna bestämmelsen icke är lämplig och icke heller önskvärd i en grundlag.

Herr J. B. Johansson gjorde mot konstitutionsutskottet gällande, att konstitutionsutskottet skulle ha tagit alltför lätt på saken, när utskottet icke föreslagit något mera. Jag skulle vilja framhålla, att konstitutionsutskottet varken har tagit lätt eller mindre lätt på denna sak, utan förhållandet är ju det,

att vi icke under nuvarande omständigheter velat föreslå några längre gående ändringar i det bestående. Vi ha icke velat framlägga något slutligt förslag. Vi ha i överensstämmelse med den tankegång, som präglade den ärade talarens på kalmarbänken anförande, velat skjuta på saken för att möjliggöra ett närmare övervägande ett kommande år, något som ju är möjligt under nästa fyraårsperiod.

På grund av vad jag sålunda anført får jag anhålla, herr talman, om bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr Gustafsson, Karl: Herr talman! Den förändring i vårt riksbanks-skick, som föreslås i det föreliggande utskottsbetänkandet, är föranledd av en motion, som väckts med anledning av förhållanden, vilka inträffat under den närmast föregående tiden eller under riksdagstiden detta år. Jag anser för min del, att förslaget tillkommit på ett lättvindigt sätt för att man därpå skall bygga en reform, som kan väntas bliva till gagn för penningväsendet i landet och tjäna vårt näringsliv. Då den ärade ledamoten på kalmarlänsbänken på ett så utmärkt sätt lade upp denna fråga, stämde hans uttalanden fullkomligt överens med de erfarenheter, som jag samlat några år inom bankoutskottet. Jag anser nämligen, att en förändring av banklagen och övriga författningar bör föregås av en grundlig undersökning och utredning på bred basis, varvid man även bör taga hänsyn till vår sparbankslagstiftning och till de förbättringar, som det är möjligt att genomföra med avseende på riksbanksledningens utövande av sitt ansvarsfulla värv.

Jag har intet klander att framföra mot dem som nu sitta i riksbanksledningen, men jag får säga, att det är alldeles för litet att här endast framlägga en bestämmele som innebär en suppleant för förste deputeraden. Det är inte tillräckligt, mina herrar, att taga så lätt på denna allvarliga fråga. Riksbanken är ju i stort sett och måste vara en bankernas bank. Den skall ha ledningen av vårt penningväsen, synnerligast om vår valuta, och vidare se till, att vårt diskonto i stort sett icke ligger så, att näringarna skadas, utan att näringslivets behov på detta område så mycket som möjligt tillgodoses.

Jag vill i detta sammanhang påpeka en liten punkt inom den nuvarande banklagstiftningen. De lagar, som reglera våra sparbanker, äro sådana, att det med den utveckling våra sparbanker nu fått knappast är möjligt för riksbankschefen att få något grepp om det hela, t. ex. vid bestämmandet av räntepolitiken här i landet.

För övrigt vill jag framhålla, att det icke vore riktigt att gå till avgörande i denna fråga i riksdagens elfte timme, då vi ha så mycket annat att syssla med och allt skall gå så hastigt. Man hinner ju knappast läsa igenom utskotts-betänkandena och något tänka över deras innehåll. Jag frågar de herrar, som sitta här i kväll, hur man skall kunna läsa allt i detalj och tänka över allt som skall beslutas. Jag tycker, att denna fråga är så allvarlig och av den natur, att dess lösande bör föregås av en allmänna utredning, och därför, herr talman, ber jag att få yrka avslag på såväl utskottets föreliggande förslag som den därvid fogade reservationen.

Herr Svensson, Carl: Herr talman, mina herrar! Jag är en av de ledamöter inom bankoutskottet, som haft tillfälle att inför en delegation av konstitutionsutskottet framföra vissa uppfattningar i denna sak. Därvidlag har jag för min del inskränkt mig till att såsom min mening uttala, att det huvudsakliga felet med den nuvarande organisationen av riksbankens ledning består däri, att bestämmelserna rörande själva direktionen, alltså det verkställande organet eller bankens direktörer, äro alltför stela. Jag vill fästa herrarnas upp-

Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)

märksamhet på det stadgande, som reglerar direktionen i riksbanken och som återfinnes i riksbanksreglementets § 37. Det heter där, att »fullmäktige utse inom sig tre deputerade, en förste och två andre, vilka det åligger att i överensstämmelse med bankoreglementet och den instruktion, som av fullmäktige fastställles, samt i övrigt efter av fullmäktige bestämd fördelning av göromålen dem emellan föredraga ärenden inför fullmäktige, tillse utförandet av fullmäktiges beslut, verkställa köp och försäljning av utländska växlar med vad därtill hörer, utöva tillsyn över göromålen inom riksbanken samt handhava den löpande förvaltningen i övrigt». Fullmäktige äro således hänvisade till att inom sig utse bankens direktörer, såväl chefen som de två biträdande direktörerna, av vilka ju efter vedertagen praxis och nu gällande instruktion den ene handlägger ärenden, som speciellt angå huvudkontoret i Stockholm, och den andre ärenden berörande avdelningskontoren. Denna anordning är efter min uppfattning under nuvarande förhållanden alltför stel och borde därför uppmjukas. Det vore enligt min mening rimligt, att riksbanksfullmäktige bleve fullt fria att utse bankens direktörer inom eller utom fullmäktige samt även bestämma antalet direktörer och att de kunde anpassa detta efter förhandenvarande förhållanden. Det är ju klart, att en sådan tid, som rätt sedan förra året, måste ställa väsentligt större krav på den verkställande ledningen i banken med avseende på antalet arbetskrafter i själva direktionen och kanske även med avseende på speciella kvalifikationer, än som är fallet under mera lugna och normala tider. Jag skulle således inte heller se någon olycka i att även riksbankens chef av fullmäktige utsågs utanför fullmäktiges egen krets, utan skulle mycket väl för min del kunna tänka mig en sådan anordning.

Emellertid har ju anförts en del skäl, som jag inte kan frångå betydelse, för att riksbankens chef bör vara fullmäktig och att han sålunda bör vara vald av den delegation, som å riksdagens vägnar utser riksbanksfullmäktige. Med det starka grepp, över riksbanken, som man från alla håll inom riksdagen vill ha, är det föga sannolikt, att riksdagen själv vill avstå från att hava ett sådant direkt eller indirekt inflytande på riksbankens ledning, som att vid valet av fullmäktige faktiskt utpeka chefen. Det ligger säkert också mycket i den synpunkt, som framförts, att den, som skall vara chef för riksbanken och motstå det tryck, som bland annat utövas av de privata storbankerna — de intressen, om vilka herr Wohlin i sitt anförande talade — skall ha en mycket stark ställning. Och han får otvivelaktigt denna starka ställning och denna starka motståndskraft i högre grad, om han är direkt utpekad av riksdagens valdelegation. Detta är synpunkter, vilka jag som sagt inte kan frångå stor betydelse, och därför finner jag, att det i varje fall tillsvidare kan vara riktigt att slå fast, att riksbankens chef utses inom fullmäktige. Men vad därutöver är, anser jag, att fullmäktige böra vara fullt fria att organisera direktionen.

Enligt det förslag, som nu föreligger, skulle det utses en suppleant — såsom det kallas — för riksbankschefen. Jag skulle vilja ge honom namnet souschef. Meningen är tydligen, att han skall vara direktör i banken, vid sidan av och närmast efter riksbankschefen. Han skall vara den, som vid sidan av riksbankschefen intimt deltagert uti handläggandet av riksbankens arbete. Han skall därför också vara kapabel att, när helst riksbankschefen är förhindrad, träda i hans ställe och utföra hans verksamhet. Honom skulle ju enligt detta förslag riksbanksfullmäktige hava frihet att utse inom sig eller utanför sin egen krets.

Om detta förslag blir antaget av riksdagen, är det min mening, att det bör ske en omredigering av bankoreglementet, som lämnar bankofullmäktige fullständig frihet att därutöver organisera den verkställande ledningen på eget ansvar, huru de bäst finna lämpligt. Därmed följer givetvis också, att de bestämmelser, som nu minuttiöst reglera avlöning och sådant för direktörerna i

riksbanken, få en mindre bestämd utformning. Jag kan tänka mig, att i riksbankens stat för avlöning av bankens direktion ingår ett förslagsanslag eller ett avrundat belopp, inom vilket fullmäktige hava full frihet att röra sig, ett belopp, som naturligtvis skulle vara så tilltaget, att man vid utseendet av bankdirektörer kan räkna med att få fullt kvalificerade personer. — Jag undrar, om man inte med denna anordning, som kan genomföras med utgångspunkt från det förslag till ändring av grundlagen, som här föreligger, skulle tillfredsställa även herr Örne. Om jag fattade honom riktigt, önskade han ju en anordning, varigenom den av riksdagen valda styrelsens uppgift skulle i stort sett begränsas till att utse direktionen och till att kontrollera denna.

Enligt min uppfattning går det att ordna riksbankens inre organisation med utgångspunkt från det nu föreliggande förslaget på ett fullt tillfredsställande sätt, och jag tror, att det vore klokt att antaga detsamma.

Herr **Örne**: Herr talman, mina herrar! Mina ärade vänner, herr Wohlin och herr Thulin, ha varit ense om, att det kommer an på de personliga kvalifikationerna hos ledarna av ett företag som riksbanken och intet på författningens bestämmelser. Jag skall be att få entusiastiskt ansluta mig såsom den tredje i det kollegiet. Jag har alldeles den uppfattningen, som dessa herrar tillsammans ha uttalat. Jag vill, just därför att jag hyser den, skapa en valorganisation, som garanterar de högsta möjliga kvalifikationer hos ledarna.

Dessutom är det en sak, som jag måste påpeka och som jag kanske inte framhöll tillräckligt starkt i mitt föregående anförande. De, som välja dessa direktörer, skola inte vara riksdagsmän i allmänhet, som stå främmande för riksbankens ledning, utan de skola ha möjlighet att skåda in i banken och se de agerande personernas verksamhet inifrån och inte bara utifrån. Den bankkommitté, som jag på sin tid var med i, föreslog, att ett reformerat bankoutskott skulle bli den väljande korporationen. Det var just därför, att detta bankoutskott ju skulle följa hela förvaltningen och se allt vad som hänt där och sålunda vara i stånd att ordentligt bedöma vederbörande. Egentligen är ju detta mitt förslag, fastän idén nu är något mera rensad från de mer, vad skall jag säga, tillfälliga saker, som komma med, när man flyttar över en sådan sak till bankoutskottet, vars traditioner ju måste i viss mening följa med. Emellertid föreslog även denna kommitté, att bankoutskottet skulle bli permanent, alldeles såsom utrikesnämnden är för närvarande. Om man då kallar det för riksbanksrådet eller bankoutskottet, gör väl detsamma. Det är endast den skillnaden, att i ett utskott kan riksdagen inte välja in andra än riksdagens ledamöter, under det att man, med den form jag förutsätter, skall utse några ledamöter i valkorporationen, som stå utanför riksdagen, då de väljas första gången åtminstone.

Konstitutionsutskottets ärade ordförande framhöll, att motionärerna hade ändrat om riksbankens ställning, och detta kunde han inte vara med om. Jag skall då be att få påpeka, att jag inte påyrkat någon ändring av det konstitutionella förhållandet mellan riksdagen och riksbanken. Den idé, som jag har, är, att riksdagen skall *organisera* sitt inflytande över riksbanken på ett annat sätt än nu. Men enligt mitt förslag skall Kungl. Maj:t bibehålla sin rätt att utse ordförande. Jag tror, att det är mycket, mycket viktigt, att man bibehåller denna rätt. Den kungavalde ordföranden får i sin egenskap av ordförande en särskild pondus, och det bör man inte taga bort.

Det har nu sagts mig, att den besynnerliga ändring, som skett ifrån högermotionerna till reservationen, har kommit till, därför att man ville, att bankofullmäktige skulle hava rätt att välja den kungatillsatte fullmäktigen såsom förste deputerad. Jag förstår egentligen inte, vad det skulle ligga för särskilt förnuft i att ändra om saken på detta sätt. Det skulle ju betyda en stark

Ang.
riksbankens
organisation.

(Forts.)

maktanhopning hos den av Konungen valde ledamoten, som för närvarande inte förekommer.

Herr Johan Bernhard Johansson åberopade sig på 1917 års bankkommitté, i vilken jag var ledamot. Jag skall be att få säga, att jag i min motion har påpekat, att jag ursprungligen var skiljaktig från övriga ledamöter i kommittén och förordade den organisation, till vilken jag nu uppdragit riktlinjerna. Men att jag vek för övermakten berodde därpå, att jag ville, att ett så enhälligt beslut som möjligt skulle komma till stånd i kommittén. Emellertid vill jag säga, att jag nu i många stycken kommit till en annan uppfattning. Inom kommittén anslöt jag mig sålunda till tanken på, att riksbanken borde upprätta en särskild affärsbanksavdelning. Denna linje har jag för länge sedan fallit ifrån. Jag anser, att det skulle vara en olycka, om riksbanken belastades med en sådan avdelning. Tvärtom bör man i största möjliga utsträckning renodla riksbankens centralbankskaraktär.

Vad bankoutskottets ärade ordförande nyss yttrade från denna plats, sympatiserar jag ju med i allra högsta grad. Han undrade, om jag inte kunde förena mig i de tankar, som han uttalade i sitt anförande. Jo, det kan jag mycket väl göra, men det är bara i litet mer genomorganiserat skick som dessa tankar gå igen i min motion.

Det finns en invändning att göra mot denne av utskottet föreslagna suppleant. Jag skall inte förtiga, att jag har, fastän jag har yrkat bifall till förslaget, en viss rädsla för detsamma. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att om man har en sådan suppleant för chefen och han kommer på en något annan linje än den ordinarie riksbankschefen, så kan det, om man råkat träffa ett med hänsyn till de moraliska egenskaperna hos den valde ej absolut fullkomligt val, lätt uppstå en viss spänning emellan dessa båda, i det att suppleanten kan eftersträva att sätta den ordinarie riksbankschefen utanför och själv bli riksbankschef. Och det kan ske bland annat genom eftergivenhet i vissa avseenden mot populära uppfattningar beträffande sättet för riksbankens skötsel, och något sådant skulle ju vara ganska obehagligt. Den risken föreligger inte, om man har en valkorporation, som utser samtliga. Då äro de ju jämställda, och då behöver man ju ingen suppleant, utan då får, om riksbankschefen blir oförmögen att sköta sin befattning, avlider eller blir sjuk, korporationen sammanträda och vid detta tillfälle utse hans efterträdare. Jag är emellertid inte så rädd för den olägenhet, jag här påpekat, eller lägger så stor vikt därvid, att jag avstyrker bifall till konstitutionsutskottets förslag. Vi kunna få en ändring av beslutet inom de närmaste fyra åren, om erfarenheterna ej skulle bli goda, och därför kan jag som sagt vara med om detta i avvaktan på, att man gör en mera grundlig utredning än den, som här har skett.

Jag skulle, herr talman, egentligen ha velat gå litet närmare in på en del av de tankar, som framfördes av bankoutskottets ordförande. Men jag tror, att kammarens ledamöter skulle misstycka detta, då klockan redan hunnit över tio. Jag skall därför icke göra det. Emellertid är jag säker på, att en sådan mera logisk och sammanhängande organisation, som jag hade tänkt mig, skulle vara ett mycket gott stöd för riksbankens egentliga styrelse, då man vill omorganisera vissa förhållanden inom banken. En så gammal institution som riksbanken, som har så fasta förhållanden i fråga om sin personalbefordran och annat, kan man nog inte utan rätt mycken styrka hos ledningen göra om, ifall det i vissa avseenden skulle vara behöfligt. Framför allt skulle jag gärna vilja få till stånd något friare befodringsförhållanden än dem, som för närvarande råda inom banken. Det var ju så, att förr i världen voro bankokommissarierna verkligen välställda i ekonomiskt avseende och hade en helt annan ställning utåt än de för närvarande ha. Nu ha de liksom en del andra statens funktionärer i mellangrupporna sjunkit ned till den lägre medelklassen. Detta tror jag inte är

riktigt nyttigt. En begåvad man, som känner på sig, att han duger för högre och större uppgifter, stannar inte kvar i en sådan organisation utan ger sig iväg och söker sig till annat håll. Därvidlag behövs det nog någon omläggning. Men allt detta synes mig förutsätta, att man lagt upp riksbankens ledning så, att den verkligen får möjlighet att med auktoritet föreslå riksdagen de behövliga ändringarna och att själv med stöd av den riksdagsvalda korporationen vidtaga de ändringar, som ligga inom den senares kompetens att besluta.

*Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)*

Greve Spens: Herr talman! Jag skall be att dels få yttra ett par ord med anledning av det av nio reservanter föreslagna tillägget till § 71 i riksdagsordningen, vilket även herr Johan Bernhard Johansson nu har tillstyrkt, och dels få göra ett tillägg till mitt föregående yrkande.

Det av reservanterna föreslagna tillägget till § 71 i riksdagsordningen lyder på följande sätt: »Fullmäktig i riksbanken skall vara förtrogen med näringslivets förhållanden eller med ekonomiska och finansiella frågor.» Detta tillägg anser jag vara ganska betydelselöst och därför saklöst kunna undvaras. Stadgandet skulle enligt min mening endast medföra ständiga meningsskiljaktigheter, huruvida en kandidat till fullmäktigebefattningen vore valbar eller ej. Är fullmäktigekandidaten lantbrukare eller industriman, skulle han kunna anses vara förtrogen med näringslivets förhållanden, och om han t. ex. varit ledamot av statsutskottet åtskilliga år, skulle han kunna anses vara förtrogen med ekonomiska och finansiella frågor.

Om detta stadgande införes i grundlagen, borde enligt min mening samma bestämmelse gälla även för fullmäktige i riksgäldskontoret, och då konstitutionsutskottet ju har initiativrätt, borde samtidigt denna bestämmelse ha införts även beträffande riksgäldsfullmäktige. Av dessa skäl har jag ansett mig icke kunna biträda förslaget om ändring av § 71 i riksdagsordningen.

Vidare skall jag be att få göra ett tillägg till mitt föregående yrkande. I andra stycket av § 72 i regeringsformen, sådan den skulle komma att lyda enligt det av herr Magnusson i Tumhult m. fl. gjorda förslaget, har uteglömts, utom den punkt i paragrafens nuvarande lydelse, som jag förut omnämnt, även den därpå följande punkten av samma paragraf, sådan den nu lyder, nämligen att »fullmäktige, som av riksdagen vägrats ansvarsfrihet, skall avgå från sin befattning». Jag ber därför att få yrka tillägg av båda dessa punkter till § 72 i regeringsformen. Detta tillägg skulle sålunda komma att lyda: »Den av Konungen förordnade ordinarie ledamoten vare fullmäktiges ordförande, men må ej utöva annan befattning inom riksbankens styrelse. Fullmäktig, som av riksdagen vägrats ansvarsfrihet, skall avgå från sin befattning.»

Under förutsättning, att § 72 i regeringsformen kommer att antagas enligt den av mig nu föreslagna lydelsen, ber jag också att få yrka bifall till punkten b) i den av herr Magnusson i Tumhult m. fl. avgivna reservationen, men med den ändringen, att den sista raden i stället för »grundlagsändringar och dessas syftemål» kommer att lyda »grundlagsändring och dennas syftemål».

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Det må ju erkännas beträffande den nuvarande anordningen, att fullmäktige skola inom sig utse riksbankens chef och deputerade — som väl ha varit avsedda att vara hans närmaste män — att det kan vara ytterligt svårt att i vissa situationer fullgöra detta på ett tillfredsställande sätt. Man kan ju nämligen föreställa sig, att man vid riksdagens slut, då elektorerna stå inför fullmäktigeval, kan komma i den situationen, att det kräves en person, som skulle få uppgiften att bli riksbankschef, men att det inte finns tillräckligt med tid för de underhandlingar, som givetvis kunna vara erforderliga, för att man skall kunna träffa ett tillfredsställande val.

Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)

Man har också sagt, att i den nuvarande situationen — det var herr Reuter-skiöld, som sade detta — har den förste deputeraden ingen verklig suppleant. Det förefaller mig, som om detta vore ett underkännande av den nuvarande organisationen. Jag har nämligen levat i den uppfattningen, att de båda andre deputeraderna skulle vara så kvalificerade att kunna ersätta riksbankschefen, då han är frånvarande av den ena eller andra anledningen, eller om det skulle komma att uppstå situationer, då han eventuellt också skulle av den ena eller andra anledningen emellan riksdagarna komma att avgå. Men enligt det uttalande, som här har gjorts, tycks man ha den uppfattningen, att så inte skulle vara förhållandet. Angående detta kan jag inte yttra mig, och jag har heller ingen anledning att göra det.

Jag tror, att det vore ett framsteg, om man komme dithän, att det uppdroges åt de fullmäktige att utse riksbankschefen och en souschef, alltså en ställföreträdare för honom. Jag föreställer mig, att då skulle det ordnas så, att man inte behövde ha mer än en förste deputerad och en andre deputerad och att anordningen med tre deputerade skulle vara överflödigt. De övriga funktionerna, som komma näst efter chefens och souschefens, borde kunna skötas av framtående tjänstemän, som väl torde vara att tillgå inom riksbankens organisation. Jag kan emellertid inte förstå, att man bör gå den väg, som utskottet föreslagit, och utse den ordinarie chefen inom bankofullmäktige och suppleanten utanför deras krets, att det alltså skulle vara olika ordning för deras utseende, då de ju givetvis i realiteten skulle få samma funktion, d. v. s. den ene skulle ju vara förste man och den andre hans närmaste man. Man kan ju inte tänka sig, att det skulle vara tillfredsställande, att man skulle utse en suppleant, som skulle stå utanför bankorganisationen, så, att han vore obekant med förhållandena, då han eventuellt skulle träda i funktion såsom förste deputerad, utan givetvis bör organisationen vara sådan, att det finns en suppleant för riksbankschefen, som är inne i förhållandena och vid förfall alltid kan träda till. För det fall att den ordinarie chefen skulle avgå, bör ju antingen suppleanten eller någon annan utses i hans ställe, och skulle suppleanten komma att avancera till chef, bör givetvis anordning sedan träffas för att utse en efterträdare åt honom.

Nu vill jag ju säga, att det här gjorts så många ändringsförslag, och jag tycker det är utomordentligt betänkligt, då det gäller att antaga ett vilande grundlagsförslag, att det är så pass, om jag så får säga det, slarvigt genomtänkt, att man här under debatten gör det ena tillägget efter det andra, men under förutsättning att man kan vara förvissad om att de tillägg, som greve Spens här gjort, nu ha fått en form, som kan bli definitiv, kunde man ju möjligen reflektera på dem. D. v. s. den anordningen, att den av Konungen utsedda fullmäktigen ovillkorligen skall vara ordförande, tycker jag inte är så absolut nödvändig, utan det kunde ju lika gärna i denna institution, i överensstämmelse med vad som sker i många andra liknande fall, uppdragas åt fullmäktige själva att inom sig utse en ordförande. Att Kungl. Maj:t har en representant inom fullmäktige, finner jag vara riktigt, men att han skall vara ordförande, tycker jag inte är så absolut angeläget. Beträffande däremot det sista tillägget beträffande det fall, att fullmäktig skulle vägras decharge — vilket väl knappast någon upplevat — vill jag säga, att det i så fall torde vara självskrivet, att han bör avgå.

Herr talman! För min del sympatiserar jag sålunda med den reservation, som här avgivits av herr Magnusson i Tumhult m. fl., och det förefaller mig, som om man skulle få en mera praktisk anordning av det hela, ifall detta förslag skulle kunna vinna riksdagens bifall. Jag ber sålunda att få uttala mina sympatier för detsamma och att få yrka bifall till herr Magnussons i Tumhult m. fl. reservation.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Då jag förra gången yrkade bifall till herr Magnussons i Tumhult reservation men sedermera under debatten blivit upplyst om att enligt hans åsikt ur förslaget beträffande 72 § regeringsformen fallit bort ett par rader, om vilka nu greve Spens gjort ändringsyrkande, ber jag att få ansluta mig till detta yrkande. Detta ändringsyrkande innefattar ingenting annat än att den bestående anordningen beträffande fullmäktiges ordförande och frågan om ansvarigheten bibehålles. Det är sålunda ingenting nytt, utan det gäller ett rent formfel, som greve Spens i sitt yrkande rättat, och jag ber att få meddela, att samma yrkande kommer att framställas även i andra kammaren.

Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)

Jag ber därför, herr talman, att få ändra mitt yrkande och sålunda yrka bifall till herr Magnussons i Tumhult reservation beträffande regeringsformen § 72 med det av greve Spens nyss gjorda tilläggsyrkandet. I övrigt vidhåller jag yrkandet om bifall till herr Magnussons i Tumhult reservation beträffande riksdagsordningen § 71 och följande.

Herr Wohlin: Suppleanten för ordföranden i riksbankens styrelse går sin egen väg och har uttalat betänkligheter mot den av utskottet förordade grundlagsändringen. Herr Johan Bernhard Johansson betraktar utskottsutlåtandet som en »halvmesy» och håller strängt på den ståndpunkt, som angivits i reservationen. Utskottets ledamot herr Thulin förklarar, att utskottsbetänkandet innebär avslag på alla motionerna och att vad som kvarstår är någonting, som icke innehålles i de sistnämnda. Mellan herr Örne och bankoutskottets ordförande består också en viss meningssmötning, om vilken man nyss hörde. I reservationerna föreligga formella brister, som man gång på gång försöker avhjälpa genom tilläggsyrkanden till det först framställda yrkandet. Vi ha nu en ljum sommarnatt fram på försommaren, kammaren är till största delen tom, och nu skola vi trots det fullkomligt förvirrade tillstånd, som råder med avseende å dessa förslag, besluta en grundlagsändring.

Jag kan icke förstå annat än att det vore med god ordning överensstämmande — då inga värden stå på spel och då alla erkänna, att det är kvalifikationerna hos vederbörande personer och icke författningsändringar, som äro det avgörande — att göra rent bord genom att bifalla avslagsyrkandet.

Herr Reuterskiöld: Mellan bankoutskottets ärade ordförande och konstitutionsutskottets ordförande och majoritet råder ingen meningsskiljaktighet. Hela den framställning, som bankoutskottets ärade ordförande gjort, har skett redan i delegationerna, är framlagd för konstitutionsutskottet och bildar den bakgrund, mot vilken utskottets förslag är avgivet. Det är alltså en fullständig överensstämmelse mellan dessa. Hela den motivering, som den ärade talaren på kristianstadslänsbanken hade, utmynnar, fast han inte märkte det själv, i bifall till utskottets förslag men icke till reservationen, och den förvirring, som finns, är uteslutande på reservanternas sida.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna punkten förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av greve Spens, att till vilande för vidare grundlagsenlig behandling skulle antagas det förslag till ändrad lydelse av § 72 regeringsformen, som innefattades i den av herr Magnusson i Tumhult m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, dock med den ändring, att i andra stycket insattes en tredje och en fjärde punkt av följande lydelse: »Den av Konungen förordnade ordinarie ledamoten vare fullmäktiges ordförande, men må ej utöva annan befattning inom riksbankens styrelse. Fullmäktig, som av riksdagen vägrats ansvarsfrihet, skall avgå från sin

Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)

befattning.» 3:o) att kammaren skulle till vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga det förslag till ändrad lydelse av § 71 riksdagsordningen, som innehölles i herr Magnussons i Tumhult m. fl. nyssnämnda reservation; samt 4:o) att såväl utskottets som reservanternas grundlagsändringsförslag skulle förkastas. Därför hade greve *Spens* — under förutsättning att det av honom framställda, under 2:o) här ovan upptagna yrkandet bifölles av kammaren — yrkat bifall till det förslag om avlåtande av en skrivelse till Kungl. Maj:t, som innefattades i punkten b) av herr Magnussons i Tumhult m. fl. reservation, dock med den ändring, att orden »grundlagsändringar och dessas syftemål» utbyttes mot »grundlagsändring och dennas syftemål».

Herr talmannen anförde vidare, att propositioner komme att framställas först särskilt beträffande vart och ett av de under 1:o)—3:o) angivna yrkandena samt vidare, om anledning därtill gäves, särskilt rörande greve *Spens* sist omnämnda yrkande.

Därefter gjorde herr talmannen till en början propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Wohlin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 34 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vidare gjorde herr talmannen propositioner, först därpå att kammaren skulle till vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga det av greve *Spens* under överläggningen framställda förslaget till ändrad lydelse av § 72 regeringsformen samt vidare på förkastande av ifrågavarande förslag; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Greve *Spens* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som förkastar det av greve *Spens* under överläggningen om konstitutionsutskottets utlåtande nr 34 framställda förslaget till ändrad lydelse av § 72 regeringsformen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages ifrågavarande förslag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)

Slutligen gjordes propositioner, först på antagande såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling av det förslag till ändrad lydelse av § 71 riksdagsordningen, som innehölls i herr Magnussons i Tumhult m. fl. reservation, samt vidare därpå att nämnda förslag skulle förkastas; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Härefter yttrade herr talmannen, att det av greve Spens framställda yrkandet om avlåtande av en skrivelse till Kungl. Maj:t finge anses förfallet genom kammarens nu fattade beslut.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Punkten 2 a).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2 b).

Såsom förut angivits, hade i herr Örne's motion I: 292 hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och snarast möjligt förelägga riksdagen förslag till de ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen och därmed sammanhängande författningar, som krävdes för genomförandet av ett i motiveringen till motionen närmare utvecklade förslag till omorganisation av riksbankens ledning och revision.

Utskottet hade, på sätt redan anförts, i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att motionen I: 292, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet under 1) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Under mit första anförande här i dag utvecklade jag närmare min uppfattning av skälen, varför en utveckling av riksbankens organisation borde ske. Jag påpekade också, att uti yrkandet i min motion hänvisades till motiveringen och begärdes utredning endast angående den omorganisation, som där är skisserad. Jag meddelade, att jag var villig att stryka de ord, som hänvisa till motiveringen i motionen, och således göra utredningen rent objektiv. Detta yrkande, vilket jag nu anhåller, att kammaren ville godkänna, skulle lyda: att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och snarast möjligt förelägga riksdagen förslag till de ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen och därmed sammanhängande författningar, som krävas för genomförandet av en omorganisation av riksbankens ledning och revision.

Till detta yrkar jag bifall.

Herr von Heland: Herr talman! Jag har tagit mig friheten skriva under en motion i den fråga, som nu behandlas, i vilken motion framhålles önskvärdheten av att skapa garanti för nödigt samarbete beträffande penningpolitiken

Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)

mellan Kungl. Maj:t och fullmäktige i riksbanken. Detta önskemål om klarare riktlinjer för regeringens ställning till riksbanken synes mig särskilt befogat, om man tar hänsyn till vad som i samband härmed ägt rum under åren 1931 och 1932. Det har framhållits från regeringshåll, att regeringen inte äger ingripa i riksbankens ledning. Men vid årets riksdagsdebatt angående riksbanksfullmäktiges handhavande av sitt ämbete framkom, att regeringen på ett kraftigt sätt ingripit i vissa riksbankens kreditfrågor. Under debatten i denna kammare riktades också anmärkning mot regeringens ställningstagande till riksbankspolitiken, varvid dels anmärktes på regeringens passiva hållning gentemot den förda räntepolitiken, dels anmärktes på, å andra sidan, regeringens ingripande i riksbankens kreditgivning, vilka två frågor enligt min uppfattning äro av vitt skild art.

Jag vill med detta mitt påstående inte på något sätt riva upp den debatt, som redan förts i denna fråga, ty den må väl kunna anses slutbehandlad, utan vill med detta endast belysa önskvärdheten av att regeringens ställning till riksbanken måtte bli formellt fullt klarlagd, ty det borde väl vara en nödvändighet, att högsta statsmaktens ställning till ett av statens viktigaste verk inte på något sätt kan föranleda tvistigheter.

Dessutom har ju regeringen i sin hand de viktigaste medlen, som inverka på penningmarknaden, nämligen sådana åtgärder som importrestriktioner och valutareglering. Helt säkert hade regeringen genom dylika åtgärder kunnat åstadkomma en mer direkt inverkan på penningpolitiken än genom den ensidiga användningen av det klumpiga diskontovapnet, som varit utmärkande för den förda penningpolitiken.

Till slut har det ju också visat sig, att postsparbankens räntepolitik är av stor betydelse för den räntepolitik, som kan föras av riksbanken och övriga banker inom landet, och då regeringen har makten över postsparbanken, torde framgå, att även härvidlag regeringen har synnerligen stor makt över penningpolitiken. Det borde väl med hänsyn till det sagda vara önskvärt att åstadkomma största möjliga samverkan mellan regeringen och riksbanksfullmäktige vad beträffar penningpolitiken, och därvid borde väl även högsta statsmakten tilldömas en viss bestämd maktfullkomlighet och ett visst ansvar.

Det framgår av utskottsutlåtandet, att man erkänner det berättigade i de reformkrav beräffande riksbankens ledning, som i år kommit till synes i några motioner. Jag kan därför ännu mindre förstå utskottet, när det yttrar, att dessa frågor »kunna tagas under förnyat övervägande» och att »den nuvarande tidpunkten för ett dylikt övervägande synes emellertid icke vara lämplig». Jag anser för min del, att tidpunkten icke kan vara lämpligare, och då den begäran om utredning, som önskats av herr Pettersson och mig i vår motion, helt säkert kan innefattas i det yrkande, som nu framlagts till Kungl. Maj:t med begäran, herr talman, att få hemställa om bifall till detta yrkande i förhoppning att även de synpunkter, som framhållas i vår motion, skola bli beaktade.

Herr Thulin: Herr talman! Jag får yrka avslag på varje form av skrivelse i år. Såsom jag förut framhållit, har det inte varit möjligt att skapa någon klarhet om innebörden av de direktiv, som skola ligga till grund för en utredning. Här i riksdagen bruka vi ju icke skriva till Kungl. Maj:t med begäran om utredningar, då direktiv icke kunna givas för hur de skola verkställas.

Vad särskilt beträffar det spörsmål, som herr von Heland berörde, är det ju så, att konstitutionsutskottet tagit upp detsamma till behandling i sitt nu föreliggande utlåtande och därvid framhållit, att bestämmelser angående samråd mellan Kungl. Maj:t och riksbanken finnas i den av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stiftade riksbankslagen och äro kompletterade i bankoreglementet. Är det så, att man skall åstadkomma någon närmare garanti i det

avseende, som herr von Heland föreslog, skulle jag vilja tillråda herr von Heland att nästa år väcka en motion angående ändringar i riksbankslagen, eventuellt bankoreglementet, men detta har inte alls att göra med grundlagsfrågan, som nu är under behandling. Konstitutionsutskottet har icke med den saken att skaffa.

Ang.
riksbankens
organisation.
(Forts.)

Jag får därför hemställa om avslag på förslaget om skrivelse.

Herr **Westman**: Jag förmodar, att kammaren kommer att följa det avslagsyrkande, som framställts av den siste ärade talaren. Saken ligger onekligen så till, att några bestämda direktiv för en utredning icke framgått av den debatt, som här förts. Men om utgången skulle bli den, som jag antar, ber jag likväl att få framhålla, att vi väl litet var här i kammaren äro av den uppfattningen, att vi icke med det beslut, som i dag fattas, sagt sista ordet i fråga om önskvärdheten av en omorganisation utav riksbanksledningen.

Jag ber att få hänvisa särskilt till vad bankoutskottets ärade ordförande anført om denna organisationsfråga och att få erinra kammaren om att han framhöll, hurusom man på initiativ från riksbanksledningen och på förslag av bankoutskottet kan utan grundlagsändringar åstadkomma vissa betydelsefulla förändringar i fråga om riksbankens organisation, vilka den ärade talaren angav i sitt anförande.

Med vad jag nu sagt har jag således endast velat framhålla önskvärdheten av att denna väg för en reform kommer att beträdas och att vi, även om nu ett skrivelseförslag avslås, ha att hoppas, att riksbanksledningen och bankoutskottet kommer att föra frågan om riksbankens omorganisation framåt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Örne*, att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen med den ändringen, att sista satsen avfattades sålunda: »som krävas för genomförandet av en omorganisation av riksbankens ledning och revision.»

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Örne* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 34 punkten 2 b), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen med den av herr *Örne* under överläggningen föreslagna ändringen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 2 c).

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna statsutskottets utlåtande nr 115, i anledning av i riksdagens år 1931 församlade revisorerens berättelse angående statsverket gjord anmärkning i fråga om vissa järnvägsstyrelsens åtgärder med avseende å handläggningen av ärende rörande tryckluftsbroms för godståg.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till uppläggande av nya fastighetsböcker för landet, ersättning åt domare, vittnen och parter, rese- och traktamentspenningar, skrivmaterialier och expenser, ved m. m., samt tryckningskostnader;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till kostnader för allmänna fastighetstaxeringen år 1933 jämte en i ämnet väckt motion;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under rubrik »utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om anslag till vattenkraftslånefonden;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under rubrik »utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om anslag till studielånefonden; samt

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om tull å
hummer.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 49, i anledning av väckta motioner om tull å hummer.

I två likalydande motioner, nr 277 i första kammaren av herrar *Hallin* och *Widell* samt nr 402 i andra kammaren av herr *Brännberg* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att vid import av hummer skulle erläggas en tull av 1 krona per kilogram.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 277 av herrar *Hallin* och *Widell* samt II: 402 av herr *Brännberg* m. fl., om tull å hummer, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr *Nilsson* i Hörby, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Hallin**: Herr talman! Den motion, som i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om tilläggstullar på sin tid väcktes i båda kamrarna, har, det måste jag villigt medge, av bevillningsutskottet upptagits med mycken förståelse, ehuru utskottet i sitt nu föredragna betänkande hemställt, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Motionerna gingo som bekant ut på en tull på hummer av 1 krona per kilogram, med den motiveringen, att ifrågavarande artikel obestriddligen vore att hänföra till kategorien lyxvaror. Utskottet delar, till synes enhälligt, helt och fullt motionärernas uppfattning härutinnan. Utskottet säger nämligen: »Mot att en vara av så lyxbetonad karaktär som hummer under nuvarande ekonomiska förhållanden åsättes tull är i och för sig enligt utskottets mening icke något att erinra.»

Emellertid anför utskottet vidare, att handelspolitiska skäl för närvarande utgöra hinder för utskottet att gå med på tullen. Det är ju givet, att detta

skäl är av beskaffenhet att av oss motionärer böra respekteras. I utskottets uttryck »för närvarande» ligger ju emellertid uppenbart endast ett opportunitetsskäl. När detta skäl ej längre behöver göras gällande, borde en lämplig tull på hummer, som i enlighet med den av utskottet meddelade statistiken importerats i ej oväsentliga mängder, vara given. Jag vill därför giva uttryck åt den förhoppningen, att Kungl. Maj:t alltjämt måtte ha sin uppmärksamhet fäst på denna import av en obestridd lyxbetonad vara, och med begagnande av den möjlighet, som eventuellt kan stå regeringen till buds, åsätta varan den tull, som bevillningsutskottet för närvarande icke anser sig böra föreslå.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 50, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande tillverkning av brännvin.

Till bevillningsutskottets behandling hade hänvisats följande inom riksdagen väckta motioner, avseende ändrade bestämmelser rörande tillverkning av brännvin, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 244 i första kammaren av herr *Alexander Nilsson* m. fl. och nr 342 i andra kammaren av herr förste vice talmannen *Nilsson* m. fl., i vilka motioner hemställes, att riksdagen ville besluta följande förändrade lydelse av 13 § 3 mom. i 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning:

Partihandelsbolag må inköpa spritdrycker, som framställts ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning, allenast i den utsträckning och under de villkor, Konungen för varje år bestämmer, *samt med iakttagande av att av dylika spritdrycker icke må beredas för förtäring avsett brännvin.* Ansökan om tillstånd till inköp av sådana spritdrycker skall göras före september månads utgång året innan det, som tillståndet avser.

2) motionen nr 359 i andra kammaren av herr *Hammarlund*, däri hemställes, att riksdagen ville besluta följande tillägg till förordningen angående tillverkning och beskattning av brännvin den 11 juni 1926 (Sv. förf.-saml. nr 207):

13 §.

1. I annat bränneri — — — vid samma timme.

2. I jästbränneri må — — — ren pressad jäst; dock att i sammanhang med pressjästberedning brännvin icke må framställas till större myckenhet än sammanlagt högst 3,500,000 liter av normal styrka för helt tillverkningsår räknat. Med brännvin av normalstyrka förstås brännvin som vid + 15 grader Celsii termometer innehåller femtio volymprocent alkohol.

3) motionen nr 44 i andra kammaren av herr *Björklund* m. fl. i vilken hemställes, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om igångsättande snarast möjligt av en utredning rörande möjligheterna för en sådan omläggning av brännerirörelsen, att de ur nämnda rörelse härflytande fördelarna kunde komma den jordbrukande befolkningen i de av rörelsen berörda orterna mera allmänt tillgodo.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av ej mindre de likalydande motionerna I: 244 av herr *Alexander Nilsson* m. fl. och II: 342 av herr förste vice talmannen *Nilsson* m. fl. än även motionerna II: 359 av herr *Hammarlund* och II: 44

Första kammarens protokoll 1932. Nr 46.

Om tull å hummer.
(Forts.)

Ang. ändrade bestämmelser rörande tillverkning av brännvin.

Ang.
ändrade be-
stämmler
rörande till-
verkning av
brännvin.
(Forts.)

av herr Björklund m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning av frågan om rätt att tillverka för förtäring avsett brännvin och därmed sammanhängande spörsmål, närmast frågorna om vilka råämnen, som finge användas vid tillverkningen, samt grunderna för prissättning av råbrännvin ävensom rörande vilka åtgärder, som borde vidtagas för att avsättningsmöjligheterna för fabrikspotatis till brännerierna skulle bliva jämnare fördelade mellan odlarna än för närvarande.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Olsson* i Ramsta och *Larsson* i Örbyhus, vilka på anförda skäl inom utskottet yrkat, att de likalydande motionerna I: 244 av herr Alexander Nilsson m. fl. och II: 342 av herr förste vice talmannen Nilsson m. fl. samt motionerna II: 359 av herr Hammarlund och II: 44 av herr Björklund m. fl., ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2) av herr *Björnsson*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade.

Herr Larsson, Johan: Herr talman! Jag har inte kunnat biträda utskottets förslag angående en skrivelse och ber därför att få säga några ord i denna fråga.

Tillverkning av brännvin sker nu förnämligast på tre olika vägar, dels genom lantbruksbrännerierna, dels vid jästframställningen, dels vid sulfittillverkningen, och regleras av brännvinstillverkningsförordningen.

Dessa grenar äro sinsemellan konkurrerande och söka att var för sig för sin gren erhålla största ekonomiska utbyte med statens medverkan. Att lantbrukarna i dessa tider söka skaffa sig mesta och bästa avsättning för sina produkter av potatis må nog anses berättigat. Men då den av utskottet begärda utredningen även skall omfatta prissättningen, torde kunna antagas, att den sprit, som framställes av cellulosaaavfallet, som är den billigaste råvaran, säkerligen kommer, vad priset beträffar, i ett betydligt gynnsammare läge till förfång för potatisodlarna. Det torde också bliva mycket svårt att medelst lagstiftning bestämma, vilka odlare som skola leverera potatis och hur stor kvantitet var och en skall leverera. En sådan lagstiftning torde vara svår, ja, omöjlig att genomföra.

Därtill kommer, att därest skrivelsen kommer att leda till något resultat, skulle ett betydligt vidgat privatintresse i fråga om sprittillverkningen komma att skapas. Därigenom skulle genom statens medverkan ett ökat antal potatisodlare och övriga leverantörer av råvaror för sprittillverkning bli intresserade i sprittillverkningen på ett helt annat sätt än nu. Detta anser jag icke vara önskvärt ur allmän synpunkt.

Så en annan sak. En utredning av sulfitspritens ställning som motorbränsle torde väl snart vara att förvänta och åtgärder vidtagas, som göra, att framställningen av sulfitspriten göres oberoende av det högre pris, som dessa fabriker nu erhålla genom tillverkning av sulfitbrännvin till förtäring. Att då på detta stadium fastläsa användningen av de för brännvinstillverkningen med varandra konkurrerande råvarorna vore ej lyckligt och komme antagligen att skada en del av de intressen, som motionärerna önska gynna.

Kontrollstyrelsen har också i sitt utlåtande avstyrkt de ifrågavarande motioner, som ligga till grund för utskottets betänkande.

På grund härav ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Olsson i Ramsta och mig vid betänkandet fogade reservationen.

Häri instämde herr *Bergman*.

Herr Björnsson: Herr talman! Den fråga det nu gäller att avgöra, frågan om bestämmelser beträffande tillverkning av brännvin, d. v. s. sprit för förtäring, har bragts inför riksdagen genom motioner.

Vi ha till att börja med en motion, undertecknad av herr Björklund m. fl., som företräder missnöjda potatisodlare. Och jag tror nog, att det finns goda skäl för missnöje bland odlare av potatis, som inte få sälja sin potatis till brännerier. Man får ett mycket gott stöd för den uppfattningen, om man slår upp utskottsutlåtandet på sidan 11. Där finner man i tabellens två sista kolumner statistik över potatispriser, sådana de betalats dels av brännerier och dels av stärkelsefabriker. Man finner exempelvis, att en jordbrukare, som under det senaste tillverkningsåret sålt potatis till brännerier, har fått 3 kronor per hektoliter, medan priset, om han sålt samma slags potatis till stärkelsefabriker, varit endast 2:05 — alltså 50 procent högre pris för bränneripotatis än för stärkelsepotatis.

Nu vill jag inte göra gällande, att 3 kronor per hektoliter för potatis överbud taget är för högt. Det är en sak, som jag inte kan bedöma. Det är mycket möjligt, att stärkelsepriset är för lågt, beroende på olika omständigheter, och bl. a. säkerligen på, att man har en den mest misslyckade producentkooperation jag hört talas om, just mellan stärkelsefabrikanterna.

Men alldeles oberoende av om det ena priset är för lågt eller det andra för högt, förstår man, att om det bor två jordbrukare i närheten av varandra och den ene får leverera sin potatis till brännerier, medan den andre tvingas leverera till stärkelsefabriker, så känner sig den senare med skäl orättvist behandlad, i synnerhet som det med fog kan göras gällande, att privilegiet att få leverera till brännerier är ett privilegium, som staten ytterst ger åt den ena eller den andra.

Men det finns också andra representanter för missnöjda intressenter. Jag tänker då på de motioner, som äro väckta i första kammaren av herr Alexander Nilsson m. fl. och i andra kammaren av herr Hammarlund. Om man studerar herr Alexander Nilssons motion, finner man, att den till en början är en mycket högstämmd lovsång över brännvinet som hävstång till jordbrukets höjande. Man får veta, att brännvinet ingenting annat är än de beståndsdelar, som potatisen hämtar från luften, och att alla växtnäringsämnen komma tillbaka i det utomordentligt förträffliga fodermedlet drank, som kan serveras korna varm och lämnar mycket kött och mjölk o. s. v.

Läser man endast den första delen av motionen, så tror man, att särskilt Kristianstads län, som är bränneriernas län par préférence, skulle vara ett län, som flyter av mjölk och honung. Men på slutet ändrar sig lovsången och blir i någon mån en klagovisa. Det finns ett litet aber i det hela. Man får inte sälja så mycket brännvin, som man skulle önska, och det beror naturligtvis ytterst på, att det svenska folket dricker för litet brännvin. Och det lilla man dricker nu för tiden med våra dagars sobra alkoholvanor, få inte potatisbrännerierna leverera ensamma. De ha konkurrenser. Herr Alexander Nilsson har särskilt fäst sig vid att sulfitbrännerierna leverera brännvin för förtäringssändamål och begär nu, att detta skall förbjudas. Herr Hammarlund tar fasta på en annan grupp av brännerier, nämligen jästbrännerierna, som han tycker borde få leverera så litet brännvin som möjligt.

Det är sålunda här en grupp missnöjda intressenter, som tycka, att det är så bra med potatisbrännerierna, att de skulle önska, att dessa skulle få ha brännvinstillverkningen helt och hållet för sig själva.

Men det finns en annan part i denna fråga, som också kan ha anledning att önska en revision av gällande bestämmelser. Det är staten. Om herrarna fortfarande vilja ägna några minuters uppmärksamhet åt tabellen på sidan 11, som verkligen inte saknar sitt intresse, förekommer där i tredje kolumnen från

Ang.
ändrade be-
stämmelser
rörande till-
verkning av
brännvin.
(Forts.)

Ang.
ändrade be-
stämmelser
rörande till-
verkning av
brännvin.
(Forts.)

slutet uppgift på världsmarknadspriset på lantbrukssprit, rektificerad vara, under det att i de föregående kolumnerna finnas uppgifter om de priser, som Vin- och spritcentralen, vårt av staten ägda monopol, betalar för råbrännvin. Man finner av detta exempelvis, att under tillverkningsåret 1924—1925 kostade rektificerad sprit, 50-procentig, i Hamburg 12 öre per liter, medan för potatisråbrännvin betalades 52 öre per liter. Det är en skillnad på inte mindre än 40 öre. Om jag räknar med att spritmonopolet inköpt 20 miljoner liter, skulle denna kvantitet i Hamburg kunnat köpas för 2.4 miljoner kronor, medan den i själva verket här i Sverige betalades med 10.4 miljoner — ett merpris, jämfört med världsmarknadspriset, på inte mindre än 8 miljoner.

Den nämnd, som bestämmer inköpsprisen, har ju senare funnit sig kunna sänka potatisbränneriernas priser. Men ännu det sista året betalades det 33 öre per liter för svenskt potatisråbrännvin, under det att priset för rektificerad 50-procentig sprit i Hamburg endast var 13.6 öre. Merpriset detta år utgjorde alltså 3.88 miljoner.

Jag tror, att i detta förhållande ligger å ena sidan förklaringen till herr Alexander Nilssons missnöje med sulfitspriten och önskan att få sälja mera potatisråbrännvin, men det ger å andra sidan också anledning att tro, att det finns goda skäl för en revision av de gällande bestämmelserna, även om man endast tar hänsyn till statens intresse. Det måste vara något besynnerligt med de grunder, efter vilka priset sätts på svenskt potatisråbrännvin, när man kan komma till sådana fantastiska differenser, som här nämnts.

Jag har fullt klart för mig, att jag inte skulle rosa marknaden, om jag skulle odla potatis till 3 kronor hektolitern. Jag kan således inte bedöma, huruvida det priset är väl funnet eller inte. Men det är andra faktorer, som spela en roll för prissättningen, som jag kan bedöma litet bättre, och där jag är övertygad om, att man har gått alldeles för långt.

När priset på svensk råvara skall bestämmas, skola de grunder tillämpas, som finnas angivna i tredje stycket på sidan 9 i utskottets utlåtande. Man skall beräkna priset för arbetskraft, nödiga råvaror samt konstaterade administrations- och tillverkningskostnader vid ett välskött potatisbränneri, som är av en viss angiven storlek. Vid kalkylens upprättande skall därjämte inräknas 5 procent årlig avskrivning på ett antaget värde för brännerifastigheten av 40,000 kronor och för bränneriets maskiner och inventarier av 20,000 kronor ävensom 8 procent avkastning på det sålunda för fastigheten och inventarierna tillsammans beräknade kapitalet av 60,000 kronor.

Utom 5 procents avskrivning, som säkerligen är mycket rundligt tilltagen, i varje fall i vad det avser fastigheterna, skall det sålunda vara 8 procents vinst på en fullkomligt riskfri tillverkning, som säkerligen, om industriidkaren samtidigt är potatisodlare, dessutom innebär stora fördelar av annat slag. I varje fall hoppas jag, att vid den revision, som kan bli följden av ett bifall till utskottets förslag, även denna synpunkt skall beaktas, och att man sålunda bör se till, att priset för den svenska råvaran icke tages till alltför mycket i överkant. Personligen har jag den meningen, att så snart man tillämpade rent affärsmässig prissättning och framtvang en koncentrerad industriell drift på detta område, skulle alla de olägenheter, som nu ha gjort sig påmind i motionerna, försvinna av sig själva.

Men jag vill inte obetingat yrka på att så skall ske, och detta av flera skäl. Man kan ju möjligen tycka, att jordbrukare, som sedan gammalt enligt tradition få sälja potatis till brännerier, skola bli relativt hyggligt behandlade, och då betraktar jag helt enkelt detta som en fråga om en särskild metod att understödja jordbruket på ett visst område. Det är en sak, som bör behandlas för sig men som i varje fall bör regleras.

Men det finns utom potatisbrännerierna framför allt nere i sydöstra Sve-

rige också andra intressenter, som efter min uppfattning äro oskäligt gynnade, och dessutom olikformigt gynnade. Om jag fortfarande sysslar med tabellen på sidan 11, finner jag, att tillverkarna av jästbrännvin ha fått 29 öre för sitt råbrännvin, under det att sulfitbrännerierna endast fått 23 öre. Jag kan inte förstå, att det finns någon som helst anledning att gynna en industri framför en annan. I det förra fallet har man att göra med en industri, som är starkt förtrustad. Man har sökt komma till rätta med detta problem på det sättet, att man begränsat den mängd sprit, som får tillverkas tillsammans med en viss kvantitet jäst, och man trodde, att man genom en sådan bestämelse skulle kunna pressa ned den spritkvantitet, som jästbrännerierna fingo rätt att leverera. Det har visat sig, att detta icke lyckats.

Jag kan nu inte förstå, att det är ett större intresse att tillvarata avfallsluten från jästtillverkningen än avfallsluten från våra sulfitcellulosabrännerier. I det ena fallet som i det andra är råvaran skäligen värdelös, för att inte säga skadlig, ifall den skall tappas ut i våra vattendrag. Och det förefaller mig, som om man i varje fall borde låta jästbrännerierna arbeta under lika gynnsamma — eller ogynnsamma — ekonomiska förhållanden i vad det avser spriten, som sulfitbrännerierna. Sedan får det bli en allmänhetens smakfråga att avgöra, om den föredrar den ena sorten sprit eller den andra.

Herr talman! Jag har inte kunnat i allo instämma i den motivering, som utskottet lämnat för sitt förslag. Efter vanlig kutym skulle jag väl då yrka, att den av utskottet föreslagna motiveringen ersattes av den jag föreslagit. Jag inser emellertid, att det är omöjligt för kammarens ledamöter att så här i en hast sätta sig in i skillnaden mellan det ena och andra förslaget till motivering, emedan det ju gäller en del tekniska och ekonomiska problem, som man behöver en smula tid att fundera på för att förstå innebörden av. Jag vill nämna, att utskottets motivering har framgått såsom resultat av en kompromiss i den avdelning av bevillningsutskottet, som har behandlat detta ärende, och där ha olika intressen varit företrädde. Man har försökt att skriva det, som kunnat ena alla. När det sedan kom till utskottsbehandling, så fanns det ju, som man lätt förstår, när man känner till riksdagspraxis, just ingen möjlighet att rubba den ingångna kompromissen, och jag kan ju gärna medge, att jag inte gjorde några mera betydande ansträngningar i detta avseende.

Jag har sålunda bifogat mitt förslag till motivering endast i förhoppning, att de synpunkter jag anfört, skola bli beaktade vid en kommande utredning, om en sådan kommer till stånd. Jag menar sålunda, herr talman, att det föreligger tillräckligt mycket missförhållanden på detta område, för att en utredning och ett därpå grundat förslag till förbättrade bestämmelser kan vara mycket önskvärd, och därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr **Boman**: Herr talman! Jag var förhindrad att deltaga i utskottets avgörande av denna fråga, men inom avdelningen var jag för rent avslag på samtliga de väckta motionerna. Jag hade dock inte samma motivering för denna min ståndpunkt som den, vilken är avgiven i den reservation, som herr Larsson i Örbyhus nyss yrkat bifall till. Jag stödde mig för min del på det utlåtande, som är avgivet av kontrollstyrelsen, samt den av kontrollstyrelsen åberopade skrivelsen från Vin- och spritcentralen. Det är visserligen med försiktiga vändningar, som avstyrkandena där göras, men de äro fullkomligt klara. I ena fallet använder kontrollstyrelsen uttrycket, att tillräckliga skäl icke föreligga för att företaga en utredning; på ett annat ställe heter det, ett sådant ingrepp som att genom lagstiftning vidtaga reglering av denna komplicerade fråga anser styrelsen sig icke nu kunna förorda.

Ang.
ändrade be-
stämmelser
rörande till-
verkning av
brännvin.

(Forts.)

Ang.
ändrade be-
stämmelser
rörande till-
verkning av
brännvin.
(Forts.)

Det är tydligt, att under nuvarande förhållanden, då jordbruket lider svårt av ekonomiskt tryck, är varje tilldragelse, som är ägnad att minska dess utkomstmöjligheter, ägnade att framkalla missnöje och yrkanden på reformer. Det brännvin, som användes för förtäringssändamål, kommer som bekant sedan gammalt i övervägande grad från lantbruksbrännerierna. De senaste åren har denna kvantitet legat vid omkring 24 miljoner liter. Från jästbrännerierna är kvantiteten omkring 5 miljoner liter och från sulfitbrännerierna omkring 3 miljoner — båda de senare slagen representera sålunda ungefär en tredjedel av vad jordbruksbrännerierna leverera.

De skäl, som anföres för att yrka rent förbud mot att använda sulfitbrännvin, synas mig knappast hållbara. Förhållandet är dock, att det är värdefullt för vårt lands försörjning med flytande bränsle, att det finns tillverkning av sulfitsprit, och den vida övervägande delen av sulfitbränneriernas produktion går dock till motordrift och tekniskt bruk. Det pris, som där erhålles, är emellertid så lågt, att det är nödvändigt för landets sulfitbrännvinsindustri, att till ett något högre pris kunna få försälja även den obetydliga kvantitet, som nu går till Vin- och spritcentralen.

Vad jästbrännerierna beträffar gjordes ett avtal för en del år sedan, där det bestämdes, hur stort utbyte av brännvin, som finge tagas vid framställning av pressjäst. Pressjästkonsumtionen har emellertid ökats, och det har därför skett en viss ökning i denna brännvinsort, men inte av den betydighet, att det borde få vara avgörande för, att riksdagen nu skulle skriva och begära utredning angående vilka råämnen, som få användas vid tillverkningen, samt beträffande prissättningen. Det kan jag inte finna vara välbetänkt.

Prissättningen för lantbruksbrännerierna sker för närvarande genom en nämnd, i vilken bränneriidkareföreningen utser vissa ledamöter och Vin- och spritcentralen andra, och därest dessa icke kunna enas, tillkallas en opartisk skiljeman. Hittills har man emellertid kunnat enas, och därvid har fallet blivit, att lantbruksbrännerierna betalas högst, vilket måhända kan vara skäligt, då det är antagligt, att deras vara är den begärligaste. I fråga om renhetsgrad tror jag däremot inte, att man kan göra någon invändning mot de andra sorterna, ehuru de priser, som de betinga, alltid äro lägre.

Vin- och spritcentralen har i sitt yttrande påpekat, att om man vid en utredning skulle tillgodose ett statligt intresse, så borde det i så fall vara, huruvida man inte genom en rationalisering skulle kunna få ett lägre pris på råbrännvin. Men det må erinras om, att detta kräver betydande kapitalutlägg och att det liksom all rationalisering, torde ha den verkan, att det ökar arbetslösheten och vållar minskade inkomster för en stor mängd personer. Jag vill då lika litet som Vin- och spritcentralen nu förorda, att något göres.

Därför ber jag, herr talman, med stöd av vad jag anfört, få hemställa om avslag på såväl utskottets betänkande som samtliga i ärendet väckta motioner.

Herr **Sjödahl**: Herr talman! Utskottet har av olika skäl kommit fram till den ståndpunkten, att det skulle vara lämpligt icke att tillstyrka motionerna — i varje fall inte tvenne av dem — men ändå att med anledning av dem begära en utredning. Jag vill här endast peka på några få saker, som ligga såsom motiv för bevillningsutskottets yrkande.

När det gäller jästbrännerierna fattade ju riksdagen för några år sedan ett beslut, som avsåg, att en årlig tillverkning vid dessa skulle uppehållas på ungefär 3.5 miljoner liter. Sedan visade sig, att de bestämmelser, som riksdagen då beslutade, gävo möjligheter för jästfabrikerna att i sin brännvins-tillverkning nå upp till en siffra, åtskilligt överstigande 5 miljoner liter. Här ha alltså riksdagens önskingar och syftemål icke blivit förverkligade. Det

kan därför, anser utskottet, vara tämligen rimligt, att man på denna punkt gör en undersökning.

När det gäller sulfitbrännerierna, är det inte så, som någon har påstått, att utskottet velat negligera dessas intresse i jämförelse med potatisbrännerierna. Det är tvärtom så, att utskottet med bestämdhet sagt ifrån, att det inte hyser någon tanke på att förbjuda tillverkningen av denna inhemska produkt för förtäringssändamål. Men med hänsyn till de olika prissatserna för olika slag av sulfitsprit, ansåg utskottet det vara skäl att även på den punkten göra en undersökning, då man för övrigt gjorde en undersökning på bred front.

I vad det så gäller lantbruksbrännerierna kan man inte komma ifrån vid ett studium av de uppgifter, som lämnats till utskottet, att det föreligger en ytterst ojämn fördelning i landet, när det gäller avsättning av potatis till dessa lantbruksbrännerier. Man ansåg, att en undersökning härav i samband med en undersökning om en eventuell koncentration och rationalisering av driften och i samband med en granskning av prissättningen på den potatis, som lämnas för detta ändamål, borde vara lämplig att göra.

Det är redan sagt av en talare, att det är ett kompromissbetänkande, som här ligger på riksdagens bord. Det var en mängd olika intressen, som det gällde för utskottet att tillmötesgå, och det gällde att sammanjämka dem för att kunna få fram ett enigt utskottsutlåtande. Nu fick man också i det stora hela ett något så när enigt utlåtande, och jag undrar, om inte detta arbete för att tillmötesgå både lantbrukarnas synpunkter och andra berättigade intressen kunde av denna kammare liksom av andra kammaren belönas genom ett bifall till utskottets begäran om en allsidig utredning i ärendet.

Det ligger inte till på det sättet, som herr Larsson i Örbyhus meddelade, att det var en avsikt att hjälpa sulfitsprittfabrikanterna på bekostnad av potatisbrännerierna. I det fallet har utskottet i stället sagt, att frågan om sulfit- eller potatisbrännvin får konsumenterna själva avgöra. Utskottet menar också, att den fria tävlan, som för närvarande råder mellan det brännvin, som tillverkas av sulfitlut, och det brännvin, som tillverkas av jordbruksprodukter, skall i fortsättningen liksom hittills få råda.

Det är inte heller på det sättet, som herr Larsson i Örbyhus menade, att man avsåg att vidga intresset för att försälja råvaror till brännvinsbrännerier av olika slag. Mängden av brännvin blir densamma i både det ena och det andra fallet. Intresset kommer ju kanske att ökas på vissa håll, men kommer å andra sidan att minskas hos andra. Genom att den undersökning av priserna för råvaran och även för brännvinet, som utskottet har förordat, kommer till stånd, kan det ju tänkas, att det leder fram till ett sådant resultat, att det ekonomiska intresset att få sälja till vissa brännerier inte blir lika starkt som hittills. Därom vill jag ju inte säga någonting bestämt och utskottet har icke heller avsett att säga någonting, då det endast har begärt en allsidig utredning. Jag tror, att herr Larssons i Örbyhus ängslan är något oberättigad.

Herr Björnssons synpunkter i hans reservation har utskottet inte kunnat framlägga lika bestämt och klart, som herr Björnsson gjorde i sin reservation, men det sammanhänger med att det är ett kompromissutlåtande och ingenting annat, som här föreligger.

Så har det sagts här, att kontrollstyrelsen hade avstyrkt motionerna, men jag vill bara erinra kammarens ledamöter om att här är det inte motionerna — åtminstone inte två av dem — som det gäller att tillstyrka, utan i stället en med anledning av motionerna gjord hemställan om utredning. Det är denna hemställan, som ligger på kammarens bord, och intet annat. För alla dem, som anse, att här finns åtskilligt outrett och åtskilligt, som borde göras klart för riksdagens kommande beslut, tycker jag, att det borde vara tämligen givet.

*Ang.
ändrade be-
stämmelser
rörande till-
verkning av
brännvin.
(Forts.)*

Ang.
ändrade be-
stämmelser
rörande till-
verkning av
brännvin.
(Forts.)

att man borde tillstyrka utskottets förslag, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets föreliggande förslag.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Anledningen till, att dessa motioner ha kommit fram torde vara den, att man på en del håll inte är fullt tillfredsställd med de nuvarande förhållandena, när det gäller tillverkningen av brännvin och rättigheterna att få försälja detsamma.

Det framfördes här av herr Björnsson, att det fanns en hel del missnöjda bland potatisodlarna, och det är inte så mycket att förvåna sig över i dessa tider, då avsättningsförhållandena äro så pass prekära, som de äro, och priserna så synnerligen låga. Det anfördes också här, att vårt inhemska brännvinspris varit jämförelsevis högt jämfört med noteringen i Hamburg, men det kan ju finnas en förklaring till detta på det sättet, att i vissa andra länder är ju brännvinstillverkningen ganska vittomfattande och att det på hemmamarknaden i detta som i åtskilliga andra fall tages ut kanhända ett högre pris, för att man skall ha tillfälle att kunna sälja till export till lägre pris. Sålunda kan detta pris statistiskt se fördelaktigare ut än vårt inhemska pris.

Nu ha vi ju också ett förhållande här i vårt land, som gör, att priset måste bli kanske något högre, än om man rationaliserade tillverkningen. Vi ha nämligen en decentralisation av brännerierna på så sätt, att de äro förlagda till olika jordbruksdistrikt, och riksdagen har ju medgivit vid tidigare tillfällen, när dessa frågor varit uppe, att man skulle få lov att ha det på detta sätt, för att brännerierna skulle vara ett stöd för jordbruket i de trakter, där de äro belägna. Detta har emellertid inte vidtagits eller godkänts enbart från den synpunkten, att man skulle stödja själva jordbruket eller hanteringen såsom sådan, utan man har nog vid tidigare tillfällen haft också den utgångspunkten, att man har velat hålla potatisodlingen uppe i dessa distrikt för att ha en livsmedelsreserv, som under vissa andra förhållanden kan vara värdefull och som man inte vill avstå ifrån. Det nuvarande läget inbjuder kanske inte till sådana försiktighetsåtgärder, som man tidigare ansett sig böra godkänna, men vi kunna ju inte veta, hur förhållandena kunna bli. Därför kan det ju vara klokt att bibehålla denna anordning.

Beträffande prissättningen erinrade herr Boman om, hur den gick till, och det allmänna är ju så pass representerat, när denna prissättning sker, att jag tror, att det finns garantier för, att tillverkarna inte få mer än vad som kan anses vara skäligt.

Vad beträffar pressjästfabrikernas ställning, när det gäller tillverkning av brännvin, har den ju varit mycket omtvistlig, och det kan finnas fog för att eventuellt undersöka dithörande förhållanden. Det förefaller mig dock, som utskottet har givit uttryck åt detta i den motivering, som åtföljer betänkandet.

Jag skall nu inte närmare argumentera i detta ämne. Det är så få ledamöter kvar här i kammaren, att det är bra litet bevänt med att göra det. Jag har emellertid inte velat motsätta mig, att en utredning får komma till stånd på detta område, och jag ber då att med hänvisning till den mycket utförliga motivering, som utskottet har bestått detta ärende, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Alexander: Herr talman! Ja, det är nog så, som herr Björnsson sade, att det ligger en undermening i min begäran att få så mycken brännvinstillverkning som möjligt för Kristianstads läns landsbygd. Herr Björnsson vet lika väl som jag, att Kristianstads län har den sämsta jorden i sin norra del, och i den delen ligga också de flesta brännerierna. Den jorden kan inte bära annat än potatis — möjligen något år dålig råg. Lantbrukarna där äro sorgligt nog hänvisade till att leva på brännvinstillverkningen till stor del

för att kunna hålla sina besättningar. Om dessa lantbrukare fortfarande skola kunna existera, måste de också ha denna tillverkning.

En annan sak här är kanske priserna. Herr Björnsson framhöll, då han talade om tabellen på sid. 11, att priset ju var 3 kronor för potatis per hektoliter för år 1931—1932. Ja, jag tror, att detta pris är taget i överkant, ty det pris, som egentligen är satt av bränneriidkareföreningen tillsammans med Vin- och spritcentralen, är 17 öre per procent stärkelse, och hektoliter, men då skall det vara rena potatisar. De vilja alltså nästan ha dem tvättade. I stället ha vi avstått 1 öre per procent och ha således lämnat potatisen under det år, som gått, till 16 öre. Detta pris, som baseras på medeltalet av potatisens stärkelsehalt, som i år varit 16 à 17 %, någon enstaka gång har man visserligen nått upp till 18 %. Då blir priset per hektoliter potatis 2 kronor 72 öre. Vad sedan beträffar priset i andra kolumnen, d. v. s. 2 kronor 5 öre, vill jag säga, att det priset däremot är i underkant. Nu förstår jag visserligen, att priserna kunna skilja sig rätt betydligt, och jag erkänner, att stärkelsefabrikerna ha haft ett mycket dåligt tillverkningsår. De ha därför betalat ett lägre pris per hektoliter potatis, än vanligen brukar vara fallet. Däri har herr Björnsson rätt.

Då herr Björnsson särskilt framhåller, att jag egentligen nu går emot sulfitbrännvinet i min motion, så vill jag erkänna, att det är det verkliga förhållandet, och det har kommit sig därav först och främst, som herr Björnsson också var inne på, att vi ha haft det som en gammal tradition i Kristianstads län, där det är dåligt lantbruk, att få ha brännerier och få tillverka brännvin för förtäringensbehov. Nu använda emellertid sulfitfabrikerna sin avfallslut för att därav tillverka brännvin, och de utbjuda sedan detsamma på marknaden. Som man ser av tabellen i utlåtandet köper Spritcentralen detta brännvin för 22 eller 23 öre per liter, när den samtidigt betalar 33 öre per liter för potatisbrännvin. Alltså köper Spritcentralen 10 öre billigare per liter det brännvin, som är gjort av cellulossocker, än det brännvin, som är gjort av jordbruksprodukter — i detta fall potatis.

Jag tycker, när det är en sådan här konkurrens och skillnaden bara är 10 öre, att Spritcentralen åtminstone borde vid utförsäljningen av varan ha behållit dessa 10 ören såsom vinst. I höstas annonserade man emellertid i rena konkurrenssyften ut sulfitspriten emot lantbruksspriten. Priset var 2 kronor 65 öre för renat brännvin av jordbruksprodukter, och då annonserades öppet i våra tidningar i Skåne, att priset på det norrländska brännvinet var 2 kronor 40 öre per liter. 25 öre äro också en slant, som vårt folk helt säkert anser sig kunna spara, när de kunna få samma rus 25 öre billigare. Man kan inte göra några motsägelser häremot. Det är för närvarande öppen konkurrens i fråga om spriten, och mitt stora motstånd mot sulfitbrännvinet har uppstått därutav, att jag vill inte, att sulfitspriten på grund av prisskillnaden skall kunna vinna insteg på potatisspriten bekostnad.

Det står på sid. 12, som herr Björnsson också åberopade, tydligen angivet, vilken tillbakagång som lantbruksbrännerierna ha rönt. De hade emellertid 1919, vill jag minnas, 87 procent av all tillverkning, medan de under fjolåret endast hade 76 procent. 1919 hade jästfabrikerna cirka 13 procent av tillverkningen. Cellulosafabrikerna funnos då inte till. Nu ha dessa siffror förändrats så, att jästfabrikerna ha fått 16.5 procent och sulfitbrännerierna ha tagit hand om nära 7 procent. Detta innebär ju onekligen ett intrång på den brännvinstillverkning, som vi ha i Kristianstads län.

Jag går nu in på herr Hammarlunds motion, som herr Björnsson också åberopade i sitt anförande, och jag vill säga, att denna motion går emot jästfabrikernas tillverkning av brännvin och åsyftar en reglering av tillverkningen. Jag vill nu framhålla, att längst ned på samma sida i utlåtandet, som jag

*Ang.
ändrade be-
stämmelser
rörande till-
verkning av
brännvin.
(Forts.)*

Ang.
ändrade be-
stämmelser
rörande till-
verkning av
brännvin.
(Forts.)

förut talat om, säger utskottet i fråga om att jästfabrikerna trots den genomförda begränsningen ändå ha kunnat hävda tillverkningens storlek, att det är »ett förhållande, som i främsta rummet beror därpå, att en jästfabrik, som tillverkat jäst utan spritutvinning, efter det densamma övertagits av Svenska jästfabriksaktiebolaget, nedlagts», varefter de andra fabrikerna, som tillverka brännvin, få tillverka jäst. Jag vill tillägga, att det avfall, som nu kommer från jästfabrikerna, behöver inte ifrågakomma, ty det finns en metod, enligt vilken man kan taga ut så mycket jäst, att det sedan inte lönar sig att taga ut något brännvin. Ju mindre jäst man tager ut, ju mera brännvin får man. Nu taga de bara ut så mycket jäst, att de kunna hålla brännvinstillverkningen i den nivå, som den varit i de sista åren. På så sätt ha de dock samtidigt kunnat öka sin tillverkning.

Såsom en föregående talare sade, är det nu ganska sent, och jag skall därför nöja mig med att yrka bifall till en allsidig utredning i saken, och jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Frändén**: Herr talman! I likhet med reservanterna herrar Olsson i Ramsta och Larsson i Örbyhus anser jag, att den begärda utredningen är opåkallad och bör icke komma till stånd.

Det är förvånansvärt, hur liten hänsyn de skånska brännvinsbrännerierna taga till dessa fabriker, företrädesvis i Norrland, som med stora kapitalutlägg, dyrbara undersökningar och utredningar äntligen ha kommit så långt, att de kunna tillverka brännvin, som kan förtäras i likhet med det skånska potatisbrännvinet.

Här åberopa nu skåningarna sina dåliga avsättningsförhållanden på potatis, men de tänka inte på, hur dåligt det i verkligheten är för vårt lands sulfittfabriker. Om inte dessa sulfittfabriker kunna få tillverka detta lilla kvantum av sulfitsprit till förtäring, skulle de icke kunna upprätthålla tillverkningen av motorsprit, därför att den icke bär sig.

Jag tycker verkligen, att herrar brännvinsbrännare och brännvinsintressenter i Skåne och Blekinge verkligen skulle kunna unna de här fabrikerna i Norrland denna lilla inkomst. Här äro vi verkligen inne på ett område, där vi i Norrland, skulle jag vilja säga, kunna bli självförsörjande. Men då är man genast framme och vill taga bort denna möjlighet.

Jag vill verkligen varna riksdagen för att lämna monopol på den här tillverkningen, ty det skulle kunna hända, att herrarna därnere i Skåne, som anse sig vara berättigade att ha detta monopol, sköta det så dåligt, att de sedan komma och vilja ha någon subvention för att kunna upprätthålla denna näring.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till de förut av mig nämnda reservanternas förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt, och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Boman** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej:

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang.
ändrade be-
stämmelser
rörande till-
verkning av
brännvin.

(Forts.)

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 59, i anledning av dels riksdagens revisorers uttalande angående åtgärder för reglering av konkurrensförhållandet mellan järnvägs- och automobiltrafiken, dels ock i ämnet väckta motioner m. m.

Riksdagens år 1931 församlade revisorer hade i sin berättelse om granskning av riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning för tiden 1 juli 1930—30 juni 1931 gjort vissa uttalanden angående statens utlåning till enskilda järnvägsaktiebolag. Revisorerna hade därvid framhållit, att de ville med hänsyn till de enskilda järnvägarnas alltmer försämrade ekonomiska ställning samt den ökade risken för staten som långgivare och för ren driftinställelse framhålla önskvärdheten av att en allsidig undersökning snarast vidtoges angående lämpligheten av åtgärder för reglering av konkurrensförhållandet mellan järnvägs- och automobiltrafiken.

Ang.
konkurrens-
förhållandet
mellan järn-
vägs- och
automobil-
trafiken.

I samband med revisorernas yttrande hade utskottet till behandling förehaft två inom andra kammaren väckta motioner, vilka av kammaren först hänvisats till dess tredje tillfälliga utskott men, sedan detta utskott återlämnat desamma, hänskjutits till bankoutskottets handläggning, nämligen nr 315 av herr *Lundquist* i Rotebro och nr 316 av herr *Leffler*.

I förstnämnda motion hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels om vidtagande av de omedelbara åtgärder i förevarande avseende, som i motionen antytts, dels ock om föranstaltande av skyndsamt utredning av frågan om de ytterligare åtgärder, som lämpligen borde vidtagas för ernående av en ur nationalekonomisk synpunkt sund reglering av förhållandet emellan biltrafiken å ena sidan och övriga kommunikationsföretag å den andra och om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill denna utredning kunde giva anledning.

I sistnämnda motion hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att en ingående och allsidig utredning måtte med det snaraste igångsättas rörande de åtgärder, som från statens sida kunna vidtagas för reglering av förhållandet mellan järnvägs- och automobiltrafiken här i landet.

Till utskottet hade jämväl hänvisats en inom första kammaren av herr *Lindley* väckt motion, nr 63, vilken motion ursprungligen remitterats till första kammarens andra tillfälliga utskott men av detta utskott återlämnats till kammaren. I berörda motion hade yrkats, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en ingående undersökning rörande i motionen berörda trafikförhållanden, främst avseende en reglering av konkurrensförhållandet mellan järnvägs- och automobiltrafiken.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen, i anledning av dels vad riksdagens revisorer i ämnet an-

Ang.
konkurrens-
förhållandet
mellan järn-
vägs- och
automobil-
trafiken.
(Forts.)

fört, dels ock förevarande motioner I: 63 samt II: 315 och II: 316, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning av frågan om åtgärder för ernående av en ur olika synpunkter sund reglering av förhållandet mellan biltrafiken å ena och övriga kommunikationsföretag å andra sidan jämte därmed sammanhängande spörsmål samt därefter vidtaga de åtgärder och, i den mån riksdagens medverkan prövades erforderlig, för riksdagen framlägga de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda.

Reservation hade anförts av, utom annan, herr *Lindley*, som i fråga om sättet för den tillstyrkta utredningens anordnande påyrkat, att i den tillstyrkta skrivelsen till Kungl. Maj:t måtte begäras tillsättandet av en undersökningskommission, utrustad med fullmakt att inkalla och förhöra vittnen samt rätt att infordra alla handlingar och räkenskaper, som kunde vara erforderliga för en allsidig utredning.

Herr Nordborg: Herr talman! Motionsvis och genom en till utskottets hemställan fogad reservation har herr *Lindley* yrkat, att för den ifrågavarande utredningen måtte tillsättas en undersökningskommission utrustad med fullmakt att bland annat inkalla och förhöra vittnen. Då denna kontradiktoriska utredningsform, som tillämpats i England och Amerika, samt inom den tyska kartell-enquêten för 30 år sedan, är mera främmande för oss, förstår jag mycket väl, att den av reservanten angivna vägen icke är framkomlig. Men å andra sidan delar jag reservantens uppfattning, att ifrågavarande utredning icke kommer att ingående belysa konkurrensförhållandet mellan de olika kommunikationsföretagen med mindre järnvägarnas, inrikessjöfartens och biltrafikens målsmän ställas emot varandra.

Utskottet har emellertid i sin kläm endast hemställt om en allsidig utredning angående »biltrafiken å ena och övriga kommunikationsföretag å andra sidan», vilket enligt min mening måste betyda, att konkurrensförhållandet mellan järnvägarna och inrikessjöfarten lämnas åsido. Om man läser sammandragen av de olika yttranden, som äro medtagna i bankoutskottets utlåtande, finner man, att i vissa viktiga delar samma synpunkter, som från järnvägs-håll lägges på frågan om biltrafikens konkurrens med andra kommunikationsföretag, även anföras mot statens järnvägars konkurrens med den inrikes sjöfarten. Således är det precis samma beskyllning från den inrikes sjöfartens sida mot järnvägarna, som järnvägarna anföra mot biltrafiken. Från Svenska hamnförbundet och flera sjöfartsorganisationer har redan så tidigt som i april 1929 i skrivelser till Kungl. Maj:t hemställts bland annat om föranstaltande av en allsidig och ingående utredning snarast möjligt rörande konkurrensen i Sverige mellan järnvägarna och sjöfarten.

För att riktigt kunna bedöma de invecklade trafikproblem, varom det här är fråga, bör därför undersökas, huruvida det i motionen I: 63 av herr *Lindley* gjorda uttalandet är riktigt, att statens järnvägar, genom att i konkurrenssyfte mot sjöfarten nedsätta sina frakter under självkostnadspris, bedriva en förlustbringande verksamhet för att uppsnappa gods, som förut pläгат transporterats å kust- och kanalbåtar. Även från andra håll, senast i skrivelse från Sveriges allmänna sjöfartsförening till andra kammarens tredje tillfälliga utskott, har den uppfattningen givit sig tillkänna, att statens järnvägar i sin konkurrens mot den inrikes sjöfarten tillämpat en taxepolitik, som ur nationalekonomisk synpunkt anses vara ofördelaktig. Om så verkligen är fallet, måste man taga i betraktande de ojämna villkor, varunder de med statsmedel drivna järnvägarna och den privata inrikessjöfarten arbeta, och därför kan det ej vara annat än lämpligt och rättvist, att den ifrågavarande undersökningen även kommer

att omfatta konkurrensförhållandet mellan statens järnvägar och den inrikes sjötrafiken.

Herr talman! Med anledning av vad jag nu anfört tillåter jag mig framställa det yrkandet, att i bankoutskottets hemställan i dess utlåtande nr 59 orden »biltrafiken å ena och övriga kommunikationsföretag å andra sidan» måtte ersättas med »biltrafik, järnvägar och sjöfart» och att följande ändringar måtte vidtagas i utskottets motivering: ordet »Biltrafiken» å sidan 48, första stycket, andra raden, utbytes emot »en viss trafik», samt orden »I detta avseende» å samma sida, andra stycket, tredje raden, utbytes emot »Vad särskilt beträffar biltrafiken».

*Ang.
konkurrens-
förhållandet
mellan järn-
vägs- och
automobil-
trafiken.
(Forts.)*

Herr **Rosén**: Herr talman! Jag skall ej framställa något yrkande, men jag kan inte låta detta ärende passera utan att säga några få ord, närmast med anledning av utskottets uttalande. Man kan nämligen därav få den uppfattningen, att det endast är bilarna och bussarna, som bedriva osund konkurrens, medan järnvägarna skulle vara alldeles oskyldiga till något sådant. Men så är inte alls fallet. Jag har fått någon erfarenhet av de här frågorna och skall tillåta mig att besvåra kammaren med att anföra ett enda exempel, som visar, att osund konkurrens även bedrivs från annat håll.

För ett par månader sedan förelåg en tvist mellan innehavarna av busstrafiken Umeå-Holmsund och statens järnvägar angående trafiken mellan nämnda platser. Järnvägsstyrelsen föreslog då, att ett sammanträde skulle hållas mellan representanter för järnvägsstyrelsen och länsstyrelsen för att resonera om, hur trafiken på nämnda linje borde ordnas. Ett sådant sammanträde kom också till stånd. Fem herrar från järnvägen infunno sig, och efter icke fullt en timmes resonemang antogs av järnvägsrepresentanterna utan någon som helst invändning ett av länsstyrelsen framlagt förslag till överenskommelse, och efter några dagar bekräftades denna överenskommelse av kungl. järnvägsstyrelsen. Det nämndes under dessa förhandlingar inte ett ord om några ändringar i fråga om biljettpriserna. Det var därför ganska överraskande, när man någon tid senare genom pressen fick meddelande om, att järnvägsstyrelsen hade väsentligt nedsatt biljettpriserna på den nämnda järnvägssträckan. Det är inte behagligt för en länsstyrelse att vara med om att träffa avtal om ordnande av trafiken, då ett statligt organ uppträder på detta mindre lämpliga sätt, som måste betecknas som illojalt.

Enligt min mening ha statens järnvägar själva en mycket dryg del av ansvaret för, att bil- och busstrafiken fått ett sådant uppsving, som den har utmed järnvägarna. Det är inte någon som helst efterklokhet, då jag säger, att järnvägarna — och statens järnvägar framför andra — borde i tid ha insett, vad de hade att göra. Redan 1922, alltså för tio år sedan, underströko statsrevisorerna i sin berättelse vikten av, att från järnvägsstyrelsens sida största beaktande ägnades frågan om införande av motorvagnsdrift. På detta svarade järnvägsstyrelsen med en del invändningar och framhöll bl. a. som en svårighet för en sådan omläggning den stora tillgången på ånglokomotiv. Det har nämnts förut i dag i en annan fråga, att det är synd om ett företag, som inte moderniserar sig, och det torde väl vara så, att ingen fabrik eller någon annan kan köra med de gamla maskinerna så länge de hålla, utan ägarna få väl lov att anpassa sig, om de vilja följa med i utvecklingen och inte gå under i konkurrensen.

Emellertid gjordes från järnvägsstyrelsens sida ingenting åt saken. År 1925 togo statsrevisorerna åter upp frågan, sedan de berest några enskilda järnvägar, som redan hade infört motorvagnsdrift, och dessutom införskaffat uppgifter om resultatet av sådan drift vid elva enskilda järnvägar. Det framgick undantagslöst av redogörelserna från de enskilda banorna, att driftbespa-

*Ang.
konkurrens-
förhållandet
mellan järn-
vägs- och
automobil-
trafiken.
(Forts.)*

ring hade uppstått och att konkurrensen från automobilernas sida skulle ha varit större, om inte järnvägarna i viss utsträckning hade motoriserat driften, och i ett par fall förklarades det, att om man inte hade infört motorvagnsdrift, skulle järnvägen inte längre ha bestått.

Revisorerna framhöll då de synpunkter, som enligt deras mening talade för, att statens järnvägar borde inrätta motorvagnsdrift på vissa bansträckor, som lämpade sig därför, och påpekade, att det för statsverket skulle vara fördelaktigt, om persontrafiken i icke alltför stor utsträckning överflyttades från järnvägarna till landsvägarna; i det sammanhanget framhölls, att statens järnvägar borde kunna uträtta en del.

I sin förklaring anförde järnvägsstyrelsen, att den inte kunde lova någonting. Man fick den uppfattningen, att det saknades allt intresse för saken, ty — och det är betecknande för järnvägsstyrelsens ståndpunkt — den uttalade då följande: »Vid bedömandet av behovet att gå vidare i konkurrensen torde för övrigt härvidlag böra bemärkas, att det ju icke är någon av statsbanans huvuduppgifter och av mera väsentlig betydelse för dess ekonomi att besörja mera kortväga lokaltrafik.» Järnvägsstyrelsen brydde sig inte om lokaltrafiken; det var inte dess uppgift. Det spelade ingen roll ur ekonomisk synpunkt, om man hade den eller inte hade den.

Det är, skulle jag tro, från den dagen, då detta skrevs och blev bekant genom pressen, som bil- och busstrafiken fått sitt verkliga uppsving. Både allmänheten och länsstyrelserna måste ha förstått, att för lokaltrafikens tillgodoseende ingenting vore att hoppas på från statens järnvägars sida, och därefter har man fått inrätta sig. Järnvägsstyrelsen har numera tillägnat sig en helt annan uppfattning, och det är glädjande, men det är väl sent. Kan någonting nu göras, så bör det göras, men jag är övertygad, att man inte kommer någon vart för järnvägarnas del, när det gäller lokaltrafiken, utan en motorisering av järnvägsdriften.

Det är detta, herr talman, jag ansett mig böra uttala vid detta tillfälle.

Herr Svensson, Carl: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Nordborgs anförande och yrkande. Han önskade få den ändringen i utskottets kläm, att utredningen även skulle ta sikte på frågan om konkurrensen mellan järnvägarna och sjöfarten. Jag vill emellertid särskilt framhålla, att det verkligt brännande, det mest aktuella och mest pressande problemet är frågan om konkurrensen mellan motortrafiken och järnvägarna. Konkurrensen mellan järnvägarna och sjöfarten är ju en gammal sak, som vi känna sedan många tiotal år. Biltrafiken, sådan den utvecklat sig under de sista tio åren, har sprängt det förutvarande kommunikationsväsendets organisation, och det är i främsta rummet detta, som en utredning måste ta sikte på.

Det är således fullständigt medvetet och icke något förbiseende, då utskottets yrkande har fått den utformning, som här är fallet, där man således såsom ett huvudsyfte för utredningen anger reglering av förhållandet mellan biltrafiken å ena och övriga kommunikationsföretag å andra sidan. Emellertid har man ju tillagt orden »jämte därmed sammanhängande spörsmål», och med hänsyn till detta tillägg kan jag inte finna, att det kan föreligga något hinder för, att man vid den utredning, som kan komma till stånd på grund av ett eventuellt riksdagsbeslut i överensstämmelse med utskottets förslag, även låter frågor om konkurrensen mellan järnvägarna och sjöfarten bli föremål för utredning, i den mån de uppkomma.

I övrigt vill jag påpeka, att Kungl. Maj:t ju har full frihet att igångsätta vilken utredning som helst, som Kungl. Maj:t finner skäl till. Från utskottets sida tror jag emellertid, att det är lämpligt, att man inte gör ramen för den utredning man begär alltför vid och bred, ty det kan ju innebära, att utred-

ningen förskjutes i tiden och fördröjes, och här äro problemen verkligen av den beskaffenhet, att de behöva göras till föremål för ett snabbt och kraftigt ingripande.

Jag hemställer för min del, att kammaren inte måtte biträda herr Nordborgs yrkande utan bifalla utskottsfröslaget oförändrat.

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! Jag har svårt att förstå det anförande, som hölls av utskottets ärade ordförande. Han framhöll först, att formuleringen av utskottets förslag ej innebär något hinder för, att även frågan om konkurrensen mellan sjöfarten och järnvägarna skulle kunna tagas upp under denna utredning, men han slutade med att bestämt avråda, att så skulle ske, därför att utredningen då möjligen skulle svälla ut, så att man icke kunde få ett tillräckligt snabbt avgörande.

Det är som herr Nordborg påpekat ganska länge sedan den inrikes sjöfartens målsmän gjorde framställning om utredning av konkurrensförhållandet mellan sjöfarten och järnvägstrafiken. Den inrikes sjöfarten arbetar, som väl alla ha sig bekant, under synnerligen svåra förhållanden. Detta för med sig ej blott ekonomiska förluster för vederbörande företag, utan även svårigheter för hamnarna, i vilka många samhällen i vårt land lagt ned stora kapital, och det för ock med sig en vidsträckt arbetslöshet. När sjöfartens målsmän i detta sammanhang, då avsikten enligt utskottets eget uttalande är att göra en allsidig utredning angående vissa trafikförhållanden, begära att även förhållandet i konkurrenshänseende mellan sjöfarten och järnvägstrafiken måtte bli va föremål för utredningens arbete, synes det mig vara en så blygsam begäran, att den icke borde av riksdagen avvisas. Det är väl rimligt, att även sjöfarten i detta sammanhang under utredningen får sina synpunkter beaktade. Vartill detta kan leda, det vet jag ej, och jag vill icke uttala mig om det sätt, varpå konkurrensen från de olika sidorna nu utövas. Men när man på sjöfartshåll nu begär att få vara med om en förutsättningslös, allsidig utredning, så är det, jag upprepar det, ett krav, som jag anser riksdagen ej bör avvisa.

Jag hemställer om bifall till herr Nordborgs yrkande.

Herr Nordborg: Herr talman! Då utskottets ärade ordförande gör gällande, att vad som är mest pressande är att få en utredning om konkurrensförhållandet mellan bilarna å ena sidan och järnvägarna å den andra, så får jag säga, att det går nog an att yttra sig så för den, som kanske inte har så mycket med sjöfartsnäringen att skaffa. Men jag vill påstå, att sjöfarten för närvarande kanske är den mest betryckta näringen i landet. Jag skall inte gå in på långa haranger därvidlag. Jag vill bara påpeka, att man i riksdagen inte fört någon talan för sjöfarten eller sökt att på något vis få riksdagen att bevilja medel för denna betryckta näring, utan man har tvärtom med jämnmod funnit sig i, att de anslag minskats, som förut beviljats för sjöfartsändamål. Just med anledning av, att man förstår landets svåra ekonomiska läge för närvarande, har man inte velat i onödan eller annat än i yttersta nödfall komma med begäran om någon sorts statshjälp. För en näring, som ser saken så och som säger, att den vill försöka reda sig själv, är det verkligen inte mycket uppmuntrande att höra ett sådant påstående, som att sjöfarten inte skulle vara i så stort behov av denna utredning som t. ex. statens järnvägar. Statens järnvägar kunna skaffa sig gods och taga frakter som icke betala kostnaderna, men vem förlorar på detta? Det blir icke järnvägsnäringens utöware, utan förlusterna komma på skattsedlarna för oss andra, och det är det man bör söka förhindra. Om det är fel, vad som sagts i herr Lindleys motion, eller om det är fel vad som sagts i alla skrivelser, som under de senaste tre åren avlåtits till Kungl. Maj:t, låt oss då försöka att få fram sanningen. Den

*Ang.
konkurrens-
förhållandet
mellan järn-
vägs- och
automobil-
trafiken.
(Forts.)*

Ang.
konkurrens-
förhållandet
mellan järn-
vägs- och
automobil-
trafiken.
(Forts.)

utredning, som utskottets ärade ordförande talade om, kommer enligt min uppfattning att bli mycket vidlyftig, huru man än lägger densamma. Det blir säkerligen icke så lätt att komma till rätta härvidlag och få fram det verkliga förhållandet från alla håll och kanter. Jag vill därför ytterligare understryka att om utredningen icke kommer att innefatta frågan om sjöfartens förhållande till järnvägarna, så måste densamma enligt min uppfattning bliva fullständigt värdelös.

Nu har utskottets ärade ordförande i mycket vag form framhållit, att utskottets motivering medger möjlighet för Kungl. Maj:t att även låta utredningen omfatta förhållandet mellan järnvägarna och sjöfarten. Om detta yttrande hade varit litet mera bestämt, skulle jag ha bockat mig och tackat. Jag står icke här för att söka driva igenom ett yrkande endast för att kunna åberopa detta, tvärtom skulle jag vara tillfredsställd om jag kunde få en försäkran om, att utredningen komme att gå i av mig angiven riktning. Då utskottets ärade ordförande nyss hänvisade till Kungl. Maj:t, anser jag mig i min ordning nödsakad att vända mig till statsrådet och chefen för handelsdepartementet med en vördsam förfrågan, huruvida man kan förvänta, att vad som nu från utskottsordförandens sida anförts verkligen kommer att bli fallet, det vill säga: kommer konkurrensförhållandet mellan sjöfarten och järnvägarna att ingå i utredningen?

I detta anförande instämde herr *Enhörning*.

Herr Svensson, Carl: Herr förste vice talman! Jag tror, att herr Borell skulle ha förstått mig bättre, om han hade lagt märke till den gräns, som jag uppdrog i mitt uttalande. Min mening är, att den huvuduppgift, som denna utredning skall fylla, är att penetrera och komma till ett resultat i fråga om problemet om konkurrensen mellan biltrafiken å ena sidan och övriga kommunikationsmedel å den andra sidan. Men jag tillade, att om man därvid i ett eller annat avseende kan komma in även på frågan om konkurrensen mellan järnvägarna och sjötrafiken, så läser det icke vara någonting som hindrar, att även den saken ägnas uppmärksamhet. Det är en annan sak än att göra en trefasig utredning, så som den siste ärade talaren uttryckte sig. Det är riktigt, att problemet, om man ser det i hela dess vidd, är trefasigt, men det är motortrafiken kontra de andra företagen, som man måste i *främsta* rummet ägna uppmärksamhet, och det är därför, som jag för min del fortfarande måste hävda utskottets mening. Om man lägger utredningen för bred blir utredningen så vidlyftig, att man kan befara, att det icke inom en rimlig tid blir något resultat av densamma.

Det är denna synpunkt, som gör, att jag håller på, att det är klokt att på detta sätt begränsa den utredning, som utskottet föreslagit.

Herr Örne: Herr talman! Jag tycker, att det börjar se ganska riskabelt ut, såsom debatten artar sig. Här kommer den ena efter den andra och yrkar på, att konkurrensen skall begränsas och inskränkas på alla sätt och vis. Det är samma herrar, som göra allt vad de kunna för att förminska handelsomsättningen i världen och sålunda borttaga förutsättningarna för att kommunikationsmedel överhuvud taget skola behövas och kunna bära sig. Man får dock icke glömma, att konkurrensen har spelat en oerhört viktig roll och att den har hjälpt upp landets kommunikationsförhållanden på ett sätt, som man icke kunde ana för några få år sedan.

Nu klaga järnvägarna alldeles oerhört över denna konkurrens från bilarnas sida, men uppfinnarna äro i full verksamhet för att åstadkomma sådana ny-

heter, som kunna sätta järnvägarna i stånd att bättre klara denna sak. Vi se, hurusom man för närvarande provkör en järnvägsvagn med gummihjul. Jag har mig även bekant, att man räknar med att kunna fullkomna Hesselmannsmotorn och konstruera en koppling, som gör det möjligt att direkt köra järnvägsvagnar med den. Om man hindrar konkurrensen på detta område, tager man bort alla incitament att fortsätta med sådan verksamhet. Om man kommer därhän, att man kan köra med lätta vagnar och täta turer på järnvägarna till så billigt pris, som Hesselmannsmotorn synes lova, då äro järnvägarna rådade, och det skulle då snarare bli den andra sidan, som kunde börja att klaga.

Sedan jag åhört debatten i denna fråga känner jag mig närmast böjd för att yrka avslag på det hela, vilket jag också nu tillåter mig göra.

I herr Örnes yttrande instämde herr *Wallis*.

Herr Borell: Herr talman! I sitt sista anförande försvarade utskottets ärade ordförande ytterligare det uttalande, som han haft angående sjöfarten. Nu förklarade han, att, om under utredningens gång något spörsmål berörande sjöfarten händelsevis skulle komma upp, något hinder icke föreläge att dryfta även den frågan, men han varnade ivrigt för, att man skulle inlåta sig på det ämnet, därför att utredningen då skulle bli för tung och för bred.

Herr Örne ansåg, att utredningen skulle hindra och minska samfärdseln ännu mer. Här är det icke fråga om annat än att se till, att ingen illojal konkurrens mellan de olika trafikmedlen onödigtvis skapas, och att överväga de åtgärder, som kunna bära vidtagas, för att alla skola kunna driva en tillräckligt inkomstbringande rörelse utan att onödigt kränka varandras berättigade intressen.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag föranledes att yttra några ord med anledning av de krav, som här framförts på en utredning särskilt rörande sjöfarten. Jag skall be att helt få ansluta mig till den uppfattning, som bankoutskottets ordförande här framfört, nämligen att skall problemet om sjöfarten upptagas i detta sammanhang, kommer utredningen att taga alltför lång tid och bli för vidlyftig för den sak man nu närmast avser att få utredd.

Herr Örne fruktade, att konkurrensen skulle komma att försvinna. Detta är en misstanke, som icke är oberättigad. I min egenskap av ledamot av järnvägsrådet har jag den erfarenheten, att man just från sjöfartshåll önskar få en överenskommelse till stånd med statens järnvägar, varigenom frakttaxorna gemensamt kunna höjas. På detta sätt skulle båda parterna få ökade inkomster. Huruvida allmänheten skulle bli nöjd härmed, blir väl dock en annan sak. Statens järnvägars ledning har hittills ställt sig betänksam mot försöken att gemensamt med andra trafikföretag skaffa sig extra förmåner på den trafikerande allmänhetens bekostnad. Avse försöken här i dag att genom en utredning få en motsatt mening gällande än den av järnvägsstyrelsen tillämpade sunda uppfattningen, så har kammararen anledning att ställa sig ogillande. Om sjöfartsförhållandena kräva utredning, bör detta kunna ske i annat sammanhang. Det problem, som utskottet närmast gått in för, är för tillfället särdeles aktuellt. Däröver bör man söka få klarhet utan att sammankoppla detsamma med nu ovidkommande frågor, som endast skulle fördröja utredningen ifråga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag har av den nu förda debatten i denna fråga föranletts att begära ordet för att ange min uppfattning.

Första kammararens protokoll 1932. Nr 46.

*Ang.
konkurrens-
förhållandet
mellan järn-
vägs- och
automobil-
trafiken.
(Forts.)*

Ang.
konkurrens-
förhållandet
mellan järn-
vägs- och
automobil-
trafiken.
(Forts.)

Enligt min mening är det så, att länsstyrelserna i regel bevilja rätt till ett större antal buss- och billinjer, än som är nödvändigt och nyttigt. Det skall gärna erkännas, att busstrafiken är till stor nytta för vissa orter, som icke ha tillgång till andra kommunikationsmedel, men när länsstyrelserna bevilja rätt till busslinjer längs järnvägarna, det må vara statens eller enskilda järnvägar, kan jag icke förstå annat, än att det måste vara till skada icke blott för staten och enskilda järnvägsbolag utan även för buss- och bilägarna själva. Det har visat sig, att i många fall dessa icke ha kunnat få ekonomien att gå ihop med sådana busslinjer. Det kan, såvitt jag förstår, icke vara riktigt eller lämpligt att från statens sida ställa så till, att järnvägarna skola ekonomiskt gå under. De ha, enligt min mening, större existensberättigande än de nytillkomna busslinjerna, ty det är i alla fall så, att järnvägarna kommo till i en tid, då de voro nödvändiga, men genom förändrade förhållanden på området har det, såsom jag nyss sade, blivit omöjligt att få företagen att gå utan förlust.

Sedan skulle jag vilja säga — jag har ingen utsikt, att man skall taga hänsyn till det — att jag anser, att det skulle vara nyttigt, att därest den utredning, som utskottet föreslagit, kommer till stånd, densamma även komme att omfatta frågan om, huru mycket kostnaderna för vägunderhållet ökats genom att dessa billinjer kommit till.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet yttrat och hemställt skulle godkännas; 2:o), av herr Nordborg, att vad utskottet yttrat och hemställt skulle godkännas med följande ändringar, nämligen *att* å sid. 48 åttonde raden uppifrån ordet »biltrafiken» utbyttes mot »en viss trafik», *att* å tjugonde raden å samma sida orden »I detta avseende» utbyttes mot »Vad särskilt beträffar biltrafiken» ävensom *att* i den s. k. klämman orden »biltrafiken å ena och övriga kommunikationsföretag å andra sidan» utbyttes mot »biltrafik, järnvägar och sjöfart»; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets yttrande och hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nordborg begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner vad bankoutskottet i sitt utlåtande nr 59 yttrat och hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Nordborgs under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarrens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nordborg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 32;

Nej — 36.

*Ang.
konkurrens-
förhållandet
mellan järn-
vägs- och
automobil-
trafiken.
(Forts.)*

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284), dels ock en i ämnet väckt motion; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 3, 6 och 95 §§ vattenlagen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr förste vice talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 297, till Konungen angående åtgärder för åstadkommande av likformighet i på olika orter gällande köttbesiktningstaxor.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.40 på natten.

In fidem

G. H. Berggren.